

Vantaan esiopetuksen opetussuunnitelma 2021

Sisältäen Vantaan valmistavan opetuksen opetussuunnitelman 6-vuotiaille

Opetuslautakunta 7.6.2021

Sisällys

1.	Opetussuunnitelman perusteet ja paikallinen opetussuunnitelma.....	4
1.1	Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet.....	4
1.2	Paikallinen opetussuunnitelma ja sen kehittäminen.....	4
2.	Esiopetuksen tehtävä ja yleiset tavoitteet.....	8
2.1	Esiopetuksen järjestämistä ohjaavat velvoitteet.....	8
2.2	Esiopetuksen tehtävä osana oppimisenpolkua.....	11
2.3	Arvoperusta.....	14
2.4	Oppimiskäsitys.....	15
2.5	Laaja-alainen osaaminen esiopetuksessa.....	16
	Ajattelu ja oppiminen.....	17
	Kulttuurinen osaaminen, vuorovaikutus ja ilmaisu.....	18
	Itsestä huolehtiminen ja arjen taidot.....	18
	Monilukutaito.....	19
	Tieto- ja viestintä teknologinen osaaminen.....	20
	Osallistuminen ja vaikuttaminen.....	21
2.6	Paikallisesti päätettävät asiat.....	22
3.	Kasvua ja oppimista tukeva toimintakulttuuri.....	22
3.1	Toimintakulttuurin kehittämistä ohjaavat periaatteet.....	23
	Kaikille yhteinen esiopetus.....	23
	Oppimisen ja oivalluksen ilo.....	24
	Lapsi osallisena ja oman elämänsä toimijana.....	25
	Hyvinvointi ja turvallinen arki.....	25
3.2	Oppimisympäristöt esiopetuksessa.....	27
3.3	Yhteistyö esiopetuksen aikana ja siirtymävaiheissa.....	29
	Yhteistyö esiopetuksessa.....	29
	Huoltajien kanssa tehtävä yhteistyö.....	30
	Yhteistyö siirtymävaiheissa.....	33
3.4	Paikallisesti päätettävät asiat.....	35
4.	Esiopetuksen toteuttamisen periaatteet.....	35
4.1	Monipuoliset työtavat.....	35
4.2	Arviointi opetuksen ja oppimisen tukena.....	39
4.3	Opetuksen yhteiset tavoitteet ja oppimiskokonaisuudet.....	41
	Ilmaisun monet muodot.....	43

Kielen rikas maailma.....	45
Minä ja meidän yhteisömme.....	47
Tutkin ja toimin ympäristössäni.....	49
Kasvan ja kehityn.....	52
4.4Kieleen ja kulttuuriin liittyviä erityiskysymyksiä.....	54
Laajamittainen kaksikielinen esiopetus.....	57
Suppeampi kaksikielinen esiopetus.....	57
4.5 Paikallisesti päätettävät asiat.....	58
5.Lapsen kasvun ja oppimisen tuki.....	59
5.1 Tuen järjestämistä ohjaavat periaatteet.....	59
Kolmiportainen tuki Vantaan esiopetuksessa.....	60
5.2 Yhteistyö huoltajan kanssa tuen aikana.....	63
5.3 Yleinen tuki.....	64
5.4 Tehostettu tuki.....	65
Pedagoginen arvio.....	66
Oppimissuunnitelma tehostetun tuen aikana.....	67
5.5 Erityinen tuki.....	68
Pedagoginen selvitys.....	69
Erityisen tuen päätös.....	71
Henkilökohtainen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma.....	72
Pidennetty oppivelvollisuus.....	73
5.6 Perusopetuslaissa säädetty tukimuodot.....	75
Osa-aikainen erityisopetus.....	75
Opetukseen osallistumisen edellyttämät palvelut ja erityiset apuvälineet.....	76
5.7 Paikallisesti päätettävät asiat.....	77
6. Oppilashuolto.....	78
6.1 Monialainen oppilashuollon yhteistyö.....	80
6.2 Yhteisöllinen oppilashuolto.....	82
6.3 Yksilökohtainen oppilashuolto.....	84
6.4 Oppilashuoltosuunnitelmat.....	87
6.5 Paikallisesti päätettävät asiat ja yksikkökohtaisen oppilashuoltosuunnitelman laadinta.....	88
7. Erityiseen maailmankatsomukseen tai kasvatusopilliseen järjestelmään perustuva esiopetus.....	91
7.1 Paikallisesti päätettävät asiat.....	92

1. Opetussuunnitelman perusteet ja paikallinen opetussuunnitelma

1.1 Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet

Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet on perusopetuslain mukainen Opetushallituksen antama valtakunnallinen määräys¹, jonka mukaan paikallinen esiopetuksen opetussuunnitelma laaditaan ja esiopetus toteutetaan. Opetussuunnitelman perusteiden laatimista ohjaavat erityisesti perusopetuslaki ja asetus sekä esiopetuksen tavoitteita määrittävä valtioneuvoston asetus².

Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteiden tehtävänä on edistää laadukkaan ja yhtenäisen esiopetuksen yhdenvertaista toteutumista koko maassa. Uudistuksen valmistelun lähtökohtana ovat lasten kasvu ympäristön ja esiopetuksen toimintaympäristön muutosten tuomat haasteet tällä hetkellä ja tulevaisuudessa. Perusteita on valmisteltu laajassa yhteistyössä hyödyntäen uusimpien tutkimus- ja kehittämistyön tuloksia.

Opetussuunnitelman perusteet on päätös esiopetuksen tavoitteista ja keskeisistä sisällöistä, huoltajien ja esiopetuksen henkilöstön yhteistyöstä sekä oppilashuollon keskeisistä periaatteista ja opetustoimeen kuuluvan oppilashuollon tavoitteista³. Esiopetus on opetuksen ja kasvatuksen kokonaisuus, jossa eri osa-alueiden tavoitteet liittyvät yhteen ja muodostavat toimintakulttuurin perustan. Tämän vuoksi esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet sisältää esiopetuksen tavoitteita koskevien määräysten lisäksi niiden ymmärtämistä avaavaa tekstiä.

Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet sisältävät viittauksia lainsäädäntöön. Viittausten tarkoituksena on selventää perustetekstin yhteyttä lainsäädännölliseen perustaan. Esiopetusta ohjaavista säädöksistä poiketen tässä perusteasiakirjassa käytetään oppilaasta esiopetukseen paremmin soveltuvana sanaa lapsi, oppimisen ja koulunkäynnin tuesta nimitystä kasvun ja oppimisen tuki sekä opiskelija- ja oppilashuoltolain mukaisesta opiskeluhuollosta termiä esiopetuksen oppilashuolto.

1.2 Paikallinen opetussuunnitelma ja sen kehittäminen

Opetuksen järjestäjällä on vastuu paikallisen esiopetuksen opetussuunnitelman laadinnasta ja kehittämisestä⁴. Paikallisessa opetussuunnitelmassa päätetään esiopetuksen kasvatus- ja opetustyön, oppilashuollon, huoltajien ja esiopetuksen yhteistyön sekä esiopetuksen muun toiminnan järjestämisestä ja toteuttamisesta esiopetuksen kansallisten perusteiden pohjalta. Opetussuunnitelma laaditaan siten, että se määrittelee, ohjaa ja tukee esiopetuksen järjestämistä kaikissa esiopetuksen yksiköissä. Opetuksen järjestäjä ottaa huomioon paikalliset erityispiirteet, lasten tarpeet sekä esiopetusta koskevan arviointitiedon ja kehittämistyön tulokset opetussuunnitelmaa laatiessaan.

Opetussuunnitelman laadinnassa otetaan huomioon myös muut paikalliset suunnitelmat, kuten:

- mahdollinen varhaiskasvatuksen suunnitelma

¹ Perusopetuslaki (628/1998) 14 § 2 mom. ja Valtioneuvoston asetus (422/2012) 13§

² Valtioneuvoston asetus (422/2012)

³ Perusopetuslaki 14 § 2 mom. (477/2003)

⁴ Perusopetuslaki (628/1998) 15 § 1 mom.

- perusopetukseen valmistavan opetuksen suunnitelma
- perusopetuksen opetussuunnitelma
- mahdollinen perusopetuksen aamu- ja iltapäivätoiminnan suunnitelma
- lastensuojelulain mukainen lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma⁵
- yhdenvertaisuuslain mukainen yhdenvertaisuussuunnitelma⁶
- mahdollinen kestävän kehityksen tai kulttuurikasvatuksen suunnitelma sekä muut opetuksen järjestäjän tekemät koulutusta, lapsia ja perheitä koskevat suunnitelmat ja päätökset.

Opetuksen järjestäjä hyväksyy opetussuunnitelman erikseen suomenkielistä, ruotsinkielistä, saamenkielistä sekä tarvittaessa muulla kielellä annettavaa esiopetusta varten⁷. Paikallinen esiopetuksen opetussuunnitelma voidaan laatia kaikille opetuksen järjestäjän esiopetuksen yksiköille yhteisenä tai siten, että suunnitelma sisältää opetuksen järjestäjän yhteisiä sekä yksikkökohtaisia osia sen mukaan kuin opetuksen järjestäjä päättää. Opetuksen järjestäjät voivat myös sopia järjestäjärajat ylittävästä yhteistyöstä opetussuunnitelmaa laadittaessa, sitä arvioitaessa ja kehitettäessä. Lisäksi opetuksen järjestäjän tulee laatia esiopetuksen opetussuunnitelmaan perustuva vuosittainen suunnitelma ja tiedottaa huoltajille ennalta siinä päätetyistä keskeisistä asioista⁸. Suunnitelmassa tarkennetaan, miten paikallista opetussuunnitelmaa kussakin esiopetuksen yksikössä kyseisen vuoden aikana toteutetaan.

Opetuksen järjestäjä huolehtii siitä, että esiopetuksen henkilöstö sekä huoltajat voivat osallistua opetussuunnitelman laatimiseen ja kehittämiseen. Myös lasten näkemyksiä kuullaan ja hyödynnetään kehittämisessä⁹. Huoltajien ja lasten kannalta mielekkäisiin osallistumis- ja vaikuttamistapoihin kiinnitetään erityistä huomiota. Perusopetuslaki velvoittaa laatimaan esiopetuksen opetussuunnitelman yhteistyössä kunnan sosiaali- ja terveydenhuollon tehtäviä hoitavien viranomaisten kanssa¹⁰. Lasten eheän oppimisen polun turvaamiseksi on tärkeää, että muun varhaiskasvatuksen ja perusopetuksen henkilöstö saa mahdollisuuden tutustua ja osallistua esiopetuksen opetussuunnitelman laatimiseen ja kehittämiseen.

Esiopetuksessa olevalla lapsella on perusopetuslain turvaama oikeus saada opetussuunnitelman mukaista opetusta sekä suotuisan kehityksen ja oppimisen edellyttämää tukea jokaisena esiopetuksen työpäivänä¹¹. Tämän oikeuden turvaamiseksi jokainen esiopetuksessa olevan lapsen kanssa työskentelevä noudattaa opetuksen järjestäjän vahvistamaa opetussuunnitelmaa ja muita toimintaa ohjaavia normeja. Myös lapsen kasvun ja oppimisen tukeen kuuluvat lasten yksilölliset suunnitelmat¹² laaditaan yhteisen opetussuunnitelman pohjalta.

Opetuksen järjestäjän tehtävänä on arvioida antamaansa esiopetusta ja sen vaikuttavuutta sekä osallistua ulkopuoliseen toimintansa arviointiin. Arvioinnin tarkoitus on esiopetuksen laadun kehittäminen ja lasten

⁵ Lastensuojelulaki (417/2007)12 §; Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki (1287/2013) 12 §

⁶ Yhdenvertaisuuslaki (21/2004) 4 §

⁷ Perusopetuslaki 15 § 1 mom. (628/1998)

⁸ Perusopetusasetus 9 § (852/1998)

⁹ Perusopetuslaki 47a (1267/2013); YK:n yleissopimus lapsen oikeuksista 1989

¹⁰ Perusopetuslaki 15 § 2 mom. (477/2003)

¹¹ Perusopetuslaki 15 § 2 mom. (477/2003)

¹² Perusopetuslaki 16 a ja 17a (642/2010)

oppimisen edellytysten parantaminen¹³. Paikallisen opetussuunnitelman ja sitä tarkentavan vuosittaisen suunnitelman toteutumisen seuranta ja arviointi on osa arviointitehtävää ja siihen perustuvaa kehittämistä. Opetuksen järjestäjän ja esiopetuksen yksiköiden tuottaman tiedon lisäksi esiopetuksen arvioinnissa voidaan hyödyntää kansallisten arviointien ja kehittämishankkeiden tuloksia. Yhteistyö muiden toimijoiden kanssa edistää avointa ja rakentavaa itsearviointia.

Muutokset opetussuunnitelman perusteissa edellyttävät vastaavien muutosten tekemistä paikalliseen opetussuunnitelmaan ja viemistä käytäntöön. Opetuksen järjestäjä voi tarkistaa opetussuunnitelmaansa ja parantaa sen laatua ja toimivuutta myös paikallisista tarpeista lähtien ja kehittämistyön tuloksia hyödyntäen.

Vantaan esiopetuksen opetussuunnitelma

Vantaan esiopetuksen opetussuunnitelman perustana on Opetushallituksen laatimat valtakunnalliset Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014. Vantaalla esiopetuksen opetussuunnitelma koostuu Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteista, paikallisesti laaditusta Vantaan esiopetuksen opetussuunnitelmasta sekä Perusopetukseen valmistavan opetuksen opetussuunnitelmasta 6-vuotiaille. Vantaan esiopetuksen omat linjaukset ja painotukset on esitetty tässä asiakirjassa sinisellä pohjalla. Perusopetukseen valmistavan opetuksen opetussuunnitelman perusteista 2015 on tummemmalla oranssilla olevalla pohjalla ne asiat, jotka koskevat 6-vuotiaiden valmistavaa opetusta. Vantaan 6-vuotiaiden valmistavan opetuksen linjaukset ja painotukset ovat vaaleamman oranssilla pohjalla. Opetuslautakunta hyväksyy em. Vantaan esiopetuksen opetussuunnitelmakokonaisuuden. Vantaan esiopetuksen opetussuunnitelmaa tarkennetaan vuosittain varhaiskasvatuksen toimintayksikköjen ja esiopetusryhmien toimintasuunnitelmissa.

Tämä Vantaan esiopetuksen opetussuunnitelma on laadittu suomenkielellä annettavaa esiopetusta varten. Lisäksi tämä suunnitelma koskee Vantaan englanninkielisiä, kielirikasteisia (suomi- englanti) ja ruotsin kielen kielikylpyä toteuttavia esiopetusryhmiä.

Vantaan valmistavan opetuksen opetussuunnitelma 6-vuotiaille

Vantaalla perusopetukseen valmistava opetus 6-vuotiaille järjestetään esiopetuksen yhteydessä. Kuusivuotiaiden valmistavassa opetuksessa noudatetaan em. opetussuunnitelmakokonaisuuden lisäksi Perusopetukseen valmistavan opetuksen opetussuunnitelman perusteita (2015).

Vantaan esiopetuksen opetussuunnitelman laatiminen

Vantaan esiopetuksen opetussuunnitelmaa (2016) tehtiin yhteistyössä varhaiskasvatuksen henkilöstön, lasten ja huoltajien kanssa. Kaikki eri tavoin kerätyt ajatukset, mielipiteet ja palautteet otettiin huomioon paikallisia osioita työstettäessä. Työskentely varhaiskasvatuksen henkilöstön kanssa toteutettiin järjestämällä opetussuunnitelmahautomaita, joissa työstettiin yhdessä uutta opetussuunnitelmaa. Varhaiskasvatukseen osallistuvat lapset pääsivät osallistumaan opetussuunnitelman tekoon päiväkodissa tehtyjen tehtävien kautta. Lasten huoltajille oli opetussuunnitelman työstämisen aikana avoinna Uusi esiopetussuunnitelma Vantaalle -blogi, kuvattiin opetussuunnitelmatyön etenemistä ja kerättiin huoltajien kommentteja ja mielipiteitä esiopetuksesta. Lasten ja huoltajien kommentteja ja ajatuksia on luettavissa esiopetussuunnitelman puhekuplissa.

¹³ Perusopetuslaki 21 § 1 ja 2 mom. (1296/2013)

Paikallista opetussuunnitelmaa työstettiin varhaiskasvatuksen yhteistyökumppaneiden kanssa. Esi- ja perusopetuksen opetussuunnitelmatyöryhmät kokoontuivat säännöllisesti opetussuunnitelmallisen jatkumon merkeissä. Tiettyihin opetussuunnitelman kohtiin on kuvattu yhteisiä linjauksia ja toimintatapoja. Myös kulttuuri-, liikunta- ja kirjastopalveluiden kanssa sovittiin yhteisesti toteutettavista oppimiskokonaisuuksista. Oppilashuollon osalta yhteistyötä tehtiin sosiaali- ja terveystoimen toimijoiden kanssa.

Keväällä 2019 Vantaan esiopetuksen opetussuunnitelmaa päivitettiin Vantaan varhaiskasvatussuunnitelmapäivityksen ja kaupungin arvojen uudistumisen yhteydessä. Vantaan varhaiskasvatussuunnitelman (2019) päivitykset kirjattiin soveltuvin osin käsillä olevaan esiopetuksen suunnitelmaan. Samalla opetussuunnitelmaan tarkennettiin perusopetuksen kanssa yhteistyössä laadittuja esiopetuksen ja koulun siirtymävaiheen prosesseja sekä yhteistyömallia. Oppilashuollon osuuksissa esiopetukseen osallistumisen tukemista ja poissaolojen ehkäisyä koskevien kirjausten osalta hyödynnettiin Lapsi ja perhepalveluiden muutosohjelmaa (LAPE) sekä Vantaan esiopetuksen hyvinvointityön verkostotapaamisen antia. Opetussuunnitelman päivityksessä huomioitiin Vantaalla laajentuva kielirikasteinen esiopetus, jonka kirjauksiin sisältöjä saatiin verkostotapaamisessa esiopetuksen opettajilta ja päiväkodin johtajilta. Vantaan esiopetussuunnitelmaan päivitettiin lisäksi muuttuneita käsitteitä sekä muotoiltiin muita päivitystä vaativia kohtia, kuten varhaiskasvatuksen kehityksen ja oppimisen tuen kaupunkikohtaisten linjausten (2018) myötä tapahtuneita muutoksia.

Keväällä 2021 Vantaan esiopetuksen opetussuunnitelmaa päivitettiin tieto- ja viestintäteknologian sekä oppilashuollon osalta. Varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen digipedagogiikan ohjelman (2021) myötä monilukutaidon sekä tieto- ja viestintäteknologisen osaamisen kohdalla lasten oma tuottaminen nostettiin vahvemmin esiin opetussuunnitelmassa. Oppilashuollon osalta hyvinvointityön käsite puolestaan vaihdettiin lainsäädännön velvoittavuutta paremmin kuvaavaksi oppilashuolto -käsitteeksi.

Opetussuunnitelman toteutuminen ja arviointi

Vantaan esiopetusta arvioidaan ja kehitetään osana varhaiskasvatusta valmistelussa olevan arviointimallin mukaisesti. Arviointimalli kokoaa vantaalaista varhaiskasvatuksen arviointia yhteen ja tekee näkyväksi arvioinnin eri tasoja. Arviointimallin sisällöt ja työkalut muuttuvat ajassa erilaisten ilmiöiden ja arviointitarpeiden sekä valtakunnallisen ohjauksen vaikutuksesta.

Esiopetusta toteutetaan lapsiryhmissä valtakunnallisen ja kaupunkitasoisen opetussuunnitelman pohjalta. Toimintayksikön ja esiopetusryhmän toimintasuunnitelmassa tarkennetaan opetussuunnitelmien toteuttamista lukuvuosittain. Perusopetusasetuksen¹⁴ edellyttämä esiopetuksen opetussuunnitelmaan perustuva suunnitelma sisältyy toimintayksikön vuosittaiseen toimintasuunnitelmaan. Esiopetusryhmän toimintasuunnitelmaa työstetään prosessinomaisesti arviointitiedon keräämisen, suunnittelun, kokeilun, sekä kehittämisen jatkuvana kehänä. Toimintasuunnitelma luo suuntaviivoja pedagogisen toiminnan, toimintakulttuurin ja oppimisympäristöjen kehittämiseksi lukuvuoden aikana. Esiopetusryhmän toimintasuunnitelman päivittyvistä tavoitteista keskustellaan päiväkodin johtajan kanssa ja/tai toimintayksikön johtoryhmässä vähintään kaksi kertaa lukuvuoden aikana. Tämän lisäksi esiopetusryhmän henkilöstö arvioi säännöllisesti omaa osaamistaan ja kehittymistarpeitaan sekä yksilönä että tiiminä itsearviointina ja yhdessä päiväkodin johtajan kanssa.

Esiopetusta järjestävät päiväkodit vastaavat siitä, että huoltajat ovat tietoisia käytössä olevasta esiopetuksen opetussuunnitelmasta ja sitä tarkentavasta vuosittaisesta toimintasuunnitelmasta. Vantaan esiopetuksen

¹⁴ Perusopetusasetus 9 § (852/1998)

opetussuunnitelma on huoltajien ja muiden sidosryhmien luettavissa Vantaan internetsivuilla. Esiopetukseen osallistuvat lapset arvioivat opetussuunnitelman toteutumista lapsikohtaisen suunnitelma -keskustelun (LEOPS/HOJKS) yhteydessä.

Vantaan esiopetussuunnitelmaa päivitetään Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteisiin tulevien muutosten pohjalta. Lisäksi esiopetuksen opetussuunnitelmaa päivitetään paikallisten olosuhteiden muuttuessa.

2. Esiopetuksen tehtävä ja yleiset tavoitteet

Esiopetus on tärkeä ajanjakso lapsen elämässä. Esiopetus suunnitellaan ja toteutetaan siten, että lapsilla on mahdollisuus innostua, kokeilla ja oppia uutta. Leikkiessään ja toimiessaan erilaisissa oppimisympäristöissä lapset laajentavat osaamistaan eri tiedon- ja taidonaloilla. Esiopetuksessa lapsilla on tilaisuuksia monipuoliseen vuorovaikutukseen ja sosiaalisten taitojensa vahvistamiseen. Tavoitteena on, että lapset oppivat arvostamaan ihmisten yhdenvertaisuutta ja omaa ainutlaatuisuuttaan.

Varhaiskasvatus ja siihen kuuluva esiopetus sekä perusopetus muodostavat lapsen kasvun ja oppimisen kannalta johdonmukaisesti etenevän kokonaisuuden ja perustan elinikäiselle oppimiselle. Esiopetuksen keskeisenä tehtävänä on edistää lapsen kasvu-, kehitys- ja oppimisedellytyksiä. Toimintaa suunnitellaan lapsilähtöisesti ja sen tehtävä on vahvistaa lapsen myönteistä minäkuvaa ja käsitystä itsestään oppijana. Esiopetusta kehitetään inklusion periaatteiden mukaisesti. Esiopetuksella on suuri merkitys lasten kasvun ja oppimisen tuen tarpeiden varhaisessa havaitsemisessa, tuen antamisessa ja samalla vaikeuksien ehkäisemisessä.

2.1 Esiopetuksen järjestämistä ohjaavat velvoitteet

Huoltajan on huolehdittava siitä, että lapsi osallistuu esiopetukseen tai muuhun esiopetuksen tavoitteet saavuttavaan toimintaan¹⁵. Kunta on velvollinen järjestämään sen alueella asuville lapsille oppivelvollisuutta edeltävänä vuonna esiopetusta¹⁶. Esiopetusta voidaan järjestää päiväkodeissa ja kouluissa. Esiopetuksen järjestämistä ohjaavat velvoitteet perustuvat Suomen perustuslakiin, perusopetuslakiin ja -asetukseen ja sen nojalla annettuun valtioneuvoston asetukseen, oppilas- ja opiskelijahuoltolakiin¹⁷ sekä esiopetuksen opetussuunnitelman perusteisiin. Suomen perustuslain mukaan ketään ei saa ilman hyväksyttävää perustetta asettaa eri asemaan sukupuolen, iän, alkuperän, kielen, uskonnon, vakaumuksen, mielipiteen, terveydentilan, vammaisuuden tai muun henkilöön liittyvän syyn perusteella¹⁸. Opetuksen järjestämisessä on otettava huomioon myös velvoitteet, jotka tulevat muusta lainsäädännöstä sekä kansainvälisistä sopimuksista, joihin Suomi on sitoutunut. Tällaisia ovat muun muassa yhdenvertaisuuslaki¹⁹, tasa-arvolaki²⁰, Euroopan ihmisoikeuksien sopimus²¹ ja YK:n lapsen oikeuksien sopimus²².

¹⁵ Perusopetuslaki 26 a § 4 mom. (1040/2014)

¹⁶ Perusopetuslaki (628/1998) 4§

¹⁷ Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki (1287/2013)

¹⁸ Suomen perustuslaki (731/1999) 6 § 2 mom.

¹⁹ Yhdenvertaisuuslaki (21/2004)

²⁰ Laki miesten ja naisten välisestä tasa-arvosta (609/1986)

²¹ Euroopan ihmisoikeuksien sopimus, Valtiosopimukset (63/1999)

²² YK:n yleissopimus lapsen oikeuksista 1989

Esiopetuksen opetuskieli on joko suomi tai ruotsi. Opetuskielenä voi olla myös saame, romani tai viittomakieli. Lisäksi osa opetusta voidaan antaa muulla kuin edellä mainituilla perusopetuslain mukaisilla opetuskielillä, jos se ei vaaranna lasten mahdollisuuksia seurata opetusta²³. Tästä määrätään tarkemmin luvussa 4.4.

Perusopetuslain mukaan esiopetuksen tavoitteena on osaltaan tukea lasten kasvua ihmisyyteen ja eettisesti vastuukykyiseen yhteiskunnan jäsenyyteen sekä antaa heille elämässä tarpeellisia tietoja ja taitoja²⁴. Laissa säädetään, että esiopetuksen tavoitteena on osana varhaiskasvatusta parantaa lasten oppimisedellytyksiä. Esiopetuksella on myös sivistystehtävä ja tasa-arvoisuuden edistämisen tehtävä ja opetuksen tulee turvata riittävä yhdenvertaisuus koko maassa. Opetuksen ja kasvatuksen tarkemmista tavoitteista säädetään valtioneuvoston asetuksessa²⁵.

Esiopetus kestää yleensä yhden lukuvuoden²⁶, ja sitä annetaan vähintään 700 tuntia²⁷. Pidennetyn oppivelvollisuuden piirissä olevien lasten esiopetuksen toteuttamisen vaihtoehdot kuvataan luvussa 5.5. Esiopetusta järjestettäessä otetaan huomioon, että opetukseen osallistuvilla lapsilla on mahdollisuus käyttää muita varhaiskasvatuspalveluja²⁸.

Esiopetus toteutetaan esiopetuksen opetussuunnitelman perusteiden pohjalta laaditun paikallisen opetussuunnitelman mukaisesti. Esiopetuksessa otetaan myönteisellä tavalla huomioon lasten erilaiset kielelliset, kulttuuriset, katsomukselliset ja uskonnolliset taustat. Lasten mielipiteitä kuunnellaan ja heidän identiteettiensä kehittymistä tuetaan.

Esiopetusta koskeva lainsäädäntö korostaa huoltajien osallisuutta²⁹. Huoltajilla on oikeus saada tietoa esiopetuksen tavoitteista ja toiminnasta jo ennen esiopetukseen ilmoittautumista sekä lapsensa esiopetuspäivästä esiopetuksen aikana. Huoltajien mielipiteitä ja tietoja kuullaan sekä heidän antamaansa palautetta hyödynnetään esiopetuksen kehittämisessä.

Esiopetus, opetuksessa käytettävät oppimateriaalit ja välineet sekä tarvittava oppilashuolto ovat maksuttomia³⁰. Lapsille on tarjottava jokaisena esiopetuspäivänä tarkoituksenmukaisesti järjestetty, täysipainoinen, maksuton ateria, ja ruokailutilanteen on oltava ohjattu³⁰.

Esiopetukseen osallistuvalla lapsella on oikeus turvalliseen oppimisympäristöön³¹. Turvallisuus otetaan huomioon oppimisympäristöissä ja kaikessa esiopetuksen toiminnassa. Lasten kokeman turvallisuuden perustana ovat keskinäiseen kunnioitukseen ja huolenpitoon perustuva toimintakulttuuri ja esiopetukseen soveltuvat oppimisympäristöt. Turvallisuuteen liittyviä tehtäviä käsitellään tarkemmin luvuissa 3 ja 6. Opetuksen järjestämisessä otetaan lisäksi huomioon työsuojeluun liittyvät säännökset, henkilötietoja

²³ Perusopetuslaki 10 § 1 mom. (1288/1999)

²⁴ Perusopetuslaki (628/1998) 2 §

²⁵ Valtioneuvoston asetus (422/2012) 2-4 §

²⁶ Perusopetuslaki (628/1998) 9 § 2 mom.

²⁷ Perusopetusasetus (852/1998) 3 § 2 mom.

²⁸ Perusopetuslaki 6 § 1 mom. (1288/1999) ja Laki lasten päivähoitosta 11 b (1290/1999)

²⁹ Perusopetuslaki 3 § 3 mom. (628/1998)

³⁰ Perusopetuslaki 31 § 1 mom. (477/2003) ja Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki (1287/2013) 9 § 4 mom. ³⁰ Perusopetuslaki (628/1998) 31 § 2 mom.

³¹ Perusopetuslaki 29 § 1 mom. (1267/2013)

koskevat säännökset sekä lasten kanssa työskentelevien rikostaustan selvittämistä ohjaavat määräykset. Esiopetuksessa käytetään tarvittaessa perusopetuslain³² mukaisia kasvatuskeskusteluja ja kurinpidollisia keinoja esiopetukseen soveltuvalla tavalla. Opetuksen järjestäjä huolehtii lain edellyttämän suunnitelman laatimisesta joko erillisenä tai osana paikallista opetussuunnitelmaa.

Kunta tai esiopetuksen järjestämiseen luvan saanut muu opetuksen järjestäjä voi hankkia esiopetuspalvelut julkiselta tai yksityiseltä palveluiden tuottajalta³³. Opetuksen järjestäjä vastaa siitä, että sen hankkimat palvelut järjestetään esiopetusta koskevien säädösten, järjestämisluvan sekä näiden opetussuunnitelman perusteiden mukaisesti.

Esiopetuksen järjestäminen Vantaalla

Vantaalla suomenkielisen esiopetuksen järjestämisvastuu on varhaiskasvatuksen palvelualueella ja ruotsinkielisen esiopetuksen järjestämisvastuu on ruotsinkielisten palveluiden palvelualueella. Opetuslautakunta päättää esiopetuksen ja 6-vuotiaiden lasten valmistavan opetuksen järjestämisperiaatteista, oppilaaksiottoalueista, oppilaaksioton perusteista, kuljetuksen perusteista sekä vuosittain esiopetuksen järjestämisaikoista sekä työ- ja loma-ajoista.

Perusopetuslaissa säädetään maahanmuuttajille järjestettävästä perusopetukseen valmistavasta opetuksesta (Perusopetuslaki 628/1998). Maahanmuuttajille järjestettävän perusopetukseen valmistavan opetuksen tavoitteena on antaa oppilaalle tarvittavat valmiudet suomen tai ruotsin kielessä ja tarpeelliset muut valmiudet esiopetukseen tai perusopetukseen siirtymistä varten sekä edistää oppilaiden tasapainoista kehitystä ja kotoutumista suomalaiseen yhteiskuntaan. Opetuksen tavoitteena on lisäksi tukea ja edistää oppilaiden oman äidinkielen hallintaa ja oman kulttuurin tuntemusta. Opetuksen tavoitteet on tarkemmin määriteltävä valmistavan opetuksen oppilaan omassa opinto-ohjelmassa (Valtioneuvoston asetus perusopetuslaissa tarkoitetun opetuksen valtakunnallisista tavoitteista ja perusopetuksen tuntijaosta (422/2012) 5 §). Tavoitteiden määrittelyn lähtökohtana ovat oppilaan suomen tai ruotsin kielen taito sekä oppilaan aikaisempi koulunkäyntihistoria.

Valmistavan opetuksen aikana oppilaita integroidaan esi- tai perusopetukseen, oppilaan ikätasoa vastaaviin suomen- tai ruotsinkielisiin opetusryhmiin oman opinto-ohjelman mukaan oppilaan omassa opinto-ohjelmassa määritellyllä tavalla. Integroinnin tavoitteena on edistää kotoutumista, opiskeluvalmiuksien ja suomen tai ruotsin kielen taidon kehittymistä sekä laaja-alaisen osaamisen ja eri oppiaineiden sisältöjen omaksumista.

Perusopetukseen siirtymistä suunniteltaessa tulee huolehtia siitä, että tieto oppilaan valmiuksista ja edistymisestä valmistavassa opetuksessa siirtyy seuraavaan kouluun. Oppilaalle ja hänen huoltajalleen annetaan mahdollisuus tutustua ajoissa tulevaan kouluun.
(Perusopetukseen valmistavan opetuksen opetussuunnitelman perusteet 2015.)

6-vuotiaiden perusopetukseen valmistavan opetuksen järjestäminen sekä opetuksen tavoitteet ja keskeiset sisällöt Vantaalla

³² Perusopetuslaki 35 a § (1267/2013) sekä 36 ja 36 a § (477/2003 ja 1267/2013)

³³ Perusopetuslaki 4 § 1 mom. ja 7 § 5 mom. (628/1998)

Vantaalla 6-vuotiaiden perusopetukseen valmistava opetus järjestetään suomenkielisen varhaiskasvatuksen palvelualueella kunnallisissa ja yksityisissä päiväkodeissa. Opetuksessa noudatetaan Vantaan esiopetuksen opetussuunnitelmakokonaisuutta sekä Perusopetukseen valmistavan opetuksen opetussuunnitelman perusteita (2016). Valmistavan opetuksen järjestämisessä noudatetaan Vantaan suomenkielisen esiopetuksen ja 6-vuotiaiden lasten valmistavan opetuksen järjestämistä koskevia periaatteita. Valmistavaan opetukseen osallistuvat lapset saavat opetusta viisi tuntia päivässä esiopetuksen työpäivinä. Valmistava opetus järjestetään inklusiivisesti esiopetuksen ryhmissä.

Valmistavaa opetusta tarjotaan Vantaalla niille lapsille, joiden suomen kielen taito jää alle kehittyvän alkeiskielitaidon tason. Näitä lapsia voivat olla esim. Suomessa asuvat lapset, jotka eivät aiemmin ole olleet suomenkielisessä varhaiskasvatuksessa, kansainvälisen adoption kautta tulleet lapset sekä suomalaiset paluumuuttajaperheiden lapset. Juuri maahan muuttaneet lapset otetaan suoraan valmistavaan opetukseen. Yhden toimintakauden tai yli puoli vuotta suomenkielisessä varhaiskasvatuksessa olleiden lasten suomen kielitaidon tason kartoittaa kieli- ja kulttuurikoordinaattori. Valmistavaan opetukseen osallistumisesta sovitaan yhdessä huoltajien kanssa. Valmistavaa opetusta järjestävän päiväkodin johtaja vastaa siitä, että huoltajien kanssa järjestetään tapaaminen valmistavaa opetusta koskien. Tapaamiseen kutsutaan huoltajien lisäksi kieli- ja kulttuurikoordinaattori, tuleva esiopetusryhmän opettaja ja tarvittaessa tulkki. Tapaamisessa annetaan huoltajalle tietoa valmistavan opetuksen tavoitteista ja järjestämisestä sekä täytetään hakemus valmistavaan opetukseen. Päiväkodin johtaja valmistelee tapaamisessa täytetyn hakemuksen perusteella valmistavaan opetukseen ottamispäätöksen, jonka hän toimittaa varhaiskasvatuspäällikölle. Päätöksen lapsen ottamisesta valmistavaan opetukseen tekee palveluyksikön varhaiskasvatuspäällikkö.

2.2 Esiopetuksen tehtävä osana oppimisenpolkua

On tärkeää, että varhaiskasvatus, siihen kuuluva esiopetus sekä perusopetus muodostavat lasten kasvun ja oppimisen kannalta johdonmukaisesti etenevän kokonaisuuden. Laadukkaan kokonaisuuden lähtökohtana on, että opettajat sekä muu henkilöstö tuntevat oppimisen polun eri vaiheet, niiden keskeiset tavoitteet, ominaispiirteet ja käytännöt. Lasten kasvun tukemisen ja oppimisen sujuvuuden vuoksi siirtymävaiheet suunnitellaan ja niitä arvioidaan yhdessä luvussa 3.3 kuvatulla tavalla. Opetus- ja muu henkilöstö tekevät huoltajien kanssa yhteistyötä lasten oppimisen polun kaikissa vaiheissa. Tavoitteena on, että kunkin lapsen oppimisen polku varhaiskasvatuksesta esiopetukseen ja edelleen perusopetukseen jatkuu joustavasti lapsen tarpeista lähtevänä. Tämän varmistamisessa henkilöstön yhteistyön ja osaamisen suunnitelmallisella johtamisella esiopetusyksiköissä ja opetuksen järjestäjän tasolla on tärkeä merkitys.

Valtioneuvoston asetuksen³⁴ mukaan esiopetuksen erityisenä tavoitteena on edistää yhteistyössä huoltajien kanssa lasten kehitys- ja oppimisedellytyksiä sekä vahvistaa lasten sosiaalisia taitoja ja tervettä itsetuntoa leikin ja myönteisten oppimiskokemusten avulla. Esiopetuksessa käytetään varhaiskasvatukseen soveltuvaa pedagogiikkaa ja kunnioitetaan lasten mielenkiinnon kohteita opetuksen järjestämisessä. Leikki eri muodoissaan on vahvasti läsnä esiopetuksen toiminnassa. Huoltajat ovat tärkeitä yhteistyökumppaneita toiminnan suunnittelussa, toteuttamisessa ja arvioinnissa. Kasvun ja oppimisen tuen sekä oppilashuollon järjestämisessä tehdään tarvittaessa yhteistyötä monialaisesti.

³⁴ Valtioneuvoston asetus (422/2012) 5§

Esiopetus on tavoitteellista toimintaa. Opetuksen tavoitteet määrittyvät opetussuunnitelman perusteiden ja niiden pohjalta laaditun paikallisen opetussuunnitelman mukaan. Lasten osaamistasolle ei opetussuunnitelmassa aseteta yhteisiä tavoitteita. Yksilöllisesti pohditut tavoitteet hyödyttävät lasten kasvua ja oppimista, joten opettaja keskustelee kunkin lapsen yksilöllisistä tarpeista, toiveista ja oppimisen tavoitteista lapsen ja hänen huoltajansa kanssa. Esiopetuksen henkilöstö ottaa nämä tarpeet ja toiveet huomioon opetusta suunniteltaessa sekä oppimisympäristöjen kehittämisessä. Tavoitteellisuuden lisäämiseksi opettaja voi yhteistyössä lapsen ja huoltajan kanssa laatia kullekin lapselle oppimissuunnitelman. Oppimissuunnitelma on laadittava, mikäli lapsi saa tehostettua tukea. Erityisen tuen piirissä oleville lapsille laaditaan henkilökohtainen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma (HOJKS)³⁵.

Esiopetuksessa seurataan ja tuetaan kunkin lapsen fyysistä, psyykkistä ja sosiaalista kehitystä sekä hänen tietojensa ja taitojensa kehittymistä. Tavoitteena on samalla pyrkiä ennaltaehkäisemään mahdollisesti ilmeneviä vaikeuksia. Lapsen minäkäsitys vahvistuu arvostavan vuorovaikutuksen, monipuolisten oppimiskokemusten sekä kannustavan palautteen avulla. Esiopetuksen aikana lapset tutustuvat lähiympäristöönsä, sen ihmisiin ja luontoon sekä näiden moninaisuuteen. Leikillä ja mielikuvituksen käytöllä on tärkeä merkitys lasten myönteisen kehityksen sekä uusien tietojen ja taitojen opettelun kannalta. Esiopetus tarjoaa lapsille tilaisuuksia vuorovaikutukseen, ilmaisun eri muotoihin ja uusiin kokemuksiin. Lasten mielenkiinnon kohteisiin tutustutaan yhdessä erilaisissa oppimisympäristöissä. Näin lapsille avautuu mahdollisuuksia ystävyyteen, oppimisen iloon ja uusiin kiinnostuksen kohteisiin.

Kun huoltaja on ilmoittanut lapsen esiopetukseen, lähtökohtana on, että lapsi osallistuu kaikkeen toimintaan³⁶. Opetuksen järjestäjä päättää ja tiedottaa huoltajille lapsen sairaudesta tai muusta syystä johtuvan vapautuksen hakemiseen liittyvistä käytännöistä. Huoltaja, opettaja sekä esiopetuksen järjestämiseen osallistuva henkilöstö huolehtivat yhteistyössä lasten säännöllisestä osallistumisesta esiopetukseen.

Esiopetuksen tehtävä osana oppimisen polkua Vantaalla

Esiopetukseen osallistuminen

Esiopetukseen osallistuminen on lapsen oikeus ja etu. Säännöllinen osallistuminen edellyttää esiopetuksen henkilöstöltä ja päiväkodin johtajalta esiopetuksen velvoittavuuden sekä esiopetuksen tavoitteiden ja sisältöjen avaamista huoltajille vanhempaintilaisuuksissa ja päivittäisissä kohtaamisissa. Säännöllisen osallistumisen lisäksi esiopetukseen saapuminen ajallaan on olennaista. Esiopetuksen henkilöstö seuraa myöhästymisiä ja poissaoloja sekä puuttuu niihin voimassa olevan ohjeistuksen mukaisesti. Mikäli lapsen säännöllinen osallistuminen vaarantuu, ratkaisuja myöhästymisten ja poissaolojen ehkäisyyn pohditaan yhdessä huoltajien, lapsen ja esiopetuksen henkilöstön sekä tarvittaessa muiden yhteistyötahojen kanssa. Esiopetuksen aikana tapahtuvista lomista sovitaan huoltajien ja esiopetuksen välillä voimassa olevan ohjeistuksen mukaisesti. Poissaoloihin ja myöhästymisiin puuttumista on kuvattu tarkemmin *Vantaan esiopetuksen oppilashuollon käsikirjassa*.

³⁵ Perusopetuslaki 16 a§ 1 mom. (628/1998)

³⁶ Perusopetuslaki 35 § (1040/2014)

Lapsikohtaiset suunnitelmat

Vantaalla jokaiselle esiopetukseen osallistuvalla lapsella laaditaan Lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelma (LEOPS) tai erityisen tuen päätöksen saaneille lapsille henkilökohtainen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma (HOJKS). HOJKS on kuvattu tarkemmin luvussa 5.5.

LEOPS sisältää lapsen puheenvuoron ja itsearvioinnin; sekä huoltajien puheenvuoron. Lapsen suunnitelmaan kirjataan rajattu määrä konkreettisia tavoitteita, miten pedagogista toimintaa ryhmässä kehitetään lapsen yksilölliset vahvuudet, kiinnostuksen kohteet ja tuen tarpeet huomioiden. Lapsen suunnitelman ei ole tarkoitus sisältää kokonaisvaltaisesti tietoa lapsesta, vaan siinä keskitytään joihinkin keskeisimpiin lapsen elämässä ajankohtaisiin asioihin. LEOPS sisältää tarpeen mukaan monikielisyyden suunnitelman, tai tehostetun tuen suunnitelman, LEOPS toimii myös valmistavan opetuksen oppimissuunnitelmana. Mikäli lapsi on esiopetuksen lisäksi muussa varhaiskasvatuksessa, voidaan varhaiskasvatusta koskevat tavoitteet ja muut huomioitavat asiat kirjata oppimissuunnitelmaan.

Esiopetuksen opettaja työstää kasvattajatiimin kanssa koonnin lapsikohtaisten suunnitelmien tavoitteista sekä lasten vahvuuksista ja kiinnostuksenkohteista. Lukuvuoden mittaan päivittyvä koonti toimii yhdessä muun pedagogisen dokumentoinnin kautta esiopetusryhmästä kerätyn tiedon kanssa toimintasuunnitelman perustana.

Koska perusopetukseen valmistavan opetuksen oppilaiden kielitaito ja muut valmiudet vaihtelevat, perusopetukseen valmistavaa opetusta varten ei ole määritelty valtakunnallista tuntijakoa tai oppimäärää, vaan jokaiselle oppilaalle laaditaan oma opinto-ohjelma. Oppilaan omaan opinto-ohjelmaan kirjataan:

- oppilaan lähtötaso, kuten koulunkäyntihistoria, kielitaito ja oppilaan vahvuudet
- oppilaan henkilökohtaiset oppimistavoitteet, joita tarkistetaan säännöllisin väliajoin
- opiskeltavat oppiaineet, niiden tuntimäärät sekä opetuksen sisältö
- oppilaan opinnot valmistavan opetuksen opetusryhmässä ja integrointi perusopetukseen
- ohjauksen järjestäminen ja mahdollisesti tarvittavat tukitoimet.

Oppilaanohjauksen tarkoituksena on kehittää oppilaan oppimisvalmiuksia ja tukea hänen sosiaalista kasvuaan sekä ennaltaehkäistä oppimisvaikeuksia. Oppilaan opiskelua perusopetukseen valmistavassa opetuksessa tuetaan oppilaanohjauksella siten, että opiskelutaidot ja elämänsuunnittelun kannalta tarpeelliset tiedot ja taidot kehittyvät.

(Perusopetukseen valmistavan opetuksen perusteet 2015.)

Valmistavan opetuksen oppimissuunnitelma Vantaalla 6-vuotiaiden valmistavassa opetuksessa

Oppilaan omaa opinto-ohjelmaa kutsutaan Vantaalla Valmistavan opetuksen oppimissuunnitelmaksi. Tämä on sama lomake kuin Lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelma (LEOPS). Valmistavan opetuksen tavoitteita asetettaessa on huomioitava lapsen suomen kielen taitotaso ja oppimisvalmiudet. Opetukseen käytettävien keinojen ja menetelmien valinnassa huomioidaan kullekin lapselle ominainen tapa oppia.

Valmistavan opetuksen oppimissuunnitelma sisältää monikielisyyden suunnitelman, jolla tuetaan sekä oman äidinkielen että suomen kielen taidon kehittymistä. Lapsen suomen kielen taidon kehittymistä seurataan. Ohjeet kielitaidon havainnoimiseen löytyvät *Vantaan kieli-, kulttuuri- ja katsomustietoisien varhaiskasvatuksen käsikirjasta*. Lapsi voi arvioida omia taitojaan soveltuvin osin kuvitetun

itsearviointilentokoneen avulla. Oppimissuunnitelman täyttämisen yhteydessä lapselle annetaan mahdollisuus kertoa oppimistavoitteistaan.

Vantaalla 6-vuotiaiden valmistavassa opetuksessa oppilaanohjaus toteutuu päivittäin lasta kannustamalla ja rohkaisemalla. Opetuksessa huolehditaan, että lapsi tulee tietoiseksi omista vahvuuksistaan ja oppimisen taidoistaan. Valmistavan opetuksen tavoitteena on edistää lapsen suomen kielen taitoa, tasapainosta kehitystä ja kotoutumista suomalaiseen yhteiskuntaan. Lisäksi lapsen oppimisen taidot vahvistuvat ja hän saa valmiuksia perusopetukseen siirtymistä varten.

2.3 Arvoperusta

Esiopetus perustuu käsitykseen lapsuuden itseisarvoisesta merkityksestä. Jokainen lapsi on ainutlaatuinen ja arvokas juuri sellaisena kuin hän on. Jokaisella lapsella on oikeus tulla kuulluksi, nähdyksi, huomioon otetuksi ja ymmärretyksi yksilönä ja yhteisönsä jäsenenä. Lapsilla on oikeus oppia sekä rakentaa käsitystään itsestään ja maailmasta omien lähtökohtiensa mukaisesti.

Lapsilla on oikeus oppia leikkien ja iloita oppimastaan. Lasten aikaisemmat kokemukset ja taidot ovat osa heidän oppimisen polkuaan. Lasten erilaisuutta sekä erilaisia tapoja toimia ja oppia arvostetaan. Lasten käsityksiä ja mielipiteitä pidetään tärkeinä, ja he osallistuvat oppimisympäristöjen rakentamiseen sekä edellytystensä mukaan toiminnan suunnitteluun ja arviointiin. Lapsia rohkaistaan yhdessä tekemiseen ja yhteisöllisyyteen.

Jokaisella lapsella on oikeus hyvään opetukseen. Kannustava palaute ja oikeudenmukainen kohtelu kuuluvat hyvään esiopetukseen. Lapsilla on oikeus ilmaista itseään ja ajatuksiaan, käsitellä tunteita ja ristiriitoja sekä kokeilla ja opetella uusia asioita. Esiopetus tukee lasten kykyä ymmärtää arvoja, noudattaa terveellisiä elämäntapoja sekä kehittää tunnetaitojaan ja kauneudentajuaan.

Esiopetuksen henkilöstön ja huoltajien yhteistyö auttaa turvaamaan lasten hyvinvointia. Esiopetuksen henkilöstön avoin ja kunnioittava suhtautuminen erilaisiin perheisiin sekä kotien erilaisiin katsomuksiin, uskontoihin, perinteisiin ja kasvatusnäkemyskseen on rakentavan vuorovaikutuksen ja opetuksen perusta³⁷.

Esiopetuksessa noudatetaan kestävä elämäntavan periaatteita ja otetaan huomioon sen eri ulottuvuudet: sosiaalinen, kulttuurinen, taloudellinen ja ekologinen. Esiopetus toimintaympäristönä tukee lasten tasa-arvoisuutta. Siihen sisältyvät muun muassa mielipiteiden ja sukupuolten tasa-arvo. Esiopetus edistää lasten mahdollisuuksia kehittää kykyjään ja tehdä valintoja ilman sukupuolesta johtuvia ennako-odotuksia ja rajoituksia. Tasa-arvopyrkimyksiä täydentää laaja-alainen yhdenvertaisuuden periaate³⁸. Opetus on lapsia puoluepoliittisesti, uskonnollisesti ja katsomuksellisesti sitouttamatonta. Esiopetusta ei saa käyttää kaupallisen vaikuttamisen kanavana.

³⁷ Valtioneuvoston asetus (422/2012) 2 §

³⁸ Yhdenvertaisuuslaki 6 § 1 mom. (21/2004)

Vantaan esiopetuksen arvoperusta

Esiopetuksessa sitoudutaan Vantaan varhaiskasvatuksen arvoihin ja visioon. *Iloiset, oppivat ja osallistuvat lapset kasvavat kestävään tulevaisuuteen* on varhaiskasvatuksen visio, joka kuvaa varhaiskasvatuksen tehtävää. Visio innostaa ja antaa merkityksen yhdessä tehtävälle työlle.

Vantaan kaupungin arvot ovat avoimuus, rohkeus, vastuullisuus ja yhteisöllisyys. Varhaiskasvatuksessa ja esiopetuksessa arvot ja niihin liittyvät teot konkretisoituvat/näkyvät toiminnassa seuraavasti.

Avoimuus

Toimimme osallistuen ja osallistaen. Varmistamme asioiden valmistelussa eri osapuolten osallisuuden, joka näkyy arvostavana dialogina ja avoimuutena suhteessa yhteistyökumppaneihin sekä erilaisiin näkökulmiin. Avoimuus näkyy myös siinä että, toimintamme ja päätöksentekomme on läpinäkyvää ja perusteltua. Viestimme ennakoivasti jo asioiden ja päätösten valmisteluvaiheessa. Perustelemme päätökset ja tuomme perustelut esille sekä teemme työmme näkyväksi hyödyntäen useita viestintäkanavia. Jaamme tietoa ja osaamista oikea-aikaisesti, avoimesti ja niin että ne ovat kaikkien käytettävissä.

Yhteisöllisyys

Sitoudumme yhteisiin tavoitteisiin. Kannustava ja positiivinen toimintakulttuurimme rakentuu yhteisestä perustehtävästä ja yhteisistä tavoitteista. Vuorovaikutuksella rakennamme varhaiskasvatuksen laadun. Edistämme lasten yhteenkuuluvuuden tunnetta ja jokainen lapsi, perhe ja kasvattaja on tärkeä osa yhteisöä. Leikillä on itseisarvo ja se edistää vertaissuhteiden rakentumista. Ketään ei jätetä yksin. Toimimme yhdessä ja arvostamme toisiamme ja toistemme osaamista. Harjoittelemme yhdessä tunne- ja kaveritaitoja ja jokaisen osaaminen on yhteistä pääomaa ja annamme sen kaikkien käyttöön.

Rohkeus

Olemme rohkeita ja kokeilemme uusia toimintatapoja ennakoluulottomasti. Rohkaisemme ja kannustamme kokeilukulttuuriin sekä arjen pieniin innovaatioihin. Valitsemme rohkeasti parhaan ratkaisun. Käymme avointa ja ammatillista keskustelua sekä puutumme ja tunnistamme lapsen ja perheen tuen tarpeet. Rohkaisemme lasta kokeilemaan, tutkimaan ja oppimaan. Rakennamme yhdessä lasten kanssa hauskoja, jännittäviä ja kiinnostavia oppimisympäristöjä.

Vastuullisuus

Vastaamme omasta ja yhteisestä toiminnasta ja sen vaikutuksista. Kehittämme ammatillista osaamistamme. Sitoudumme yhteiseen strategiaan, päätöksiin ja linjauksiin. Edistämme kestävää elämäntapaa. Vastuullisuus näkyy kestäväenä elämäntapana, harkittuina hankintoina ja lapsen luontosuhteen vahvistamisena. Toteutamme resurssiviisaudentiekartan toimenpiteitä ja toimimme esimerkkeinä. Tutustutaan lähiympäristöön, pidetään luonnosta ja lähiympäristöstä huolta, kierrätetään, tehdään ekologisia valintoja sekä pohditaan syyseuraussuhteita.

2.4 Oppimiskäsitys

Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet on laadittu perustuen oppimiskäsitykseen, jonka mukaan lapset omaksuvat uusia tietoja ja taitoja vuorovaikutuksessa toisten lasten, opettajien, eri yhteisöjen ja

lähiympäristön kanssa. Oppiminen on kokonaisvaltainen tapahtuma, jossa toiminta, tunteet, aistihavainnot, keholliset kokemukset ja ajattelu yhdistyvät. Olennaista oppimisessa on lasten oma toiminta ja luottamus omiin mahdollisuuksiinsa oppijana. Lisäksi lasten tahdolla ja kehittyvällä taidolla toimia yhdessä on merkitystä oppimiselle. Lapset oppivat esiopetuksessa leikkien, liikkuen, tutkien, erilaisia työtehtäviä tehden, itseään ilmaisten sekä taiteisiin perustuvassa toiminnassa. Myönteiset tunnekokemukset, ilo ja uutta luova toiminta edistävät oppimista ja innostavat kehittämään omaa osaamista.

Oppimisen lähtökohtana ovat kunkin lapsen aiemmat kokemukset ja hänen osaamisensa. On tärkeää, että uusilla opittavilla tiedoilla ja taidoilla on yhteys lasten arkeen ja kokemusmaailmaan. Esiopetuksen ohjatussa toiminnassa ja leikissä lapset opettelevat toimimaan yhteistyössä muiden kanssa ja asettamaan tavoitteita omalle ja yhteiselle toiminnalle. Lapsia kuunnellaan, kuullaan ja heidän kanssaan keskustellaan sekä ohjataan heitä ottamaan huomioon toiset. Näin lapsille syntyy kokemus ryhmän ja yhteisön jäsenyydestä. Tavoitteena on, että uusien tietojen ja taitojen oppiminen herättää lapsissa halun oppia lisää.

Oppimiskäsitys Vantaan esiopetuksessa

Oppiminen on toisaalta yhteisöllistä ja toisaalta yksilöllistä. Ryhmässä oppiminen on tärkeää. Lapset oppivat aikuisilta ja toisilta lapsilta. Lapset voivat myös opettaa aikuisia monissa tilanteissa. Oppimista tapahtuu erityisesti vuorovaikutussuhteessa toisten kanssa. Positiivisen ryhmähengen luominen on ensiarvoisen tärkeää ja erilaisia ryhmäytymisen menetelmiä tulee käyttää pitkin vuotta, mutta erityisesti esiopetusvuoden alussa. Yhteisöllisen oppimisen lisäksi tulee huomioida jokaisen lapsen yksilöllisyys, oppimisen tavat ja tavoitteet.

Oppiminen on kokonaisvaltaista ja sitä tapahtuu kaikissa esiopetuksen tilanteissa. Myös arkitoiminnan tilanteet hyödynnetään oppimistilanteina.

Oppiminen mahdollistuu vasta kun lapsi kokee olonsa turvalliseksi. Kun lapsella on turvallinen olo, pystyy hän omien lähtökohtiensa pohjalta menemään mukavuusalueensa ulkopuolelle, jossa oppiminen tapahtuu. Hyvä ryhmähenki takaa turvallisen oppimisympäristön, jossa on hyvä harjoitella ja tehdä myös virheitä.

Vantaalaisessa esiopetuksessa painottuu leikin merkitys oppimisessa. Leikki on esiopetusikäiselle lapselle ominaisin tapa toimia ja oppiminen on tehokkainta sen kautta. Leikkiä esiopetuksen työtapana kuvataan enemmän luvussa 4.1.

2.5 Laaja-alainen osaaminen esiopetuksessa

Laaja-alaisella osaamisella tarkoitetaan tietojen, taitojen, arvojen, asenteiden ja tahdon muodostamaa kokonaisuutta. Osaaminen tarkoittaa myös kykyä käyttää tietoja ja taitoja tilanteen edellyttämällä tavalla. Laaja-alaisen osaamisen kehittyminen alkaa varhaislapsuudessa ja jatkuu läpi elämän. Se vahvistuu vähitellen oppimisen polun aikana eri tiedon- ja taidonaloihin liittyvässä opiskelussa sekä arjen toiminnassa ja vuorovaikutuksessa. Laaja-alaisen osaamisen tarve korostuu ympäröivän maailman muuttuessa. Ihmisenä kasvamisen, opiskelu ja työn teko sekä kansalaisena toimiminen edellyttävät nyt ja tulevaisuudessa laaja-alaista, tiedonalarajat ylittävää osaamista.

Laaja-alaisen osaamisen kehittämisen tehtävä otetaan huomioon kaikessa esiopetuksen toiminnassa: toimintakulttuuria ja oppimisympäristöjä kehitettäessä sekä kasvatusta ja opetustyössä. Tehtävä perustuu

valtionneuvoston asetuksen periaatteelle tarkastella opetusta kokonaisuutena³⁹. Sen toteutuminen edellyttää suunnitelmallista työskentelyä ja tavoitteiden toteutumisen arviointia sekä esi- ja perusopetuksen yhteistyötä.

Laaja-alaisen osaamisen kehittyminen edistää lasten kasvua yksilöinä ja yhteisönsä jäseninä. Laaja-alaisen osaamisen osa-alueet tukevat heidän valmiuttaan suuntautua elinikäisen oppimisen polulle ja luovat pohjaa kestäväan elämäntavan omaksumiselle. Esiopetuksessa painopisteenä ovat kestäväan elämäntavan sosiaaliset ja kulttuuriset näkökulmat. Lasten laaja-alaisen osaamisen kehittymiseen vaikuttaa opeteltavia tietosisältöjä enemmän se, miten esiopetuksessa työskennellään, millaisiksi oppimisympäristöt rakennetaan sekä miten lasten oppimista ja hyvinvointia tuetaan.

Ajattelu ja oppiminen

Ajattelun ja oppimisen taidot kehittyvät vuorovaikutuksessa ja muodostavat perustan muun osaamisen kehittymiselle ja elinikäiselle oppimiselle. Tiedon määrä ja sen nopea uudistuminen edellyttävät taitoja uuden omaksumiseen sekä oman oppimisen ohjaamiseen. Tiedon jäsentäminen ja uuden luominen edellyttävät luovaa ja kriittistä ajattelua. Esiopetuksen tehtävä on rohkaista ja auttaa lapsia kehittämään ajattelun ja oppimisen taitojaan sekä vahvistaa lasten luottamusta omaan osaamiseensa.

Lasten muistin ja mielikuvituksen kehittymistä tuetaan esimerkiksi lorujen, musisoinnin ja draamatoiminnan avulla. Leikin, pelien ja erilaisten ongelmanratkaisu- ja tutkimustehtävien käyttö tarjoaa lapsille elämyksiä sekä oivaltamisen ja uuden löytämisen iloa. Monipuolinen liikkuminen ja havaintomotoriset harjoitukset tukevat lasten oppimista. Lapsia kannustetaan kokeilemaan ja opettelemaan myös heille vaativia asioita ja heitä ohjataan kysymään ja kyseenalaistamaan. Heitä rohkaistaan iloitsemaan onnistumisista ja kannustamaan toisia sekä samalla olemaan lannistumatta epäonnistumisista. Toimintaa dokumentoidaan, siitä keskustellaan, ja sen onnistumista pohditaan yhdessä lasten kanssa. Samalla autetaan lapsia havaitsemaan edistymistään ja oppimistaan.

Ajattelu ja oppiminen Vantaan esi- ja alkuopetuksessa

Vantaalla laaja-alaisen osaamisen alueista Ajattelu ja oppiminen huomioidaan erityisesti esi- ja alkuopetuksen yhteistyössä ja siirtymävaiheessa. Osa-alueen tavoitteena on tietoisuuden lisääntyminen omasta oppimisprosessista, oppimisen ilon vaaliminen, luottamuksen kehittyminen omaan osaamiseen sekä itsearviointin harjoittelu. Tietoisuutta omasta oppimisprosessista kehitetään monipuolisten toiminnallisten työtapojen kautta. Työtavoissa korostuu vertaistyöskentely ja yhteistoiminnallinen oppiminen, leikki sekä oppimisprosessista kertominen. Lasta kannustetaan auttamaan ja tukemaan myös muita oppimisessa. Opettajat rohkaisevat lapsia luottamaan itseensä tarjoamalla myönteisiä oppimiskokemuksia. Itsearviointin opettelu aloitetaan esiopetuksessa. Itsearviointin avulla halutaan tukea motivaation syntymistä ja se perustuu lapsen ja opettajan väliseen avoimeen vuorovaikutukseen.

Vantaalla toteutetaan esi- ja alkuopetuksen toiminnallista yhteistyömallia. Toiminnallisen yhteistyön voi toteuttaa yhteistoiminnallisena projektina. Projekti voi olla esim. kirjaopetus, luontopolku, taidenäyttely, musiikki tms. Lasten oma ideointi projektissa korostuu. Projektissa painotetaan ajattelun ja oppimaan

³⁹ Valtioneuvoston asetus (422/2012) ja OKM muistio 28.6.2012

oppimisen taitoja vuorovaikutuksen, ongelmanratkaisutehtävien ja vertaisoppimisen keinoin. Projektissa lapsi saa käyttää luontaista uteliaisuuttaan ja kokeilunhalua sekä kokea oivaltamisen iloa vertaisryhmän kanssa. Projektiin voidaan palata tai sitä voidaan jatkaa seuraavina vuosina koulussa.

Toiminnallinen yhteistyö perustuu esi- ja alkuopettajien yhteiseen suunnitteluun. Suunnittelussa tulee huomioida ohjaamisen pedagoginen tavoitteellisuus. Projektin toteutuksessa huomioidaan oppijoiden ikätason mukaiset itsearvioinnin taidot. Ohjaamisen menetelmien tavoitteena tulee olla lapsen ajattelun kehittyminen ja toimijuuden vahvistaminen. Projektiluontoisuus, johon sisältyy tavoite lopputuloksesta, prosessin suunnittelu, toteutus ja arviointi vahvistavat oppimista.

Esiopetuksessa ajattelun ja oppimisen taitojen kehittymistä seurataan ja arvioidaan LEOPS-/HOJKS -keskustelussa syksyllä ja keväällä.

Esi- ja alkuopetuksen toiminnallisen yhteistyön yhteistyötapaamisessa arvioidaan yhteistoiminnallisen projektin sujumista: miten ajattelu ja oppimaan oppiminen toteutui yhteisessä projektissa sekä miten lasten osallisuus oli huomioitu.

Kulttuurinen osaaminen, vuorovaikutus ja ilmaisu

Vuorovaikutustaidoilla sekä kyvyllä ilmaista itseään ja ymmärtää muita on tärkeä merkitys yksilön toimintakyvylle ja hyvinvoinnille kulttuurisesti monimuotoisessa maailmassa. Taito kuunnella, tunnistaa ja ymmärtää eri näkemyksiä kuuluu hyvään vuorovaikutukseen ja kulttuuriseen osaamiseen. Myönteisten ihmissuhteiden luominen ja ongelmatilanteiden rakentava ratkaiseminen edellyttävät yhteistyötaitoja. Esiopetuksen tehtävä on tarjota lapsille mahdollisuuksia harjoitella vuorovaikutus- ja ilmaisutaitoja turvallisesti vertaisryhmän ja lähiyhteisön aikuisten kanssa.

Lapsia rohkaistaan tutustumaan toisiin ihmisiin ja toimimaan heidän kanssaan. Juhlat, leikit ja yhteistyöhön perustuva toiminta luovat mahdollisuuksia harjoitella käyttäytymistä eri tilanteissa ja erilaisten ihmisten kanssa. Lapsia kohdellaan arvostavasti ja heitä ohjataan ystävällisyyteen ja hyviin tapoihin. Lasten kanssa tutustutaan lähiympäristöön ja sen kulttuuriseen monimuotoisuuteen. Lapsia ohjataan arvostamaan oman ja toisten perheiden perinteitä ja tapoja. Lasten kielitietoisuuden kehittymistä tuetaan ja heitä rohkaistaan ilmaisemaan itseään eri keinoin.

Itsestä huolehtiminen ja arjen taidot

Itsestä huolehtiminen, terveyteen ja turvallisuuteen sekä arjen teknologian hallintaan liittyvät taidot ovat tärkeitä kaikille. Kyse on yksilön hyvinvoinnista sekä kestävään elämäntapaan sitoutumisesta. Esiopetuksen tehtävä on vahvistaa lasten hyvinvointiin liittyviä taitoja sekä ohjata heitä tekemään kestävä elämäntavan mukaisia valintoja. Esiopetuksessa tuetaan lasten myönteistä suhtautumista tulevaisuuteen.

Esiopetuksessa lapsia ohjataan edellytystensä mukaan huolehtimaan itsestään, toisista, omista tavaroista ja yhteisestä ympäristöstä. Opetuksessa ja yhteistyössä huoltajien kanssa käsitellään lasten arkielämän rytmiä sekä ruokailun ja levon merkitystä. Erityisesti kiinnitetään huomiota monipuoliseen ja riittävään liikuntaan lasten hyvinvoinnin ja oppimisen edellytyksenä. Lasten kanssa pohditaan heidän hyvää oloaan edistäviä ja haittaavia tekijöitä. Lapsia ohjataan toimimaan turvallisesti lähiliikenteessä. Heitä ohjataan pyytämään ja

hakemaan apua tarvittaessa. Lasten kanssa kokeillaan teknologisia ratkaisuja ja harjoitellaan laitteiden ja välineiden turvallista käyttöä.

"Että tulisi varmistettua lapsen pärjäävän niissä toimissa, joissa pitää koulussa suoriutua itsenäisesti: wc-käynnit, ruokailu, ulkovaatteiden ja tavaroiden säilyttäminen. Vaikka ne kotona sujuisikin, ei se tarkoita, että osaa toimia samoin vieraissa puitteissa."

Huoltajan vastaus kysymykseen "Mihin haluaisitte kiinnittää huomiota arjen taitojen harjoittelussa esiopetuksessa?" Uusi esiopetussuunnitelma Vantaalle –blogissa.

Monilukutaito

Monilukutaidolla tarkoitetaan erilaisten viestien tulkinnan ja tuottamisen taitoja. Se liittyy kiinteästi ajattelun ja viestinnän taitoihin ja kykyyn hankkia, muokata, tuottaa, esittää, arvioida ja arvottaa tietoa erilaisissa ympäristöissä ja tilanteissa. Tietoa voidaan tuottaa ja esittää sanallisten, kuvallisten, numeeristen tai muiden symbolijärjestelmien tai näiden yhdistelmien avulla. Monilukutaito sisältää erilaisia lukutaitoja, kuten peruslukutaidon, numeerisen lukutaidon, kuvalukutaidon ja medialukutaidon. Monilukutaitoon liittyy laaja tekstikäsitys, jonka mukaan tekstit voivat olla muun muassa kirjoitettuja, puhuttuja, audiovisuaalisia tai digitaalisia. Monilukutaidon eri osa-alueet ovat yksilön, ihmisten keskinäisen vuorovaikutuksen, yhteiskunnan, kansalaisuuden ja työelämän näkökulmasta keskeisiä perustaitoja. Monilukutaidon kehittyminen luo perustaa muulle oppimiselle ja opiskelulle. Monilukutaidon kehittyminen alkaa jo varhaislapsuudessa ja jatkuu koko elämän ajan. Esiopetuksen tehtävä on tukea lasten monilukutaidon kehittymistä yhteistyössä huoltajien kanssa.

Lapsia kannustetaan tutkimaan, käyttämään ja tuottamaan erilaisia viestejä. Niiden avulla opetellaan ilmaisua ja vuorovaikutusta ja niiden herättämiin ajatuksiin ja tunteisiin eläydytään yhdessä. Lasten kuvalukutaidon, kirjoittamisen, lukemisen ja numeerisen lukutaidon sekä medialukutaidon kehittymistä tuetaan. Monilukutaitoisiksi kehittyäkseen lapset tarvitsevat aikuisen mallia sekä rikasta tekstiympäristöä, lasten tuottamaa kulttuuria sekä lapsille soveltuvia kulttuuripalveluja, kuten elokuvia, leikkiloruja ja musiikkia. Lasten osallisuus vahvistuu monilukutaidon kehittymisen myötä. Samalla lasten maailma avautuu, jäsentyy ja saa uusia merkityksiä.

Monilukutaito Vantaan esiopetuksessa

Esiopetuksessa korostetaan tarinoiden kerrontaa, satujen lukemista ja niiden tulkintaa sekä harjoitellaan peruslukutaidon alkeita ja tutustutaan kirjoitettuun tekstiin sekä numeroihin. Tehdään huomioita siitä, että symbolijärjestelmiä on monenlaisia; isoja ja pieniä kirjaimia, numeroita, kuvia ja eri tavoin kirjoitettuja tekstejä.

Yhdessä vertaisryhmän kanssa tutkitaan ympäristöjä ja etsitään niistä erilaisia viestejä. Pohditaan, millaisia viestejä ympäristöstä voi löytyä ja miten ihmiset voivat viestiä toisilleen. Monilukutaidon oppimisessa keskeistä on tulkinnan taitojen lisäksi myös erilaisten sisältöjen tuottaminen. Esiopetuksessa lasten omaa ilmaisua tuetaan leikin ja taiteen avulla. Myös digitaalisten välineiden käytössä painottuu lasten aktiivisuus ja uutta luovat menetelmät, kuten kuvaaminen, videoiminen ja äänittäminen.

Vantaalaisessa esiopetuksessa monilukutaitoa harjoitellaan tiiviissä vuorovaikutuksessa toisten lasten ja kasvattajien kanssa. Pääpaino esiopetuksessa on erilaisten sosiaalisten tilanteiden tulkinnassa ja vertaisten kanssa toimeen tulemisessa. Esiopetusvuoden aikana harjoitellaan tulkitsemaan ja lukemaan ihmisten kasvoja, toimintatapoja ja ratkaisukeinoja erilaisissa tilanteissa. Keskustellaan ja pohditaan sitä, kuinka tärkeää on osata lukea erilaisia tilanteita ja viestejä oikein pystyäkseen tulemaan toimeen toisten ihmisten kanssa.

"On monta pientä kirjainta ja sitten oppii sanomaan ne."
"Osaa lukea aika isoa numeroa."
"Vaikka jos lukee jotain vaikeaa Salama-lehteä."

Esiopetusikäisten lasten vastauksia kysymykseen "Mitä on monilukutaito?"

Tieto- ja viestintä teknologinen osaaminen

Tieto- ja viestintä teknologinen osaaminen on tärkeä kansalaistaito. Sitä tarvitaan lasten ja perheiden arjessa, ihmisten välisessä vuorovaikutuksessa ja yhteiskunnallisessa osallistumisessa. Se on osa monilukutaitoa sekä media- ja opiskelutaitoja, joita tarvitaan opiskelussa ja työelämässä. Esiopetuksen tehtävä on kotien rinnalla edistää lasten tieto- ja viestintä teknologista osaamista.

Opetuksessa tutustutaan erilaisiin tieto- ja viestintä teknologisiin välineisiin, palveluihin ja peleihin. Tieto- ja viestintä teknologian avulla tuetaan lasten vuorovaikutustaitoja, oppimisen taitoja sekä vähitellen kehittyvää

kirjoitus- ja lukutaitoa. Mahdollisuudet kokeilla ja tuottaa itse edistävät lasten luovan ajattelun ja yhteistoiminnan taitoja. Lapsia ohjataan omaksumaan turvallisia ja ergonomisia käyttötaitoja.

Tieto- ja viestintäteknologinen osaaminen Vantaan esiopetuksessa

Vantaan esiopetuksen digipedagogiikka perustuu lapsen osallisuuteen, aktiivisuuteen ja uutta luovaan työskentelyyn. Digipedagogiikkaa ohjaa Varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen digipedagogiikan ohjelma. Digivälineitä käytetään toiminnallisesti ja leikillisesti yhdessä ja vuorovaikutustaidot ovat keskeisessä osassa toimintaa. Esiopetuksen aikana jokainen lapsi tutustuu TVT-laitteiden käyttöön. Lapset ja kasvattajat tutustuvat uuden teknologian tarjoamiin mahdollisuuksiin yhdessä. Eri taitotasoilla olevat tukevat toisiaan oppimisessa.

Digipedagogiikassa huomioidaan se, että tieto- ja viestintäteknologia, mediakasvatus ja ohjelmointi limittyvät tiiviisti yhteen. TVT-välineitä käytetään monipuolisesti ja luovasti osana leikkiä, tutkimista, liikkumista ja pedagogista dokumentointia. Lasten kanssa kiinnitetään huomiota teknologiaan arjen eri tilanteissa, mietitään eri laitteiden toimintaa ja tutustutaan ohjelmoinnin periaatteisiin esimerkiksi erilaisten leikkien ja omien laitteiden tai pelien kehittelyn avulla. Lasten kanssa tutustutaan ja tuotetaan erilaisia mediasisältöjä. Lasten erilaisista mediakokemuksista keskustellaan ja heitä ohjataan kohti tasapainoista, turvallista ja vastuullista mediatoimijuutta. Mediatoimijuutta on median kuluttaminen, vastaanottaminen ja tuottaminen.

Osallistuminen ja vaikuttaminen

Aktiivinen ja vastuullinen osallistuminen ja vaikuttaminen luovat perustaa demokraattiselle ja kestäväälle tulevaisuudelle. Tämä edellyttää yksilöltä taitoa ja halua osallistua yhteisön toimintaan sekä luottamusta omiin vaikutusmahdollisuuksiinsa. Lasten oikeuksiin kuuluvat kuulluksi tuleminen ja osallisuus omaan elämäänsä vaikuttavissa asioissa⁴⁰. Esiopetuksessa kunnioitetaan näitä demokratian toteutumisen keskeisiä periaatteita. Esiopetuksen tehtävä on tukea lasten vähitellen kehittyviä osallistumisen ja vaikuttamisen taitoja.

Esiopetuksen toimintaa suunnitellaan, toteutetaan ja arvioidaan yhdessä lasten, esiopetuksen henkilöstön ja huoltajien kanssa. Kun lapset ovat mukana vaikuttamassa, he oppivat samalla hahmottamaan yhteisten sääntöjen, sopimusten ja luottamuksen merkitystä. Lasten arvostava kohtaaminen, heidän ajatustensa kuunteleminen ja yhdessä toisten lasten ja aikuisten kanssa toimiminen vahvistavat lasten osallistumisen ja vaikuttamisen taitoja. Lapsia kannustetaan auttamaan toisia ja pyytämään tarvittaessa apua. Lasten on tärkeä saada kokea ja tietää, että he lapsina ovat oikeutettuja aikuisten apuun ja suojeluun.

Osallistuminen ja vaikuttaminen Vantaan esiopetuksessa-

Esiopetusvuoden aikana ryhmässä harjoitellaan kertomaan omia mielipiteitä, osallistumaan päätöksentekoon lähiympäristössä sekä sallimaan myös toisten ihmisten osallistuminen ja mielipiteiden ilmaisu. Lähtökohtana on, että lapset tulevat kuulluiksi päivittäin ja heitä kannustetaan ilmaisemaan omia näkemyksiään.

⁴⁰ YK:n yleissopimus lastenoikeuksista 1989

Lapset osallistuvat ja vaikuttavat jatkuvasti esiopetuksen toimintaan ja oppimisympäristöihin. Esiopetusta suunnitellaan yhdessä lapsiryhmän kanssa kehkeytyvänä prosessina. Pedagogisen dokumentoinnin kautta kerätty monipuolinen aineisto ja havainnointitieto vievät toimintaa ja esiopetusyhteisön oppimista eteenpäin. Lapset osallistuvat pedagogisen dokumentoinnin eri vaiheisiin.

Vantaan Vaikuttaja-päivä

Vantaalla lasten osallistumista ja vaikuttamista tuetaan koko kaupungin tasolla Vaikuttaja-päivän kautta. Vaikuttaja-päivän tavoitteena on saada lapsia ja nuoria osallistumaan omaa elämänpiiriään koskevaan päätöksentekoon ja keskusteluun sekä innostamaan heitä vaikuttamaan omiin asioihinsa. Vaikuttaja-päivän tehtäväksiannon kautta esiopetuksessa käsitellään vuosittain vaihtuvaa kaupunkitasoista teemaa ja tehdään päätäjille ja virkamiehille näkyväksi lasten aloitteita ja näkökulmia asiasta.

2.6 Paikallisesti päätettävät asiat

Paikallista opetussuunnitelmaa laadittaessa on tärkeää keskustella, mitä tässä luvussa määrätty esiopetuksen tehtävät ja yleiset tavoitteet merkitsevät ja miten esiopetukselle asetettujen tavoitteiden toteutumisesta voidaan huolehtia.

Paikallisessa opetussuunnitelmassa kuvataan

- esiopetuksen järjestäminen ja sitä ohjaavat velvoitteet paikallisesta näkökulmasta
- esiopetuksen tehtävä osana oppimisen polkua paikallisesta näkökulmasta
- esiopetuksen arvoperusta ja sitä mahdollisesti täydentävät paikalliset näkökulmat
- oppimiskäsitys ja sitä mahdollisesti täydentävät paikalliset näkökulmat
- laaja-alaisen osaamisen tavoitteet ja niihin mahdollisesti liittyvät paikalliset painotukset sekä ne toimenpiteet, joiden avulla tavoitteiden toteutumista arvioidaan ja kehitetään.

Arvoperusta ja oppimiskäsitys sekä laaja-alaisen osaamisen tavoitteet otetaan huomioon ja niitä syvennetään esiopetuksen toimintakulttuuria, opetuksen toteuttamista, kasvun ja oppimisen tukea ja oppilashuoltoa käsittelevissä osissa opetussuunnitelmaa.

3. Kasvua ja oppimista tukeva toimintakulttuuri

Toimintakulttuuri on historiallisesti ja kulttuurisesti muotoutuva tapa toimia, joka kehittyy esiopetusyhteisön vuorovaikutuksessa. Toimintakulttuurin kehittämistä ohjaavat esiopetusta koskevat säädökset sekä opetussuunnitelman perusteissa ja paikallisissa suunnitelmissa määritellyt arvot, oppimiskäsitys sekä esiopetusta koskevat tavoitteet. Sitä muovaavat myös johtamisrakenteet ja käytännöt, henkilöstön ammattitaito sekä käytettävissä olevat tilat, välineet ja materiaalit. Toimintakulttuuri näkyy esiopetusyhteisön vuorovaikutuksessa, ilmapiirissä sekä pedagogisissa käytännöissä ja vaikuttaa aina lasten kohtaamaan esiopetuksen laatuun. Hyvä toimintakulttuuri edistää oppimista ja hyvinvointia esiopetusyhteisössä.

3.1 Toimintakulttuurin kehittämistä ohjaavat periaatteet

Toimintakulttuuria arvioidaan ja kehitetään siten, että se tukee esiopetuksen tavoitteiden toteutumista. Kehittämisessä otetaan huomioon, että toimintakulttuuriin vaikuttavista seikoista osa on kirjoitettuja ja

tiedostettuja, osa tiedostamattomia ja joskus myös tahattomia. Toimintakulttuuri vaikuttaa sen piirissä oleviin riippumatta siitä, tunnistetaanko sen merkitys ja vaikutukset vai ei. Lasten kanssa työskentelevien aikuisten on tärkeä tiedostaa, että heidän tapansa toimia ja olla vuorovaikutuksessa välittyy mallina lapselle.

Toimintakulttuurin kehittäminen edellyttää toimintatapojen ja pedagogiikan johtamista, henkilöstön ja lasten osallisuuden turvaamista ja sitoutuneisuutta yhteisiin toimintatapoihin. Vastuu kehittämisestä on opetuksen järjestäjällä ja esiopetusta johtavilla henkilöillä. Toimintakulttuuria kehitetään muun muassa kokeilemalla monipuolisia työtapoja, uusia ratkaisuja oppimisympäristöihin sekä kehittämällä ammatillista osaamista yhteistyöverkostoissa. Järjestelmällinen itsearviointi ja jatkuva kehittäminen ovat luonteva osa esiopetuksen arkea.

Kehittämistyössä on tärkeää hyödyntää sekä lasten että huoltajien kokemuksia ja mielipiteitä. Yhteis-työ muun varhaiskasvatuksen, perusopetuksen sekä tuen ja oppilashuollon ammattilaisten kanssa on välttämätöntä lasten sujuvan oppimisen polun ja hyvinvoinnin turvaamiseksi.

Esiopetuksen toimintakulttuurin kehittämisen tavoitteet ja arvioinnin käytännöt Vantaalla

Toimintakulttuurin kehittäminen ja sen ylläpitäminen vaativat koko työyhteisöltä yhteisiä pedagogisia keskusteluja ja niitä tukevia rakenteita. Henkilöstö rakentaa positiivista ja kannustavaa ilmapiiriä päivittäisessä toiminnassaan. Henkilöstö tiedostaa ilmapiirin vaikutuksen ja on sitoutunut toisia arvostavaan ja myönteiseen vuorovaikutukseen. Esiopetuksen toimintakulttuurin kehittämisestä ja sen arvioinnista vastaa yksikötasolla päiväkodin johtaja ja tiimitasolla esiopetuksen opettaja.

Lapsiryhmissä pedagoginen dokumentointi ohjaa jatkuvaan toimintakulttuurin arviointiin ja kehittämiseen. Esiopetustiimissä kehitetään toimintakulttuuria esiopetusryhmän toimintasuunnitelman avulla. Lukuvuoden aikana tiimissä kehittyvää suunnitelmaa pysähdytään arvioimaan vähintään kaksi kertaa vuodessa päiväkodin johtajan kanssa ja/tai toimintayksikön johtoryhmässä. Vantaan kehityksen ja oppimisen tuen valikon avulla arvioidaan ja kehitetään toimintakulttuuria kasvua ja oppimista tukevaksi. Valikkoa kuvataan tarkemmin luvussa 5. Tämän lisäksi henkilöstön työskentelyyn liittyvää toimintakulttuuria voidaan kuvata tiimisopimuksessa.

Vantaan esiopetussuunnitelman mukaisen toimintakulttuurin omaksuminen ja kehittäminen ovat osa henkilöstön monipuolista osaamisen kehittämistä. Osaamisen kehittämisessä hyödynnetään monipuolisia työtapoja. Näitä ovat muun muassa pedagogiset keskustelut, vertaistapaamiset, perehdyttäminen, mentorointi, työnkierto, varjostus, kirjapiirit, verkkokoulutukset ja työparityöskentely.

Kaikille yhteinen esiopetus

Toimintakulttuurin kehittämisen lähtökohtana on kaikille yhteinen esiopetus, jossa kukin lapsi voi toimia, kehittyä ja oppia omana ainutlaatuisena yksilönään sekä yhteisön jäsenenä. Toimintaa kehitetään inklusiiviseen ja kulttuurista monimuotoisuutta tukevaan suuntaan. Jokaiselle lapselle suunnitellaan sopivia

oppimisen haasteita sekä turvataan tarvittava kasvun ja oppimisen tuki. On tärkeää, että lapset saavat kokemuksia siitä, että heistä ollaan kiinnostuneita, heitä arvostetaan ja heidän mielipiteillään ja toiminnallaan on merkitystä.

Toimintakulttuuri tukee avointa vuorovaikutusta ja yhteisöllisten toimintatapojen kehittymistä. Esiopetuksen toiminnassa näkyvät lapsiryhmässä edustettuna olevat kielet ja kulttuurit sekä uskonnot ja katsomukset. Lapsia rohkaistaan vuorovaikutukseen ja toimimaan osana vertaisryhmää. Heitä ohjataan ottamaan muut huomioon sekä kunnioittamaan toisten yksilöllisyyttä. Näin luodaan pohjaa monimuotoisessa yhteiskunnassa toimimiselle.

Kaikille yhteinen esiopetus Vantaalla

Vantaalla lapsia ei pääsääntöisesti siirretä toiseen toimintayksikköön esiopetusvuodeksi. Lapselle pyritään tarjoamaan esiopetuspaikka mahdollisimman läheltä kotia ja järjestämään lapsen mahdollisesti tarvitsema tuki sinne. Vantaalla esiopetukseen osallistuvat lapset toimivat esiopetuksen toiminta-ajan omana ryhmänään.

Kuusivuotiaiden valmistavan opetuksen toteutuminen osana muuta esiopetusta tukee kaikille yhteisen esiopetuksen toimintakulttuuria. Koska lapset tulevat erilaisista kulttuureista ja näkemys opetuksesta ja oppimisesta voi olla hyvinkin erilainen, on tärkeää luoda ja kehittää yhteistä toimintakulttuuria.

Huolimatta siitä, että sukupuolten asema vaihtelee eri kulttuureissa, esiopetuksessa lähtökohtana on tyttöjen ja poikien välinen tasa-arvoisuus. Oikeudenmukaisuuden ja tasa-arvon kysymyksiä voidaan käsitellä luontevasti päivittäisten tapahtumien yhteydessä. Esiopetuksen henkilöstön on tärkeää olla tietoinen omista sukupuoleen ja kulttuuriin liittyvistä ennakkokäsityksistään ja pohtia niiden vaikutusta lasten kohtaamiseen. Sukupuoli- ja kulttuurisensitiivinen kasvattaja viestittää lapsille, että kaikki lapset hyväksytään sellaisina kuin he ovat. Omien, normeihin perustuvien ajattelutapojen tiedostaminen ja aikuisen vallankäytön tunnistaminen eri tilanteissa ovat askelia kohti sensitiivisempää lapsen kohtaamista. Lapsella tulee olla sukupuolestaan ja kulttuuristaan riippumatta mahdollisuus leikkiä erilaisia leikkejä ja hänellä on myös oikeus yksilöllisiin mielenkiinnon kohteisiin. Kasvattajatiimillä on vastuu suvaitsevan ilmapiirin luomisessa.

Esiopetuksessa huomioidaan jokaisen perheen ja lapsen perhekulttuuri. Kasvattaja kohtaa lapsen hänen tarpeidensa, persoonallisuuden ja perhekulttuurinsa mukaisesti, siten että lapsi kokee olevansa tasa-arvoinen ja yhdenvertainen riippumatta sukupuolestaan, sosiaalisesta tai kulttuurisesta taustastaan tai etnisestä alkuperästään. Esiopetuksessa huomioidaan huoltajien ja lasten osallisuus yhdenvertaisuuteen ja tasa-arvoon liittyvissä asioissa. Esiopetuksessa yhdenvertaisuuden toteutumista arvioidaan *Vantaan tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelman* mukaisesti.

Oppimisen ja oivalluksen ilo

Esiopetuksen toimintakulttuuri edistää kaikkien esiopetusyhteisössä toimivien oppimista. Esiopetusyhteisö kannustaa kokeilemaan, yrittämään ja erehtymään sekä havaitsemaan asioiden positiivisia puolia. Onnistumisista ja oivalluksista iloitaan yhdessä. Erilaiset tapahtumat, retket ja juhlat värittävät esiopetuksen kulttuurista vuodenkiertoa.

Esiopetus toteutetaan siten, että lasten leikille, aloitteille ja kokeiluille on sijaa. Lapsia rohkaistaan ilmaisemaan itseään, harjoittelemaan ja opettelemaan erilaisia taitoja, tietoja ja työtapoja omaan tahtiinsa. Leikillä on tärkeä merkitys muun muassa lasten kielen kehityksessä, uusien taitojen oppimisessa, tunteiden käsittelyssä ja kulttuuri-identiteetin muodostumisessa. Esiopetuksessa lapsilla on mahdollisuus leikkiä omaehtoisesti sekä opetella uusia leikkejä ja pelejä. Leikkiä eri muodoissaan hyödynnetään opetuksessa monipuolisesti.

Lapsi osallisena ja oman elämänsä toimijana

Toimintakulttuuri tukee yhteistyötä, yhteistä vastuunottoa ja osallisuutta. Henkilöstön tehtävä on varmistaa, että kaikki lapset saavat ilmaista näkemyksiään ja mielipiteitään ja että lasten ideoita ja aloitteita otetaan huomioon toiminnassa. He saavat kokemuksia esiopetusryhmää koskevasta päätöksenteosta ja erilaisista työtehtävistä. Lasten tekemiä päätöksiä ja toimintaa arvioidaan yhdessä ja samalla lapsia ohjataan vähitellen kantamaan yhdessä vastuuta. Näin lapsille syntyy kokemuksia osallisuudesta ja toimijuudesta.

Hyvinvointi ja turvallinen arki

Toimintakulttuuri tukee avointa vuorovaikutusta lasten kesken, lasten ja henkilöstön välillä sekä aikuisten keskuudessa. Keskinäinen kunnioitus, huolenpito ja välittämisen asenne toisia ja ympäristöä kohtaan näkyvät toiminnassa. Lapsia rohkaistaan ja ohjataan tunnistamaan, ilmaisemaan ja säätelemään erilaisia tunteita. Lapsia ohjataan toimimaan toiset huomioon ottaen erilaisissa ristiriitatilanteissa.

Esiopetuksessa kiinnitetään huomiota terveisiin elämäntapoihin. Lasten kanssa liikutaan monipuolisesti sekä sisällä että ulkona ja heitä ohjataan välttämään yhtäjaksoista istumista sekä vaihtamaan työskentelyasentoja. Esiopetuspäivään kuuluu myös mahdollisuus rauhoittumiselle. Lapsia ohjataan toimimaan turvallisesti oppimisympäristöissä. Turvallisen arjen käytännöissä noudatetaan luvussa 6 kuvattuja turvallisuuteen liittyviä oppilashuollon periaatteita sekä suunnitelmia.

Hyvinvointi ja turvallinen arki Vantaan esiopetuksessa

Esiopetus- ja varhaiskasvatusyhteisön arkiset toimet ratkaisevat sen, miten hyvinvointityö toimintayksikössä toteutuu. Kokemus turvallisuudesta, positiivisesta tunneilmastosta ja ryhmään kuulumisesta syntyy yhteisön vuorovaikutuksen tuloksena. Oppimisympäristöjen terveellisyyttä ja turvallisuutta pohditaan toimintayksikön henkilöstön sekä lasten kanssa. Esimerkiksi arkitoimintatilanteet, kuten ruokailu ja ulkoilu ovat luontevia tilanteita terveellisyydestä ja turvallisuudesta keskustelemiselle.

Kiusaamisen ennaltaehkäisy

Oppilas- ja opiskelijahuoltolain (1287/2013) 13 § mukaan esiopetukseen tulee laatia suunnitelma lasten suojaamiseksi väkivallalta, kiusaamiselta ja häirinnältä. Kaikissa Vantaan varhaiskasvatuksen toimintayksiköissä laaditaan *Kiusaamisen ehkäisyn ja puuttumisen suunnitelma*, joka koskee myös esiopetusta. Suunnitelmaa varten on laadittu yhteinen kaupunkitasoinen pohja. Suunnitelmassa määritellään kiusaamisen käsite sekä kuvataan toimintayksikkökohtaiset toimintamallit kiusaamisen ehkäisyyn, siihen puuttumiseen ja tilanteiden jatkokäsittelyyn. Lisäksi suunnitelmaan kirjataan toimenpiteet lasten suojaamiseksi väkivallalta ja häirinnältä. Suunnitelma päivitetään vuosittain. Esiopetusryhmän

toimintasuunnitelmaan kirjataan yksityiskohtaisemmin ryhmässä kokeiltavia konkreettisia keinoja ja tapoja kiusaamisen ehkäisyyn ja puuttumiseen.

Henkilöstö toimii sensitiivisesti ja havaitsee lasten aloitteet sekä vastaa niihin lasten osallisuutta tukevalla tavalla. Lapset kokevat tulevansa kuulluksi sekä arvostetuiksi yksilöllisistä ominaisuuksistaan tai kieli, kulttuuri- ja katsomustaustastaan riippumatta. Välittävän ilmapiirin rakentaminen alkaa lapsen saapuessa esiopetuspaikkaan, jolloin lapsi otetaan lämpimästi tervehtien vastaan mahdollisuuksien mukaan lapsen omalla äidinkielellä tervehtien. Kasvattajat tiedostavat eri lasten kanssa käytettävät yksilölliset vuorovaikutustavat. Kommunikaation tueksi käytetään tarvittaessa puhetta korvaavia menetelmiä, jotta jokainen lapsi tulee aidosti kohdatuksi ja kuulluksi päivän aikana.

Kasvattajat huolehtivat siitä, että jokainen lapsi kokee olevansa ryhmän jäsen ja tuntee kuuluvansa ryhmään. Kasvattajat ovat kiinnostuneita lapsista ja tuovat heidän vahvuuksiaan esille päivittäin. Lasten kanssa iloitaan, ihmetellään ja hassutellaan. Kasvattajat tukevat ryhmäytymistä sekä varmistavat kaikkien lasten osallisuuden. Keskiössä ovat vertaissuhteet sekä lasten ja aikuisten väliset positiiviset kohtaamiset. Ryhmän vuorovaikutussuhteiden kartoittamisessa ja tukemisessa voidaan käyttää apuna esimerkiksi lapsiryhmän toiminnan havainnointia ja sosiogrammia. Yhteisössä rakennetaan ja ylläpidetään ilmapiiriä, jossa kaikilla on hyvä ja turvallinen olla, tunne tasavertaisuudesta sekä kokemus kiusaamattomuudesta. Kasvattajatiimi tekee yhteistyötä huoltajien kanssa ryhmän yhteenkuuluvuuden lisäämiseksi sekä kiusaamisen ennaltaehkäisemiseksi ja puuttumiseksi. Yksikön yhteisöllisyys vahvistuu ryhmärajat ylittävällä yhteisellä toiminnalla ja avunannolla.

Ryhmässä harjoitellaan aktiivisesti tunne- ja kaveritaitoja sekä hyviä käytöstapoja. Leikin systemaattinen havainnointi ja lasten leikkiin liittymisen tukeminen auttavat ehkäisemään kiusaamista. Vaihtelevien leikki- ja pienryhmien avulla luodaan mahdollisuuksia monipuolisten vertaissuhteiden luomiselle. Kasvattajat varmistavat, että jokainen lapsi pääsee mukaan leikkiin. Kasvattajat tukevat ja ohjaavat lapsia tunne- ja itsesääätelytaitojen harjoittelussa sekä toisten lasten kohtaamisessa. Ryhmässä tunnistetaan ja sanoitetaan tunnetiloja sekä lohdutetaan toinen toista.

Kehotunnekasvatus ja turvataidot

Lasten kanssa keskustellaan ihmiskehon eri osista, omaan kehoon liittyvästä koskemattomuudesta ja itsemääräämisoikeudesta. Lapsille annetaan oikeaa tietoa sopivassa määrin. Lasten kanssa jutellaan tykkäämisistä, omista oikeuksista, sopivuus- ja turvasäännöistä. Seksuaalisuudesta puhutaan myönteiseen sävyyn ja lasten kysymyksiin vastataan lapsen näkökulma ja ikä huomioiden.

Lasten kanssa tutustutaan ns. uimapukusääntöön. Ne kehon paikat, jotka jäävät uimapuvun alle ovat yksityisiä ja arvokkaita, ja niistä lapsi saa määrätä itse, eikä niitä tarvitse näyttää muille. Kukaan ei saa koskea uimapuvun alla oleviin paikkoihin, katsoa niitä tai puhua niistä ikävään sävyyn ilman lapsen lupaa. Lapsi oppii, että kehon osat ovat yhtä arvokkaita, ja että on tärkeä arvostaa ja hoitaa omaa kehoaan. Lisäksi lasten kanssa keskustellaan hyvästä ja turvallisesta kosketuksesta ja opetetaan tarvittaessa puolustamaan itseään, jos jokin asia tuntuu pelottavalta tai pahalta. Kaikille lapsille opetetaan turvataitoja vahvistamalla lasten omia taitoja puolustaa itseään positiivisella tavalla ja pitää huolta rajoistaan ja oikeuksistaan. Toisen ihmisen kehoa ja itsemääräämisoikeutta tulee kunnioittaa.

Kasvatuskeskustelut ja kurinpidolliset keinot

Perusopetuslain (1998/628) 35a § mukaisia kasvatuskeskusteluja ei käytetä lain tarkoittamassa muodossa esiopetuksessa. Perusopetuslain mukaisen kasvatuskeskustelun sijaan lapsen kanssa keskustellaan tilanteesta saman päivän aikana. Keskustelun tavoitteena on saada lapsi ymmärtämään tekojensa seurauksia. Yhdessä pohtien pyritään löytämään teoille syitä ja oikeanlaisia ratkaisumalleja. Huoltajille kerrotaan tarvittaessa em. tilanteesta saman päivän aikana.

Perusopetuslain (1998/628) 36 § mukaisia kurinpidollisia keinoja käytetään esiopetuksessa lapsen ikään ja kehitystasoon soveltuvalla tavalla. Jälki-istuntoa, kirjallista varoitusta, opetuksen epäämistä jäljellä olevaksi päiväksi tai määräaikaista erottamista ei esiopetuksessa käytetä kurinpitokeinona. Esiopetustilannetta voimakkaasti häiritsevä tai aggressiivisesti käyttäytyvä lapsi voidaan poistaa tilasta. Lasta ei jätetä yksin, vaan ryhmän työntekijä on hänen kanssaan. Lapsen kanssa keskustellaan tilanteesta. Huoltajille kerrotaan em. tilanteista samana päivänä ja tarjotaan mahdollisuus henkilökohtaiseen keskusteluun. Lapsen kiinnipidosta, poistamisesta, tarkastamisesta ja esineen haltuunotosta esiopetusaikana on erilliset ohjeet henkilökunnalle.

Esiopetuksen oppilashuoltoa kuvataan lisäksi *Oppilashuolto Vantaan esiopetuksessa* -luvussa (luku 6).

3.2 Oppimisympäristöt esiopetuksessa

Oppimisympäristöillä tarkoitetaan esiopetuksessa tiloja, paikkoja, välineitä, yhteisöjä ja käytäntöjä, jotka tukevat lasten kasvua, oppimista ja vuorovaikutusta. Oppimisympäristöt muodostavat pedagogisesti monitahoisia ja joustavia kokonaisuuksia. Ne tarjoavat mahdollisuuksia leikkiin, luoviin ratkaisuihin ja asioiden monipuoliseen tarkasteluun lapsia motivoivia ja toiminnallisia työtapoja käyttäen.

Kehittämistä ohjaavat näissä perusteissa määritellyt arvoperusta, oppimiskäsitys sekä toimintakulttuurin kehittämiselle asetetut tavoitteet. Lisäksi otetaan huomioon lasten osaaminen, heidän kiinnostuksen kohteensa ja yksilölliset tarpeensa sekä luvussa 4 kuvatut esiopetuksen toteuttamisen periaatteet. Oppimisympäristöjen tulee olla turvallisia ja terveellisiä⁴¹. Ne tarjoavat myös mahdollisuuksia leikkiä ja työskennellä rauhassa ja kiireettömässä ilmapiirissä. Oppimisympäristöissä kiinnitetään huomiota ergonomiaan, ekologisuuteen, esteettisyyteen, esteettömyyteen ja sekä tilojen valaistukseen, sisäilman laatuun, siisteyteen ja viihtyisyyteen.

Oppimisympäristöjä kehitetään niin, että ne edistävät vuorovaikutusta ja yhteisöllistä tiedon rakentumista. Yhteisesti sovitut säännöt ja toimintatavat luovat ilmapiiriltään turvallisen ja muita kunnioittavan oppimisympäristön. Monipuoliset oppimisympäristöt tukevat lasten aktiivisuutta, terveen itsetunnon ja sosiaalisten taitojen kehittymistä sekä oppimaan oppimisen taitoja ja tasa-arvoa. Lapset osallistuvat oppimisympäristöjen rakentamiseen. Heidän ideansa ja tuotoksensa näkyvät oppimisympäristöissä. Tämä tukee lasten osallisuutta ja antaa heille onnistumisen kokemuksia sekä vahvistaa vuorovaikutusta vertaisryhmän kanssa.

⁴¹ Valtioneuvoston asetus 4 § (422/2012)

Oppimisympäristöinä käytetään ulko- ja sisätiloja, lähiluontoa ja rakennettua ympäristöä. Esiopetuksessa käytetään ja sovelletaan myös tieto- ja viestintäteknologiaa tarkoituksenmukaisella tavalla. Lisäksi hyödynnetään eri yhteistyökumppaneiden, kuten kirjasto-, kulttuuri- ja liikuntatoimen tarjoamia mahdollisuuksia. Lasten omia leikkikaluja, tieto- ja viestintäteknologisia laitteita ja muita välineitä voidaan käyttää huoltajien kanssa sovitulla tavalla. Tavoitteena on, että oppimisympäristöt muodostavat lapsille kokonaisvaltaisen oppimaiseman ja kannustavat aktiiviseen, yhteisölliseen ja itsenäiseen oppimiseen.

Esiopetuksen oppimisympäristöt Vantaalla

Vantaalla kiinnitetään erityistä huomiota psyykkisen ja sosiaalisen oppimisympäristön kehittymiseen ja kehittämiseen koko esiopetusvuoden aikana. Esiopetusvuoden alkaessa annetaan aikaa tutustumiselle, ryhmäytymiselle ja turvallisuuden tunteen kehittymiselle. Eri kielet ja kulttuurit näkyvät oppimisympäristöissä. Esiopetuksen yhteisöllinen oppilashuolto tukee psyykkisen ja sosiaalisen oppimisympäristöjen rakentumista.

Joustavat ja muunneltavat oppimisympäristöt tarjoavat lapsille haasteita sekä antavat tilaisuuksia lasten omaehtoiseen pohdintaan, tutkimiseen, ongelmien ratkaisemiseen ja kokeiluun. Oppimisympäristöjä rakennetaan yhdessä lasten kanssa ja pedagogiseen dokumentointiin tukeutuen. Lapset saavat vaikuttaa siihen, mitä leikkivälineitä, materiaaleja ja leikkejä esiopetusryhmässä on tarjolla. Välineet ja materiaalit ovat lasten saatavilla ja lapsia opastetaan ja kannustetaan huolehtimaan niistä asianmukaisesti. Lasten töiden esillepanossa otetaan huomioon lasten näkemykset ja ne asetetaan sopivalle korkeudelle. Esteettinen ja viihtyisä oppimisympäristö antaa elämyksiä, innostaa ja vaikuttaa myönteisesti oppimiseen ja henkiseen hyvinvointiin.

Kuvien käytöllä ja kuvittamisella tuetaan lasten ymmärrystä päivän kulusta ja toiminnasta. Päiväkodin tiloja pyritään hyödyntämään maksimaalisesti esimerkiksi rytmittämällä lapsiryhmien ulkoilu-aikoja. Esiopetuksessa on käytössä joustavasti vakaa päivärhythmi. Käännetyn päiväjärjestyksen käyttö esiopetusryhmässä tuo lisää toimintatilaa ja -aikaa aamupäivän työskentelyyn.

Esiopetuksessa hyödynnetään myös päiväkodin ulkopuolisia tiloja ja ympäristöjä. Esiopetusta toteutetaan päiväkotitilojen lisäksi ulkona, metsissä, puistoissa sekä muissa rakennetuissa ympäristöissä. Kirjasto-kulttuuri- ja liikuntapalveluiden tarjoamia mahdollisuuksia käytetään säännöllisesti. Esiopetusvuoden aikana kirjasto tehdään tutuksi oppimisympäristöksi jokaiselle lapselle. Vantaan kulttuurikohteita tehdään tutuksi lapsille esiopetusvuoden aikana. Ulkoilureitit, urheilukentät ja muut lähiliikuntapaikat toimivat oppimisympäristöinä.

Vantaalla on panostettu TVT-laitteisiin osana oppimisympäristöä. TVT-laitteita käytetään kaikissa esiopetusryhmissä pedagogisesti ja suunnitelmallisesti osana oppimista ja toimintaa. TVT-laitteiden käytössä painottuu yhteisöllinen tekeminen, dokumentointi, tiedonhaku sekä lasten ilmaisun, leikin ja luovuuden tukeminen. Lasten kanssa hyödynnetään vain Vantaan kasvatuksen ja oppimisen tietoturvaryhmän hyväksymiä sovelluksia.

Esiopetuksen oppimisympäristöjä arvioidaan, suunnitellaan ja kehitetään esiopetusryhmän toimintasuunnitelman sekä kehityksen ja oppimisen tuen valikon avulla. Tiimisopimuksessa voidaan kuvata ja arvioida ryhmän psyykkistä oppimisympäristöä.

3.3 Yhteistyö esiopetuksen aikana ja siirtymävaiheissa

Yhteistyön tavoitteina on, että esiopetus, muu varhaiskasvatus ja perusopetus muodostavat johdonmukaisen, lapsen kasvua ja oppimista tukevan jatkumon. Yhteistyöllä varmistetaan esiopetuksen laatua sekä vahvistetaan lasten ja huoltajien osallisuutta. Yhteistyön tulee olla suunnitelmallista. Yhteistyötä kehitetään ja arvioidaan yhdessä opetuksen järjestäjän johdolla.

Yhteistyö esiopetuksessa

Oppimisen polun eri vaiheiden tavoitteiden ja käytäntöjen tunteminen on laadukkaan opetuksen perusta. Esiopetuksen, muun varhaiskasvatuksen ja perusopetuksen henkilöstön yhteistyöllä opetussuunnitelmien laatimisessa ja kehittämisessä edistetään varhaiskasvatuksen, esiopetuksen ja perusopetuksen laatua. On tärkeää, että varhaiskasvatuksen, esiopetuksen ja alkuopetuksen henkilöstöllä on myös mahdollisuus tutustua toistensa toimintaan ja oppimisympäristöihin käytännössä. Lasten kasvun ja oppimisen tukemiseksi tulee opetuksen ja tuen käytäntöjen olla yhdenmukaisia.

Esiopetuksen henkilöstö tekee yhteistyötä sosiaali- ja terveydenhuollon henkilöstön kanssa lasten hyvinvoinnin, kasvun ja oppimisen tukemiseksi. Lasten kasvun ja oppimisen tuen sekä esiopetuksen oppilashuollon käytäntöjä arvioidaan ja kehitetään monialaisessa yhteistyössä. Esiopetuksen henkilöstön yhteistyöllä lähiympäristön toimijoiden kanssa edistetään oppimisympäristöjen monipuolisuutta. Näin lasten oppimisympäristöt avautuvat ympäröivään yhteisöön ja maailmaan.

Henkilöstön keskinäinen yhteistyö esiopetuksessa on välttämätöntä opetuksen laadun ja esiopetusyhteisön hyvinvoinnin kannalta. Yhteistyö esiopetusyhteisön aikuisten kesken toimii samalla esimerkkinä lapsille. Lasten yhteistyötaitojen vahvistaminen on yksi keskeisistä esiopetuksen tavoitteista. Esiopetuksessa käytetään erilaisia yhteistyömuotoja ja pienryhmätoimintaa. Lapsia kannustetaan ja ohjataan toimimaan ryhmän jäsenenä ja kehittämään omia yhteistyötaitojaan. Lapsia kuullaan toiminnan suunnittelun, toteuttamisen ja arvioinnin yhteydessä heille sopivalla tavalla⁴².

Yhteistyö esiopetuksen aikana Vantaalla

Esiopetus osana varhaiskasvatusta

Vantaalla suomenkielinen esiopetus järjestetään kokonaisuudessaan varhaiskasvatuksen palvelualueella. Esiopetus on osa varhaiskasvatusta ja siirtyminen varhaiskasvatuksesta esiopetukseen ei tuo suurta kulttuurista muutosta varhaiskasvatuksen piirissä olleen lapsen elämään. Esiopetus toteutuu usein tutussa päiväkodissa, tuttujen aikuisten johdolla.

Esi- ja alkuopetuksen yhteistyö

Vantaalla on sovitut esi- ja alkuopetuksen yhteistyön rakenteet ja tavoitteet. Yhteistyötä tehdään kaupunki- ja aluetasoisesti sekä koulujen ja päiväkotien välillä. Jokaiselle koululle on nimetty yhteistyöpäiväkodit, jotka muodostavat esi- ja alkuopetuksen ryppään. Ryppäiden kokoonpano tarkistetaan vuosittain. Esi- ja alkuopetuksen yhteistyölle sovitaan kaupunkitasoisesti yhteisen työn pedagogiset kärjet, jotka määrittävät vuosittain yhteistyön teeman.

⁴² Perusopetuslaki 47a (1267/2013)

Vantaalla on käytössä esi- ja alkuopetuksen toiminnallisen yhteistyön malli, johon kaikki esiopetusta järjestävät päiväkodit ja alkuopetusta järjestävät koulut ovat sitoutuneet. Mallin tavoitteena on edistää lasten ja oppilaiden välistä vuorovaikutusta ja yhteisöllisyyden kehittymistä sekä mahdollistaa lasten tutustuminen koulun oppimisympäristöihin ja toimintakulttuuriin. Toiminnallinen yhteistyö perustuu esi- ja alkuopettajien yhteiseen suunnitteluun. Koulu kutsuu syksyllä esiopetusryppään suunnittelemaan lukuvuoden yhteistä toimintaa kaupunkitasoisen teeman puitteissa. Koulun ja esiopetuksen työpari järjestää lukuvuoden aikana vähintään kaksi yhteistä tapahtumaa ja / tai toimintakokonaisuutta, jossa esiopetukseen osallistuvat lapset ja koulun oppilaat toimivat yhdessä. Lisäksi luokanopettajat tutustuvat Vantaan esiopetussuunnitelmaan ja esiopetuksen opettajat koulun opetussuunnitelmaan. Lukuvuoden lopussa päiväkodit ja koulut arvioivat toiminnallisen yhteistyön toteutumista.

Yhteistyö sosiaali- ja terveystieteiden sekä muiden toimijoiden kanssa

Erilaisten palveluketjujen saumattomuus on tärkeää lasten hyvinvoinnin tukemisessa. Jotta lapsi ja perhe voivat joustavasti saada tarvitsemansa palvelut, ja jotta yhteistyö vahvistuisi, on esiopetuksen henkilöstön tunnettava eri yhteistyötahojen työnjako ja osattava ohjata lapsi ja perhe oikealle taholle.

Perheneuvola tarjoaa moniammatillista asiantuntija-apua lasten psyykkiseen kehitykseen ja perheiden hyvinvointiin liittyvissä asioissa. Lasten huoltajat voivat hakeutua perheneuvolaan lapsen kasvua ja kehitystä koskevien kysymysten vuoksi sekä perheen tuen tarpeen selvittämiseksi esimerkiksi haastavassa elämäntilanteessa.

Perheneuvola tarjoaa moniammatillista asiantuntija-apua lasten psyykkiseen kehitykseen ja perheiden hyvinvointiin liittyvissä asioissa. Lasten huoltajat voivat hakeutua perheneuvolaan lapsen kasvua ja kehitystä koskevien kysymysten vuoksi sekä perheen tuen tarpeen selvittämiseksi esimerkiksi haastavassa elämäntilanteessa.

Varhaiskasvatuksella ja esiopetuksella on selkeä toimintamalli ja rakenteet yhteistyön toteuttamiseksi lastensuojelun ja sosiaalihuoltolain mukaisten palveluiden, kuten perhesosiaalityön kanssa. Lisäksi varhaiskasvatus ja esiopetus tekevät yhteistyötä kuntouttavien tahojen, esimerkiksi lasten terapiapalveluiden ja muiden tutkivien tahojen kanssa.

Yhteistyötä varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen ulkopuolisten tahojen kanssa tehdään aina salassapito- ja tiedonsiirtosäädösten mukaisesti. Avoin yhteistyö lapsen asioiden käsittelyyn osallistuvien tahojen välillä on ensiarvoisen tärkeää mahdollisimman tehokkaan asioiden hoidon kannalta. Tiedonsiirtoon ja yhteistyöhön liittyvät lupa-asiat keskustellaan huoltajien kanssa hyvän yhteistyön hengessä.

Huoltajien kanssa tehtävä yhteistyö

Vastuu huoltajien kanssa tehtävän yhteistyön kehittämisestä on opetuksen järjestäjällä. Yhteistyön lähtökohtana on luottamuksen rakentaminen sekä osapuolten tasa-arvoinen vuorovaikutus ja keskinäinen kunnioitus. Yhteistyö edellyttää esiopetuksen henkilöstön aloitteellisuutta sekä henkilökohtaista vuorovaikutusta huoltajien kanssa. Yhteistyössä otetaan huomioon perheiden moninaisuus, yksilölliset tarpeet ja huoltajuuteen liittyvät kysymykset. Yhteistyössä hyödynnetään eri viestintävälineitä ja käytetään tarpeen mukaan tulkkia tai kieliavustajaa. Huoltajien kanssa tehtävä yhteistyö tarjoaa myös mahdollisuuksia huoltajien väliselle keskustelulle.

Huoltajien kokemukset lastensa aiemmasta kasvu ympäristöistä, kehityksestä, oppimisesta ja mielenkiinnon kohteista otetaan esiopetuksessa huomioon. Opettaja keskustelee kunkin lapsen huoltajan kanssa perheen ja esiopetuksen arvoista, kasvatuskäytännöistä ja tavoitteista. Lasten ja huoltajien näkemyksiä otetaan huomioon opetuksen toteuttamisessa ja mahdollisen lapsikohtaisen oppimissuunnitelman laatimisessa. Huoltajille tarjotaan mahdollisuuksia tutustua ja osallistua lapsensa esiopetuspäivään. Keskustelulle huoltajien kanssa varataan riittävästi aikaa. Huoltajien kieli- ja kulttuuritietoutta sekä muuta asiantuntemusta voidaan hyödyntää esiopetuksen toteuttamisessa.

Huoltajien kanssa keskustellaan lasten kasvun ja oppimisen etenemisestä. Erityisen tärkeää yhteistyö huoltajien kanssa on lasten kasvun ja oppimisen tukea suunniteltaessa ja toteutettaessa. Huoltajien tulee saada tietoa kuljetuksista ja oppilashuollosta esiopetuksen aikana sekä lapsille esiopetuksen lisäksi tarjolla olevista muista varhaiskasvatuspalveluista. Huoltajien ja lasten palaute otetaan huomioon opetusta, tuen muotoja ja toimintakulttuuria kehitettäessä.

"Luotan henkilökunnan ammattitaitoon, mutta olisi hyvä, jos vanhemmilla olisi mahdollisuus saada tietoa mahdollisimman monipuolisesti esiopetustoiminnasta ja sen tavoitteista. Vanhempi voisi vaikuttaa esimerkiksi antamalla arvokasta tietoa lapsesta. Tätä tietoa henkilökunta voisi käyttää hyödyksi opetuksen suunnittelussa."

Huoltajan vastaus kysymykseen "Mihin asioihin haluaisitte vaikuttaa lapsenne esiopetuksessa?" Uusi esiopetussuunnitelma Vantaalle –blogissa.

Huoltajien kanssa tehtävä yhteistyö Vantaan esiopetuksessa

Huoltajille tulee antaa tietoa esiopetuksen sisällöstä ja järjestämisestä, kasvun ja oppimisen tukimuodoista sekä esiopetuksen oppilashuollon palveluista. Tietoa näistä yleisistä, kaikkia esiopetuksen lapsia koskevista asioista saa Vantaan kaupungin internetsivuilta sekä esiopetuksen ja varhaiskasvatuksen henkilöstöltä.

Huoltajien odotukset ja tarpeet yhteistyölle vaihtelevat. Onnistuneen yhteistyön perusta on selkeä ja toimiva viestintäkulttuuri, joka rakentuu molemminpuoliselle arvostukselle, luottamukselle, avoimuudelle ja toisen osapuolen kuulemiselle. Viestintäkulttuurilla tarkoitetaan tässä niitä yhteistyön muotoja ja kanavia, joiden kautta tietoa jaetaan ja vastaanotetaan. Huoltajien kanssa sovitaan, mitä viestintäkanavia käytetään. Viestintään liittyvät toiveet kysytään perheiltä itseltään. Varhaiskasvatuksen toimintayksikön ja esiopetusryhmän asioista tiedotetaan huoltajille henkilökohtaisesti keskustelemalla. Lisäksi käytössä voi olla mm. sähköpostiviestintä tai ryhmän oma blogi.-

Yksittäistä lasta koskevat asiat käsitellään ensisijaisesti henkilökohtaisesti keskustelemalla. Esiopetusvuoden aikana huoltajille tulee antaa riittävästi ja säännöllisesti tietoa lapsen esiopetuksesta ja sen toteutumisesta. Jokaiselle lapselle laaditaan joko Lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelma (LEOPS) tai erityisessä tuessa lapsen henkilökohtainen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma (HOJKS) yhteistyössä huoltajien ja lapsen kanssa. Huoltajat ovat mukana suunnittelemassa lapsen mahdollisesti tarvitsemaa tukea ja heidän kanssaan arvioidaan säännöllisesti tuen toteutumista. Kasvun ja oppimisen tuen aikana tehtävää yhteistyötä on kuvattu tarkemmin luvussa 5.

Keväällä huoltajien kanssa arvioidaan lapsen esiopetusvuotta ja käydään keskustelu kouluun siirrettävistä lapsen oppimista ja kehitystä koskevista tiedoista.

Opetuksen järjestäjä luo edellytykset kodin ja koulun yhteistyölle. Yhteistyön lähtökohtana on osapuolten yhdenvertainen ja tasa-arvoinen kunnioitus ja kohtelu. Tavoitteena on vuoropuhelun aikaansaaminen oppilaan kasvun ja oppimisen tukemiseksi. Kodin ja koulun yhteistyössä otetaan huomioon perheiden kieli- ja kulttuuritausta. Huoltajille annetaan tietoa suomalaisesta koulusta ja koulutusjärjestelmästä, opetussuunnitelmasta, oppilaan arvioinnista, opetusmenetelmistä ja perusopetukseen valmistavassa opetuksessa käytettävästä oppilaan omasta opinto-ohjelmasta. Perheille annetaan tietoa perusopetukseen siirtymisestä sekä jatko-opintomahdollisuuksista perusopetuksen jälkeen. (Perusopetukseen valmistavan opetuksen opetussuunnitelman perusteet 2015.)

Yhteistyö huoltajien kanssa 6-vuotiaiden valmistavassa opetuksessa

Valmistavan opetuksen ja huoltajien välisessä yhteistyössä huomioidaan perheen kulttuuritausta ja kokemukset lähtömaasta. Huoltajille kerrotaan suomalaisen varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen tavoitteista ja toimintatavoista, valmistavan opetuksen sisällöistä ja toteuttamisesta sekä lapselle laadittavasta Valmistavan opetuksen oppimissuunnitelmasta. Huoltajat osallistuvat Valmistavan opetuksen oppimissuunnitelman laatimiseen ja arviointiin. Huoltajia kannustetaan osallistumaan esiopetuksen toiminnan suunnitteluun ja arviointiin. Perheiden osallistuminen mahdollistetaan esimerkiksi tulkkipalveluja käyttäen.

Huoltajien tapaamisessa täytetään tai tarkistetaan yhdessä keskustellen Alkukeskustelu -lomake. Keskustelun ja kirjausten avulla saadaan tietoa lapsen aiemmasta koulu/päiväkotitaustasta, oman äidinkielen osaamisesta, kielitaidosta ja muista vahvuuksista.

Yhteistyö siirtymävaiheissa

Siirtyminen kotoa tai aiemmasta varhaiskasvatuksesta esiopetukseen ja esiopetuksesta kouluun ovat lapsille tärkeitä elämänvaiheita. Onnistunut siirtyminen edistää lasten turvallisuuden tunnetta ja hyvinvointia sekä heidän kasvu- ja oppimisedellytyksiään. Siirtymävaiheiden käytäntöjen tulee olla suunnitelmallisia. On tärkeää, että paikallisissa varhaiskasvatusta ja perusopetusta koskevissa suunnitelmissa on yhtenäinen linja siirtymävaiheisiin liittyvistä käytännöistä. Käytäntöjä arvioidaan ja kehitetään henkilöstön yhteistyössä. Huoltajilta saatu palaute otetaan kehittämisessä huomioon.

Opetuksen järjestäjä luo yhteistyön ja tiedon siirron käytänteet, joiden avulla lasten siirtyminen kotoa tai aiemmasta varhaiskasvatuksesta esiopetukseen ja sieltä perusopetukseen tapahtuu mahdollisimman joustavasti lasten kasvua ja oppimista tukevalla tavalla. Tavoitteena on, että opetuksen, oppimisen tuen sekä oppilashuollon järjestämisen kannalta keskeinen tieto siirtyy lapsen siirtyessä yksiköstä toiseen tai koulutusasteelta toiselle. Tiedon siirrossa noudatetaan voimassa olevia säännöksiä⁴³. Esiopetuksen tai perusopetuksen siirtymävaiheissa ja erityisesti poikkeuksellisesta aloittamisajankohdasta päätettäessä hyödynnetään aikaisempien ja tulevien opettajien asiantuntemusta lapsen kasvun ja oppimisen etenemisestä ja tukemisesta.

Lapsen ja huoltajan kanssa keskustellaan esiopetukseen ja kouluun siirryttäessä alkavan opetuksen tavoitteista, tehtävästä sekä toimintatavoista. Tavoitteena on, että lapset ja huoltajat tutustuvat esi- ja alkuopetuksen oppimisympäristöihin, toimintaan ja henkilöstöön jo ennen opetuksen alkua. Perusopetukseen siirtyville lapsille ja heidän huoltajilleen annetaan tietoa perusopetuksen aamu- ja iltapäivätoiminnasta.

"Mielestäni on todella tärkeää siirtää tietoja kouluun lapsen oppimistavoista ja hyödyntää niitä koulussa opetuksessa. Lasten oppimistavoista voisi keskustella esikoulussa myös vanhempien kanssa, jotta vanhemmatkin voisivat olla tiedon välittäjinä kouluun ja tukea omalta osaltaan lasta kotoa käsin oppimisessa."

"Vanhempien pitäisi ehdottomasti käydä tutustumassa kouluun lastensa kanssa. Vain esiopetusryhmän kanssa tehdyt tutustumiskäynnit eivät riitä. Vanhemman tulee mennä yhdessä lapsensa kanssa ilmoittautumaan kouluun ja olla tietoinen, millaista tietoa lapsesta kouluun välitetään. Vanhemman huomioida lapsesta oppijana tulee myös huomioida tiedonsiirrossa."

Huoltajien vastauksia kysymyksiin "Mihin mielestänne tulisi kiinnittää huomiota kouluun siirryttäessä? Miten vanhemmat voisivat mielestänne olla mukana kouluun siirtymisen eri vaiheissa?" Uusi esiopetussuunnitelma Vantaalle –blogissa.

⁴³ Perusopetuslaki 40-41 § (642/2010)

Yhteistyö siirtymävaiheissa Vantaan esiopetuksessa

Lapsen siirtyminen esiopetukseen

Ennen esiopetuksen alkua pidetään kaikissa Vantaan esiopetuksen järjestämispaikoissa tutustumistilaisuus lapsille ja huoltajille tietyllä viikolla toukokuussa. Tutustumistilaisuudessa huoltajat saavat tietoa esiopetusryhmän käytännöistä, esiopetuksen sisällöistä ja toimintatavoista. Jos esiopetus toteutuu samassa päiväkodissa kuin aiempi varhaiskasvatus, voivat ryhmät käydä säännöllisesti vierailmassa ja leikkimässä tulevassa esiopetusryhmässä. Esiopetusvuoden alkaessa yhteistyö huoltajien kanssa on tiivistä ja päivittäistä. Ensimmäinen vanhempaintilaisuus järjestetään mahdollisimman pian esiopetuksen alettua.

Lapsen siirtyminen esiopetuksesta perusopetukseen

Esiopetusvuosi on lapsen elämässä itsessään merkityksellinen ja arvokas ajanjakso. Vuoden aikana vahvistetaan lapsen luottamusta omiin taitoihin, tuetaan positiivisen minäkuvan kehittymistä ja vahvistetaan kokemusta esiopetusryhmään kuulumisesta. Esi- ja alkuopetuksen toiminnallisen yhteistyön kautta lapset saavat kokemuksia koulusta oppimisympäristönä ja rakentavat yhteisössä ymmärrystä tulevasta kouluun siirtymisestä. Tiedonsiirrossa lapsen vahvuuksien huomioiminen sekä avoin yhteistyö huoltajien kanssa luovat perustan siirtymälle. Tavoitteena on tarkoituksenmukaisen tiedon siirtäminen kouluun huoltajien osallisuutta tukien ja tarvittaessa monialaista konsultaatiota hyödyntäen.

Vantaalla on käytössä *Eskarista ekalle – yhteistyöprosessi*, joka määrittelee kaupunkitasoiset toimintatavat esi- ja alkuopetuksen siirtymävaiheessa. Keskeisenä dokumenttina käytetään lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelmaa (LEOPS), jota hyödynnetään huoltajien luvalla tietoa siirrettäessä. Kevään LEOPS-keskustelussa keskitytään arvioimaan esiopetusvuotta ja samalla pohditaan kouluun siirtymistä yhdessä huoltajien ja lapsen sekä tarvittaessa monialaisen henkilöstön kanssa. Tarkemmat ohjeet prosessista löytyvät Varhaiskasvatuksen intranetistä.

Eskarista ekalle -yhteistyöprosessia kuvataan tuen tarpeen osalta tarkemmin luvussa 5.

Siirtymävaihe 6-vuotiaiden valmistavasta opetuksesta kouluun Vantaalla

Valmistavan opetuksen jälkeen lapsi siirtyy perusopetuksen oppilaaksi. Tiedonsiirto valmistavasta opetuksesta kouluun tapahtuu Eskarista ekalle -yhteistyöprosessin ohjeistuksen mukaisesti. Mikäli lapsi on aloittanut valmistavassa opetuksessa kesken esiopetuksen lukuvuotta, siirtyminen perusopetukseen suunnitellaan yhteistyössä varhaiskasvatuksen kieli- ja kulttuurikoordinaattorin sekä perusopetuksen aluekoordinaattorin kanssa.

3.4 Paikallisesti päätettävät asiat

Paikallisessa opetussuunnitelmassa kuvataan

- esiopetuksen toimintakulttuurin kehittämisen tavoitteet ja arvioinnin käytännöt
- esiopetuksessa käytettävät oppimisympäristöt sekä niiden arviointiin liittyvät käytännöt
- yhteistyön tavoitteet ja käytännöt esiopetuksen toteuttamisessa, huoltajien kanssa sekä siirtymävaiheissa
- yhteistyön eri osa-alueiden arvioinnin käytännöt.

Opetuksen järjestäjä huolehtii, että kukin esiopetuksen toimintayksikkö voi täsmentää toimintakulttuuriinsa ja oppimisympäristöjen kehittämiseen liittyviä tavoitteita sekä yhteistyöhön liittyviä käytäntöjä.

Täsmennykset voidaan kirjata joko yksikkökohtaiseen opetussuunnitelmaan ja/ tai lukuvuosisuunnitelmaan opetuksen järjestäjän päätöksen mukaisesti.

4. Esiopetuksen toteuttamisen periaatteet

Esiopetuksen toteuttamisessa otetaan huomioon aiemmissa luvuissa kuvatut esiopetuksen yleiset tavoitteet sekä toimintakulttuurille asetetut tavoitteet.

4.1 Monipuoliset työtavat

Ohjattu ja lasten omaehtoinen leikki sekä havainnolliset, lasten aktiivisuutta ja luovuutta edistävät työtavat ovat olennainen osa esiopetuksen toimintaa. Työtapojen valintaa ja käyttöä ohjaavat esiopetukselle asetetut tehtävät ja tavoitteet sekä lasten tarpeet, edellytykset ja kiinnostuksen kohteet. Monipuolisilla työtavoilla tuetaan lasten kasvua ja oppimista, heidän laaja-alaisen osaamisensa (luku 2.5) kehittymistä sekä vahvistetaan heidän sosiaalisia taitojaan.

Esiopetuksessa työtavat ovat sekä oppimisen väline että opettelun kohde - vähitellen kehittyvä taito, jota lapset tarvitsevat oppimisen polulla. Tämän vuoksi on tärkeää, että opettaja ohjaa lapsia kokeilemaan ja käyttämään erilaisia työtapoja ryhmissä, työpareina ja itsenäisesti. Lapset osallistuvat toiminnan suunnitteluun, työtapojen valintaan ja tekevät erilaisia työtehtäviä. Tämä on arjen osallisuutta, jonka tavoitteena on tukea lasten aloitteellisuuden kehittymistä ja omaa vastuunottoa. Oppimista edistää se, että lapset ovat mukana miettimässä työskentelyn tavoitteita ja he tietävät, mitä heiltä odotetaan. Tehtyjen valintojen ja työskentelyn onnistumista arvioidaan yhdessä.

Leikkiessään lapset oppivat ja hahmottavat maailmaa. Tämän vuoksi leikki eri muodoissaan on keskeistä esiopetuksessa. Kokemukselliset ja toiminnalliset työtavat tarjoavat elämyksiä ja vahvistavat lasten oppimismotivaatiota. Tavoitteena on, että lapset käyttävät kaikkia aistejaan, liikkuvat, kehittävät muistiaan ja mielikuvitustaan sekä nauttivat oivaltamisesta. Oppimisen ja yhteisöllisten toimintatapojen kehittymisen tukemiseksi esiopetuksessa käytetään esimerkiksi erilaisia pelejä. Yhdessä työskenneltäessä lapsia rohkaistaan kyselemään, ihmettelemään, tutkimaan, päättelämään ja ratkaisemaan ongelmia sekä toimimaan tavoitteellisesti yhteisen päämäärän suuntaisesti. Lapsille järjestetään myös mahdollisuuksia kokeilla ja toimia itsenäisesti.

Monipuolisten työtapojen käyttö edellyttää, että oppimisympäristöissä on riittävästi erilaisia leikkiä ja opetteluun soveltuvia materiaaleja, havainto- ja työvälineitä sekä mahdollisuuksia käyttää tieto- ja viestintäteknologiaa. Toimivat oppimisympäristöt tarjoavat tilaisuuksia eriyttää lasten työskentelyä. Onnistumisen kokemuksilla ja kannustavalla palautteella tuetaan lasten myönteisen itsetunnon kehittymistä. Tavoitteena on, että lasten halu kokeilla ja opetella vahvistuu ja heille syntyy luottamus siihen, että he pystyvät oppimaan uutta.

Työtapoja kehitetään yhteisesti henkilöstön itsearvioinnin sekä lapsilta ja huoltajilta saadun palautteen perusteella.

Lasten toiveita tulevalle esiopetusvuodelle.

Monipuoliset työtavat Vantaan esiopetuksessa

Esiopetuksessa käytetään varhaiskasvatukseen soveltuvaa pedagogiikkaa. Vantaalaisessa esiopetuksessa painottuvat leikki ja leikkiliset menetelmät työtapana. Leikille tulee luoda tilaa ja mahdollisuuksia suunnittelemalla esiopetusryhmän toimintaa ja struktuuria leikkiä tukevaksi. Erilaisin juonellisen ja tarinallisen oppimisen menetelmin voidaan toteuttaa lapsille mielekkäitä oppimiskokonaisuuksia. Myös opetuksen eheyttäminen tapahtuu luonnostaan näiden leikkilisten työtapojen kautta. Lasten leikkiä tulee havainnoida aktiivisesti ja suunnitella toimintaa havaintojen pohjalta.

Liikunnan ja aktiivisen elämäntavan merkitys on lapsen kokonaiskehityksen kannalta suuri. Työtapoja valitessa tulee ottaa huomioon se, että työskentely ei ole liian paikallaan pysyvää ja liikkumattomuuteen kannustavaa. Lapsi oppii liikkuen, leikkien, toimien ja tutkien. Jokaiseen esiopetuspäivään tulee kuulua oppimista liikunnan ja liikkeen kautta.

Esiopetuksen opettajalla tulee olla laaja-alaista osaamista ja opetettavan tiedon tulee perustua tieteelliseen tietoon. Esiopetuksen henkilökunnan omia kiinnostuksen kohteita ja osaamisalueita hyödynnetään toiminnan suunnittelussa ja toteutuksessa.

Esiopetuksessa suositetaan pienryhmätoimintaa, mutta pienryhmät eivät ole pysyviä. Esiopetuksen aikana harjoitellaan työskentelyä monenlaisissa ja monen kokoisissa ryhmissä. Myös suuremmassa ryhmässä sekä itsenäisesti työskennellen.

Vantaalla käytetään tieto- ja viestintäteknologiaa pedagogisesti oppimisen ja leikin tukena. Jokaisessa esiopetusryhmässä on käytössä tablet-laitteita, joiden pedagogiseen käyttöön henkilökuntaa on koulutettu. Tablet-laitteiden lisäksi esiopetusryhmissä on käytössä mm. digikameroita, videokameroita, datatykkeitä ja tietokoneita. Vantaan esiopetuksessa noudatetaan *Vantaan varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen digipedagogiikan ohjelmaa*.

Esiopetus ei perustu tehtäväkirjojen käyttöön, vaan toiminnan on oltava monipuolista. Esiopetuskirjasarjojen opettajan oppaat ovat hyvä tuki työhön, mutta esiopetuksen toiminta ja työtavat tulee rakentaa muun kuin tehtäväkirjojen täytön ympärille.

Työtapojen valinnassa ja arvioinnissa otetaan lapsilta ja huoltajilta saadut palautteet huomioon. Lasten ajatuksia ja aloitteita kerätään esiopetusryhmissä aktiivisesti ja erilaisin menetelmin. Esiopetuksen henkilökunta arvioi käyttämiään työtapoja säännöllisesti hyödyntäen mm. pedagogista dokumentointia, esiopetusryhmän toimintasuunnitelmaa ja siihen liittyviä arviointikeskusteluja sekä henkilöstön tulos- ja kehityskeskusteluja.

Pedagoginen dokumentointi esiopetuksen työtapana

Pedagogisen dokumentoinnin avulla vahvistetaan lasten osallisuutta oman toimintansa suunnittelussa sekä tehdään näkyväksi lasten ajatuksia, kiinnostuksen kohteita ja oppimista. Esiopetuksen henkilöstön vastuulla on käyttää pedagogista dokumentointia työtapana niin, että lasten osallisuus mahdollistuu.

Pedagogisen dokumentoinnin tarkoituksena on auttaa henkilökuntaa yhdessä lasten kanssa arvioimaan, suunnittelemaan ja kehittämään esiopetusryhmän toimintaa, oppimisympäristöjä sekä toimintakulttuuria lapsia yksilöinä ja ryhmänä tukevaan suuntaan. Pedagogisessa dokumentoinnissa havaintoja ja aineistoja kerätään monipuolisin keinoin yhdessä lasten, kasvattajien ja huoltajien kanssa. Kerättyihin dokumentteihin palataan ja niiden pohjalta tehdään näkyväksi hetkiä lapsiryhmän ja yksittäisen lapsen arjesta sekä rakennetaan ryhmän yhteistä sosiaalista todellisuutta.

Perusopetukseen valmistavassa opetuksessa hyödynnetään kokemuksellisia ja toiminnallisia oppimisympäristöjä ja monipuolisia opetusmenetelmiä ja työtapoja. Monipuoliset oppimisympäristöt tarjoavat oppilaalle mielekkäitä ja monipuolisia tilanteita käyttää kieltä eri kommunikaatioympäristöissä. Erilaiset tilanteet kehittävät oppilaan kykyä toimia sekä itsenäisenä yksilönä että yhteisön jäsenenä ja antavat valmiuksia elinikäiseen oppimiseen. Erilaiset oppimisympäristöt tutustuttavat oppilasta myös suomalaiseen kulttuuriin ja edistävät hänen kotoutumistaan lähiympäristöön sekä laajemmin suomalaiseen yhteiskuntaan.

Perusopetukseen valmistavan opetuksen aikana on tarpeen oppia vähitellen myös itsenäistä työskentelyä, tiimityöskentelyä, tieto- ja viestintätekniisiä taitoja ja tiedonhakutaitoja. Oppiminen on sidoksissa oppilaan aiempiin tietoihin ja oppimisstrategioihin ja on siten jokaisella yksilöllistä. Koska eri oppiaineet ja niiden tavat käyttää kieltä ovat keskeisiä perusopetukseen valmistavassa opetuksessa, opetus edellyttää kielitietoisia työtapoja kaikissa oppiaineissa. Erilaisten tekstien lukemisen, ymmärtämisen, tulkitsemisen ja tuottamisen taidot ovat keskeisiä. Kielitietoiset työtavat edellyttävät opettajien yhteistyötä ja yhteistä ymmärrystä kielen merkityksestä oppimisessa.

Perusopetukseen valmistavan opetuksen oppilaat eroavat toisistaan kielitaidoltaan, oppimis- ja opiskeluvälineiltään, kiinnostuksen kohteiltaan ja motivaatioltaan sekä oppimistarpeiltaan. Valmistava opetus pyritään järjestämään niin, että nämä oppilaiden väliset erot otetaan huomioon. Esimerkiksi eri-ikäiset ja kielitaidoltaan eritasoiset oppilaat voidaan jakaa omiksi ryhmikseen. Lisäksi oppilaiden erilaiset oppimistarpeet voidaan ottaa huomioon eriyttämällä opetusta. Valmistavaa opetusta kehitetään tavoitteellisesti ja pitkäjänteisesti yhtenäisenä kokonaisuutena, jossa kielitaito ja muut valmiudet kehittyvät jatkuvasti. Oppilaat saavat myös mahdollisuuksia oppia toisiltaan, tukea toisiaan ja toimia kielenkäytön mallina toisilleen. Tärkeässä asemassa on opettajan antama vuorovaikutuksellinen tuki, jonka avulla oppija suoriutuu myös sellaisista tehtävistä, jotka voisivat itsenäisesti olla mahdottomia suorittaa.

(Perusopetukseen valmistavan opetuksen opetussuunnitelman perusteet 2015.)

Oppimisympäristö ja monipuoliset työtavat 6-vuotiaiden valmistavassa opetuksessa Vantaalla

Valmistavaan opetukseen osallistuvien lasten oppimisympäristöä suunniteltaessa tulee erityisesti ottaa huomioon opetuksen ja oppimisen eheyttäminen ja eriyttäminen. Valmistavassa opetuksessa eheyttävä työskentely tapahtuu erilaisten teemojen, projektien, leikin ja päivittäisten toimintojen avulla monipuolisia työtapoja ja menetelmiä käyttäen. Kuvien käyttö oppimisympäristössä ja päivittäin eri tilanteissa auttaa lasta arjen sujumisessa sekä suomen kielen ymmärtämisessä ja oppimisessa. Opetuksen eriyttämisen lähtökohtana ovat kunkin lapsen vahvuudet, kehitystaso ja kiinnostuksen kohteet sekä erilaiset tavat oppia. Opetusta eriyttämällä lapsille tarjotaan onnistumisen kokemuksia ja riittäviä haasteita.

Pienryhmätoimintaa käytetään oppimisen eriyttämiseen. Lapsen kotoutumisen vaiheesta riippuen, hän saattaa tarvita eriytettyä ohjausta esim. arkitaitojen oppimisessa.

Vantaalla valmistava opetus koostuu päivittäin neljästä esiopetustunnista ja yhdestä suomen kielen opettamiseen keskittyvästä tunnista, joka sijoittuu ennen tai jälkeen esiopetusajan. Esiopetuksen opettaja vastaa valmistavan opetuksen toteutumisesta, sisällön suunnittelusta ja arvioinnista. Suomen kielen opetusta voi esiopetuksen opettajan lisäksi kuka tahansa päiväkodin kasvattaja. Suomen kielen opetuksen sisältö suunnitellaan valmistavaa opetusta saavan lapsen lähtökohdista, mutta opetushetkillä voi olla mukana myös muita samansisältöisestä opetuksesta hyötyviä lapsia.

4.2 Arviointi opetuksen ja oppimisen tukena

Arviointi on kiinteä osa esiopetusta⁴⁴. Arvioinnilla on esiopetuksessa kaksi tehtävää: sen avulla suunnitellaan ja kehitetään opetusta sekä tuetaan kunkin lapsen hyvinvointia, kasvua ja oppimista. Arviointi on havainnoinnin, dokumentoinnin, arviointipäätelmien ja palautteen muodostama kokonaisuus, johon osallistuvat opettajien lisäksi muu esiopetuksen henkilöstö sekä lapset ja huoltajat.

Esiopetuksen tehtävänä on edistää yhteistyössä huoltajien kanssa lasten kehitys- ja oppimisedellytyksiä⁴⁵. Tavoitteellisen ja lasten kehitystä tukevan opetuksen edellytyksenä on, että opettaja saa tietoa lasten aiemmista kasvuympäristöistä, kehitymisestä ja oppimisesta sekä mielenkiinnon kohteista. Keskeisiä tiedonlähteitä ovat lapsen huoltaja, aiemman varhaiskasvatuksen henkilöstö sekä lapsi itse. Esiopetuksen opettaja hyödyntää tietoa lapsen henkilökohtaisten tavoitteiden suunnittelussa yhteistyössä huoltajan ja lapsen kanssa. Suunnittelun apuna voidaan käyttää lapsikohtaista esiopetuksen oppimissuunnitelmaa.

Opettaja seuraa kunkin lapsen kehittymistä ja oppimista esiopetuksen aikana. Seurannan kohteena ovat lasten työskentely, käyttäytyminen ja heidän oppimisensa edistyminen eri tiedon- ja taidonaloilla⁴⁶. Seuranta perustuu jatkuvaan havainnointiin sekä monipuoliseen dokumentointiin. Lasten tekemät työt ja omat kokemukset ovat osa dokumentointia ja arviointia. Myös huoltajan havainnot lapsensa oppimisesta ja hyvinvoinnista ovat tärkeitä. Kootun seurantatiedon ja siitä johdettujen arviointipäätelmien pohjalta opettaja suuntaa opetusta ja oppimisympäristöjä sekä lasten mahdollisesti saamaa tukea.

Opettaja ja lasta ohjaava muu henkilöstö antavat lapsille päivittäin rohkaisevaa ja kannustavaa palautetta lasten vahvuuksista ja kehittämisalueista. Koottua dokumentaatiota käytetään niin, että kukin lapsi voi havaita edistymistään. Tämä rakentaa lasten myönteistä käsitystä itsestään oppijana. On tärkeää, että huoltajat saavat usein palautetta lapsensa työskentelystä, käyttäytymisestä ja oppimisen edistymisestä, jotta he voivat osaltaan tukea lastaan⁴⁷.

Esiopetuksessa kehitetään lasten edellytyksiä itsearviointiin⁴⁸. Lapsia rohkaistaan kuvaamaan, mistä he esiopetuksessa pitävät, missä he ovat omasta mielestään onnistuneet ja mitä he haluaisivat opetella jatkossa. Opettaja ohjaa lapsia myös pohtimaan yhteisten tehtävien onnistumista. Lasten oppimisen polun aikana vähitellen kehittyvä itsearviointitaito on osa oppimisen taitoja.

On tärkeää, että tarpeelliset tiedot kunkin lapsen esiopetuksen aikaisesta työskentelystä sekä kasvun ja oppimisen etenemisestä ovat opettajan käytettävissä lapsen siirtyessä ensimmäiselle luokalle. Tämä varmistetaan esiopetuksen ja koulun henkilöstön sekä huoltajien ja lasten yhteistyöllä. Tietojen siirtämisessä voidaan hyödyntää esiopetuksen aikana koottuja kunkin lapsen etenemistä kuvaavia dokumentteja sekä lapselle mahdollisesti laadittua oppimissuunnitelmaa tai HOJKSia. Opetuksen järjestäjä vastaa toimivien siirtymävaiheen käytäntöjen luomisesta. Tietojen siirrossa noudatetaan voimassa olevia säännöksiä.

⁴⁴ Perusopetuslaki 22 § 2 mom. (628/1998); Perusopetusasetus 14 § 2 mom. (852/1998)

⁴⁵ Valtioneuvoston asetus 5 § (422/2012)

⁴⁶ Perusopetuslaki 22 § 1 mom. (628/1998)

⁴⁷ Perusopetusasetus 10 § 1 mom. (852/1998)

⁴⁸ Perusopetuslaki 22 § 1 mom. (628/1998)

Opetushenkilöstön tavoitteellinen itsearviointi on esiopetuksen laadun ylläpitämisen ja kehittämisen ehto. Opettajat käyttävät lasten kasvun ja oppimisen seurannasta saamaansa arviointitietoa ja dokumentaatiota pedagogisessa suunnittelussa ja opetuksen uudelleen suuntaamisessa. Lapsilta ja huoltajilta saatu palaute otetaan huomioon toiminnan kehittämisessä.

Lapsille annetaan lukuvuoden päätteeksi esiopetuksen osallistumistodistus⁴⁹. Todistukseen merkitään todistuksen, opetuksen järjestäjän, koulun/päiväkodin ja lapsen nimi, lapsen henkilötunnus sekä todistuksen antamispäivä. Lisäksi todistukseen merkitään, että todistus on Opetushallituksen 22.12.2014 hyväksymien esiopetuksen opetussuunnitelman perusteiden mukainen. Todistus voi sisältää yleiskuvauksen toteutuneesta esiopetuksesta. Todistukseen ei merkitä lapsen persoonaan, oppimisen etenemiseen tai lapsen toimintaan liittyviä kuvauksia.

Arviointi opetuksen ja oppimisen tukena Vantaan esiopetuksessa

Arvioinnin tarkoitus on peilata toimintaa suhteessa sille asetettuihin tavoitteisiin. Arviointi edellyttää, että toiminnasta kerätään järjestelmällisesti tietoa ja sitä analysoidaan ja tulkitaan. Arvioinnilla pyritään vastaamaan siihen, onko saatu aikaan se mitä tavoiteltiin ja onko tarvittavia muutoksia toimintaan tehty.

Esiopetuksessa kehitetään jatkuvasti toimintaa, toimintatapoja ja oppimisympäristöjä lasten tarpeita vastaaviksi. Pedagoginen dokumentointi on keskeinen työmenetelmä toiminnan jatkuvalle kehittämiselle. Pedagogisen dokumentoinnin pohjalta tapahtuva arviointi ja suunnittelu varmistavat lapsilähtöisen toiminnan. Pedagogisen dokumentoinnin tarkoituksena on auttaa henkilöstöä yhdessä lasten kanssa arvioimaan, suunnittelemaan ja kehittämään ryhmän toimintaa, oppimisympäristöjä ja toimintakulttuuria. Pedagogisessa dokumentoinnissa havaintoja ja aineistoja kerätään monipuolisin keinoin yhdessä lasten, kasvattajien ja huoltajien kanssa. Keskeinen työväline pedagogiseen dokumentointiin on Vantaalla käytössä oleva Esiopetusikäisen lapsen havainnointi – lomake, jonka avulla havainnoidaan koko ryhmän lasten taitoja ja toimintaa eri osa-alueilla. Havainnointilomakkeen avulla saadaan tietoa paitsi yksittäisestä lapsesta, myös koko ryhmän toiminnasta. Havainnointitiedon perusteella esiopetuksen henkilökunta arvioi ja suunnittelee ryhmän toimintaa sekä pystyy tunnistamaan tietyillä osa-alueilla oppimisessaan ja kehityksessään tukea tarvitsevat lapset.

LEOPS-/HOJKS -keskustelut ovat tärkeä osa esiopetuksen henkilöstön, lapsen ja huoltajien yhteistä arviointia. Lapsen oppimissuunnitelma sisältää lapsen puheenvuoron ja itsearvioinnin; sekä huoltajien puheenvuoron. Huoltajien tekemää arviointia ja palautetta tulee käyttää pedagogisesti osana lapsen esiopetuksen suunnittelua ja arviointia.

Toiminnan suunnittelussa hyödynnetään kootusti lapsikohtaisten suunnitelmien tavoitteita ja teemoja sekä ryhmästä pedagogisen dokumentoinnin keinoin kerättävää monipuolista arviointitietoa.

Esiopetusryhmän toimintasuunnitelmaan kirjattuja kehittämisen tekoja lähdetään toteuttamaan yhdessä lasten kanssa arvioiden, suunnitellen ja kokeillen.

Vanhempainilaisuuksia käytetään yhteisen suunnittelun ja arvioinnin foorumeina. Lapsiryhmän toiminnan suunnittelussa hyödynnetään myös asiakastytytyväisyyskyselyn tuloksia.

⁴⁹ Perusopetuslaki 22 § 2 mom. (628/1998)

Esiopetuksen lapset täyttävät syksyllä LEOPS:n yhteydessä itsearviointilentokoneen, jossa he arvioivat omaa osaamistaan värikoodein. Aikuinen ohjaa tilannetta keskustelemalla, mutta ei puutu lapsen arviointiin. Itsearviointi toistetaan keväällä ja verrataan lapsen kanssa osaamisen kehittymistä.

Henkilöstö ja lapset havainnoivat, arvioivat, suunnittelevat, kokeilevat ja kehittävät toimintaa yhdessä. Lapsille tehdään näkyväksi oppimisen prosessi ja yhteisöllinen oppiminen.

Vantaalla arviointia koskeva tiedonsiirto esiopetuksesta perusopetukseen toteutuu Eskarista ekalle - yhteistyöprosessin kautta, jota on kuvattu luvussa 3.3.

Esiopetukseen osallistunut lapsi saa Vantaan kaupungin laatiman Opetushallituksen 22.12.2014 hyväksymien esiopetuksen opetussuunnitelman perusteiden mukaisen osallistumistodistuksen.

Opetussuunnitelmassa määrätään valmistavaan opetukseen osallistuvien arvioinnista sekä heille annettavasta todistuksesta. Arvioinnin tulee olla ohjaavaa, kannustavaa ja monipuolista. Oppilaan edellytyksiä itsearviointiin kehitetään. Arvioinnin avulla valmistavan opetuksen oppilaalle annetaan kuva myös perusopetuksen vaatimuksista.

Arvioinnin suorittavat yhteistyössä kaikki oppilasta opettavat opettajat. Arviointi perustuu jatkuvaan ja monipuoliseen havainnointiin ja näyttöön. Perusopetukseen valmistavassa opetuksessa ei käytetä numeerista arviointia.

Perusopetukseen valmistavan opetuksen päätteeksi oppilaalle annetaan todistus perusopetukseen valmistavaan opetukseen osallistumisesta. Todistukseen merkitään perusopetukseen valmistavan opetuksen laajuus, opiskellut oppiaineet, niiden laajuus ja opetuksen sisältö. Todistuksessa kuvataan oppilaan edistymistä valmistavan opetuksen aikana.

(Perusopetukseen valmistavan opetuksen opetussuunnitelman perusteet 2015.)

Arviointi ja osallistumistodistus 6-vuotiaiden valmistavassa opetuksessa Vantaalla

Vantaan 6-vuotiaiden valmistavassa opetuksessa noudatetaan samoja arvioinnin periaatteita kuin esiopetuksessa. Erityisesti kiinnitetään huomiota suomen kielen oppimiseen.

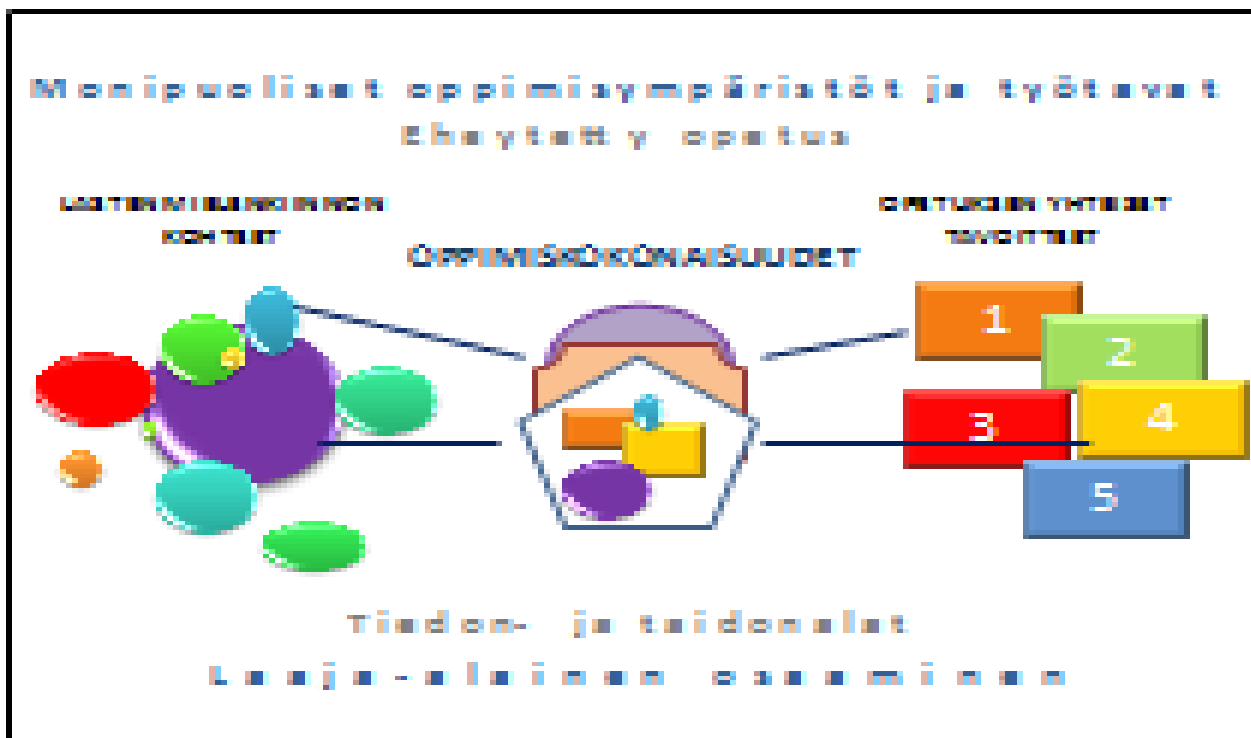
Vantaan 6-vuotiaiden valmistavassa opetuksessa käytetään samaa osallistumistodistusta kuin esiopetuksessa. Perusopetukseen valmistavan opetuksen laajuus, opetuksen sisältö sekä lapsen edistyminen valmistavan opetuksen aikana kuvataan Valmistavan opetuksen oppimissuunnitelmassa.

4.3 Opetuksen yhteiset tavoitteet ja oppimiskokonaisuudet

Esiopetus on luonteeltaan eheytettyä opetusta, joka muodostuu eri laajuisista ja eri tavoin toteutetuista oppimiskokonaisuuksista. Oppimiskokonaisuuksien toteuttamisen lähtökohtina ovat lasten kiinnostuksen kohteet sekä tässä luvussa kuvatut opetukselle asetettavat yhteiset tavoitteet (kuvio 1). Yhteiset tavoitteet perustuvat eri tiedon- ja taidonaloista nouseviin, esiopetuksen kannalta oleellisiin opetuksen tavoitteisiin sekä laaja-alaiselle osaamiselle asetettuihin tavoitteisiin. Yhteiset tavoitteet ovat opettajan työtä ohjaavia tavoitteita.

Oppimiskokonaisuuksina toteutetun opetuksen tavoitteena on tukea lasten kokonaisvaltaista kasvua ja hyvinvointia sekä tarjota monipuolinen perusta heidän osaamisensa edistymiselle. Leikki ja muut lapsille ominaiset tavat oppia ja työskennellä ovat opetuksen ja toiminnan lähtökohtana. Oppimiskokonaisuuksien kesto ja toteutustapa vaihtelevat valitun aihepiirin, tilanteen ja lasten oppimisen etenemisen mukaan. Lapset osallistuvat oppimiskokonaisuuksien suunnitteluun ja toteutumisen arviointiin opettajan ohjauksessa. On tärkeää, että jokaisella lapsella on mahdollisuus oppia ja työskennellä omaan tahtiinsa sekä kehittää taitojaan vuorovaikutuksessa toisten lasten, opettajan ja muun henkilöstön kanssa monipuolisissa oppimisympäristöissä. Oppimiskokonaisuuksien tehtävä on tarjota lapsille uusia ja innostavia oppimiskokemuksia sekä mahdollisuuksia työskennellä kullekin lapselle sopivia oppimisen haasteita sisältävien tehtävien parissa. Opetuksessa otetaan huomioon lasten erilaiset tuen tarpeet ja annetaan lapsille riittävästi tukea heti tuen tarpeen ilmetessä.

Tässä luvussa kuvatut opetukselle asetetut yhteiset tavoitteet on ryhmitelty viideksi kokonaisuudeksi. Kuhunkin kokonaisuuteen on koottu tavoitteita, joilla on toisiinsa liittyviä opetuksellisia ja kasvatuksellisia tehtäviä. Eri kokonaisuuksien tavoitteita ja sisältöjä yhdistellään pedagogisesti tarkoituksenmukaisella tavalla esiopetuksen oppimiskokonaisuuksia muodostettaessa.

Kuvio 1. Oppimiskokonaisuuksien muodostaminen

"Eskarissa mä haluan oppia kirjoittamaan kaunolla. Mä haluan myös oppia että mistä kaapista ei saa ottaa mitään. Ja sitten mä haluan opetella eskarissa kuinka monta on 11. Mä haluan oppia miten hoidetaan vauvoja. Mä haluan myös oppia laulamaan ja sukeltamaan. Sitten mä haluan oppia miten soitetaan puhelimella kaverille. Ja mä haluan kasvaa isoksi."

Lapsen toiveita tulevalle esiopetusvuodelle.

- Omatoimisuus
- Toisten huomioiminen
- Liikenteessä liikkuminen
- Vuodenajat
- Työrauha
- Ryhmätyöskentely
- Kello
- Perustaidot lukemisesta ja laskemisesta
- Sosiaaliset taidot
- Pettymyksen käsittelyä ja kärsivällisyyttä

Huoltajien toiveita esiopetusvuonna opeteltavista asioista.

Ilmaisun monet muodot

Lasten oppimisedellytykset, sosiaaliset taidot ja myönteinen minäkuva vahvistuvat, kun he saavat valmiuksia ympäröivän maailman jäsentämiseen. Nämä valmiudet kehittyvät, kun lapset tutkivat, tulkitsevat ja ilmaisevat itseään ja maailmaa erilaisia ilmaisun taitoja harjoittelemalla. Harjoittelu tukee myös lasten keskittymiskyvyn ja itsesäätelytaitojen kehittymistä. Esiopetuksen tehtävä on kehittää lasten ilmaisua **musiikillisen, kuvataiteellisen, käsitöiden sekä suullisen ja kehollisen ilmaisun** perustaitoja harjoittelemalla. Kulttuurin ja ilmaisun eri muotoihin tutustuminen vahvistaa lasten osallistumisen ja

vaikuttamisen taitoja sekä monilukutaidon kehittymistä. Eri ilmaisumuotojen käyttö esiopetuksen arjessa ja juhlissa tarjoaa mahdollisuuksia tuoda esille kulttuurista monimuotoisuutta ja iloita siitä.

Kokonaisuuteen liittyvät opetuksen yleiset tavoitteet
Esiopetuksessa lapsia rohkaistaan ja ohjataan käyttämään ilmaisun eri muotoja. Opetus suunnitellaan niin, että lapset saavat elämyksiä taiteesta sekä kokemuksia luovasta prosessista ja siihen kuuluvasta suunnittelun, toteutuksen ja arvioinnin kokonaisuudesta. Toiminnan lähtökohtana ovat lasten aistimukset, havainnot ja kokemukset. Lapsia kannustetaan kertomaan ideoistaan, työskentelystään ja niihin liittyvistä erilaisista kokemuksista. Toiminnan tuotoksia tarkastellaan yhdessä, ja yhteinen tekeminen näkyy oppimisympäristöissä. Lasten ilmaisussa ja työskentelyn dokumentoinnissa käytetään monipuolisesti erilaisia materiaaleja ja välineitä. Opetuksessa hyödynnetään monipuolisesti eri oppimisympäristöjä ja lähiseudun kulttuuritarjontaa.
Yksityiskohtaisemmat tavoitteet
Esiopetuksen musiikillinen toiminta on monipuolista ja moniaistista, ja sen tavoitteena on vahvistaa lasten kiinnostusta ja suhdetta musiikkiin. Lapsille tarjotaan kokemuksia heidän omista musiikillisista taidoistaan laulun, tanssin, liikkeen, soiton ja oman musiikin luomisen avulla. Heidän kanssaan opetellaan lauluja ja tutustutaan eri musiikkityyleihin ja soittimiin. Musiikilla leikitään, kokeillaan ja improvisoidaan. Lasten kanssa havainnoidaan äänen tasoa, kestoa, voimaa ja sointivärejä musiikillisessa toiminnassa. Opetus tarjoaa lapsille kokemuksia musiikin tekemisestä yhdessä.
Esiopetuksessa harjoitellaan käsitöiden tekemistä ja erilaisten työvälineiden käyttöä. Lapsia innostetaan käsitöiden tekemiseen. Lasten kanssa kokeillaan sekä kovien että pehmeiden materiaalien käyttöä ja opetellaan niiden käsittelyssä tarvittavia tekniikoita ja perustaitoja. Lapsia rohkaistaan suunnittelemaan ja toteuttamaan erilaisia käsitöitä mielikuvituksensa ja omien taitojensa puitteissa yhdessä toisten kanssa. Lapset suunnittelevat ja valmistavat opettajan ohjauksessa myös pitempikestoisen käsityön. Työskentelyssä voidaan hyödyntää paikallisia tai lapsiryhmän taustoihin liittyviä käsityöperinteitä.
Esiopetuksessa tuetaan lasten kuvallisen ajattelun ja kuvailmaisun kehittymistä tekemällä, tulkitsemalla ja arvioimalla erilaisia kuvia. Opeteltava asia suunnitellaan lasten kokemusmaailmasta ja kiinnostuksen kohteista lähtien. Lapsia rohkaistaan kokeilemaan erilaisia kuvan tekemisen tapoja, välineitä ja materiaaleja. Kuvan tekemisen taitoja harjoitellaan moniaistisesti esimerkiksi maalaamalla, rakentamalla ja mediaesityksiä tekemällä. Lasten kanssa havainnoidaan heidän itse tuottamiensa kuvien lisäksi taideteoksia, median kuvia, esineiden muotoilua sekä rakennetun ja luonnon ympäristön kohteita. Lapsia ohjataan tulkitsemaan ja kertomaan ajatuksiaan kuvallisista viesteistä. Kuvia tarkasteltaessa kiinnitetään huomiota esimerkiksi väreihin, muotoihin, materiaaleihin, tekijään, esitysyhteyteen ja kuvien herättämiin tunteisiin.
Lapsia rohkaistaan suulliseen ja keholliseen ilmaisuun monipuolisten harjoitusten ja leikin avulla. Tavoitteena on, että lapset saavat kokemuksia siitä, miten kielellä ja keholla voidaan leikkiä ja viestiä monimuotoisesti. Lasten mielikuvituksesta nousevia tai heidän kokemiaan ja havaitsemiaan asioita työstetään yhdessä ilmaisun keinoin. Opetuksessa hyödynnetään loruja, runoja sekä lasten kirjallisuutta. Lapset saavat kokemuksia sekä spontaanista ilmaisusta että yhteisesti suunnitellusta prosessista. Ilmaisumuotoina voidaan käyttää esimerkiksi draamatoimintaa, sanataidetta ja tanssia.

Yhteistyö Vantaan kulttuuripalveluiden kanssa

Esiopetuksen kulttuurikasvatuksen tavoitteena on, että lapsi tutustuu esiopetuksessa vantaalaiseen kulttuuritarjontaan ja saa monipuolisia kulttuurikokemuksia. Esi- ja alkuopetuksen kulttuurikasvatuksessa painottuvat leikilliset ja toiminnalliset työtavat sekä esittävät taiteet.

Vantaan kaupungin kulttuuripalvelut tukee esiopetusta kulttuurin ja ilmaisun eri muotoihin tutustumisessa. Vantaan kulttuuripalvelut tarjoaa monia käyntikohteita esiopetuksen ryhmille kulttuuriin ja taiteen eri muotoihin tutustumiseen, kokemiseen ja itse tekemiseen. Jokainen esiopetusryhmä vierailee vuoden aikana vähintään yhdessä Vantaan kulttuuripalveluiden järjestämässä tapahtumassa tai kohteessa. Esiopetusryhmille suunnatut Vantaan kulttuuripalveluiden tapahtumat ja kohteet löytyvät puolivuositain ilmestyvästä esitteestä, joka toimitetaan päiväkoteihin.

Kielen rikas maailma

Kieli on lapsille sekä oppimisen kohde että väline. Esiopetusiässä kielestä tulee yhä vahvemmin lasten ajattelun, ilmaisun ja vuorovaikutuksen väline, jonka avulla he jäsentävät arkeaan ja rakentavat maailmankuvaansa. Esiopetuksen tehtävä on tukea lasten **kielellisten taitojen** kehitystä kokonaisvaltaisesta kielen merkityksen hahmottamisesta kohti yksityiskohtaisempaa kielen rakenteiden ja muodon havaitsemista. Keskeistä on vahvistaa lasten kiinnostusta ja uteliaisuutta puhuttua kieltä sekä lukemista ja kirjoittamista kohtaan. Kielellinen mallintaminen ja runsas myönteinen palaute ovat tärkeitä oppimiselle. Erilaisten viestien tulkitseminen ja tuottaminen suullisesti ja viestinnän välineitä käyttäen ovat osa vähitellen kehittyvää monilukutaitoa sekä tieto- ja viestintäteknologista laaja-alaista osaamista. Esiopetuksessa lasten kielellisen ja kulttuurisen taustan monimuotoisuus tunnustetaan, sitä kunnioitetaan ja sen jatkuvuutta tuetaan. Eri kielten havainnointi tukee lasten kielitietoisuutta sekä kulttuuriseen osaamiseen ja vuorovaikutukseen liittyvän laaja-alaisen osaamisen kehittymistä.

Kokonaisuuteen liittyvät opetuksen yleiset tavoitteet

Esiopetuksen tavoitteena on edistää lasten kielellistä kehitystä ja vuorovaikutustaitoja sekä vahvistaa heidän kiinnostustaan kieliin ja kulttuureihin. Lasten kielellisen tietoisuuden kehittymistä edistetään kielellä leikkien, loruillen sekä tutustuen monipuolisesti puhuttuun ja kirjoitettuun kieleen. Lasten kehittyvää luku- ja kirjoitustaitoa tuetaan leikkien ja toiminnallisten harjoitusten avulla. Opetus ja oppimisympäristöt suunnitellaan niin, että niissä on lapsille runsaasti mahdollisuuksia havainnoida, tutkia ja kokeilla puhuttua ja kirjoitettua kieltä sekä laajentaa sanavarastoaan. Opetuskielen lisäksi esiopetuksessa havainnoidaan muita kieliä. On tärkeää, että lapset, joiden äidinkieli on muu kuin esiopetuksen kieli, saavat vahvan tuen opetuskielen taidon kehittymiselle ja samalla kokemuksen, että heidän kotona puhumansa kieli on tärkeä ja arvokas.

Yksityiskohtaisemmat tavoitteet

Lasten **suomen/ ruotsin/ saamen/ viittomakielen taidon** kehittymistä tuetaan monipuolisesti esiopetuksen aikana.

Opetus tarjoaa lapsille mahdollisuuksia harjoitella kuuntelemista ja puhumista erilaisissa tilanteissa. Heitä ohjataan kertomaan ja keskustelemaan sekä eläytymään, ymmärtämään ja muistamaan kuulemaansa. Sanojen merkityksiä pohditaan yhdessä ja sanoilla leikitellään. Yhteisissä keskusteluissa lapset kehittävät taitojaan kysyä, päätellä ja arvioida kuulemaansa. Lapsia innostetaan tarinoiden tekemiseen ja taitoa harjoitellaan esimerkiksi saduttamalla tai digitarinoita tekemällä.

Lapsille luetaan erilaisia tekstejä ja niistä keskustellaan yhdessä. Tämä auttaa lapsia ymmärtämään lukemisen merkitystä. Opettajan mallintamisen ja erilaisten harjoitusten avulla lapset saavat kokemuksia siitä, miten puheen voi muuttaa kirjoitetuksi kieleksi ja kirjoitetun kielen puheeksi. Kirjoitettua ja puhuttua kieltä tutkitaan yhdessä. Lapsia ohjataan havaitsemaan, että puheen voi jakaa pienempiin osiin, kuten sanoihin, tavuihin ja äänteisiin.

Lasten lukutaidon kehittymistä tuetaan järjestämällä heille mahdollisuuksia leikilliseen kirjoittamiseen ja omien tekstien tuottamiseen tieto- ja viestintäteknologiaa käyttäen. Lapsia innostetaan yhdessä ja omatoimisesti tunnistamaan ja tuottamaan eri tavoin kirjaimia, sanoja ja tekstejä taitojensa ja mielenkiintonsa mukaisesti heille mielekkäissä asiayhteyksissä.

Opetuksessa käytetään monipuolisesti lastenkirjallisuutta. Lapsia rohkaistaan tutkimaan ja lukemaan oman taitonsa mukaisesti erilaisia tekstejä sekä kertomaan ja ilmaisemaan eri tavoin kuulemastaan tai lukemastaan.

Erilaisten leikkien ja harjoitusten avulla tuetaan lasten hienomotoristen taitojen kehittymistä sekä heidän kykyään hahmottaa tilaa ja suuntia. Lapsia ohjataan tarkoituksenmukaiseen kynäotteeseen ja näppäimistöjen käyttöön.

Esiopetuksessa tuetaan lasten kielellisiä valmiuksia havainnoimalla **eri kieliä** yhdessä lasten kanssa. Erityisesti tarkastellaan lapsiryhmässä ja lähiympäristössä puhuttuja kieliä. Näin tuetaan lasten kielitietoisuuden ja oman kielellisen ja kulttuurisen identiteetin kehittymistä. Samalla lapsia autetaan havaitsemaan ympäröivän maailman kielellinen ja kulttuurinen rikkaus ja kiinnostavuus. Opetuksessa voidaan käyttää esimerkiksi erikielisiä lauluja, leikkejä ja viittomia.

Yhteistyö Vantaan kaupunginkirjaston kanssa

Esiopetusvuoden aikana tutustutaan kirjaston käyttöön ja kirjastoon oppimisympäristönä. Vantaan kirjastot tarjoavat esiopetusryhmille erilaisia palveluita, joista saa tietoa olemalla yhteydessä kirjastoon.

Esiopetusryhmille järjestetään muun muassa tilaussatutunteja ja kootaan lainattavia aineistopaketteja ryhmän toivomista teemoista. Kirjasto tukee esiopetusta mediataitojen ja monilukutaidon opetuksessa.

Kirjastoautot tuovat palvelunsa myös suoraan monien päiväkotien pihoille. Kirjaston Satudiplomin suorittaminen on suositeltavaa esiopetusvuoden aikana.

Perusopetukseen valmistavassa opetuksessa pääpaino on suomi tai ruotsi toisena kielenä ja kirjallisuus opinnoissa, joiden osalta tavoitteena on kehittyvä alkeiskielitaito. Opetuksessa noudatetaan soveltuvien osin perusopetuksen suomi tai ruotsi toisena kielenä ja kirjallisuus -oppimäärän opetussuunnitelman perusteita. Suomi tai ruotsi toisena kielenä ja kirjallisuus -opinnot ovat pohjana kaikille muille opinnoille. Perusopetukseen valmistavassa opetuksessa suomi tai ruotsi toisena kielenä ja kirjallisuus opintojen tavoitteena on antaa oppilaille tarvittavat valmiudet siirtyä perusopetukseen. Opetuksessa otetaan huomioon oppilaan koulu- ja opiskelutausta ja hänen jo mahdollisesti hallitsemansa suomen tai ruotsin kielen taito. Oppilaan omassa opinto-ohjelmassa määritellään taito- ja ikätason mukaiset suomen tai ruotsin kielen opetuksen tavoitteet ja sisällöt.

Oppilaan oman äidinkielen opetuksen tavoitteena on tukea ja edistää äidinkielen hallintaa, kulttuuritaustan tuntemusta ja kulttuuri-identiteetin kehittymistä. Oman äidinkielen hyvä hallinta luo edellytyksiä myös suomen/ ruotsin kielen oppimiselle ja tällä kielellä tapahtuvalle muulle oppimiselle. Oppilaille järjestetään opetusta mahdollisuuksien mukaan. Opetus noudattaa opetussuunnitelman perusteiden liitteessä kuvattuja oppilaan oman äidinkielen opetuksen tavoitteita, sisältöjä ja oppilaan oppimisen arviointia. Oppilaan oman äidinkielen hallintaa ja sen säilymistä tuetaan myös eri tavoin yhteistyössä perheen kanssa.

(Perusopetukseen valmistavan opetuksen opetussuunnitelman perusteet 2015.)

Kielen rikas maailma 6-vuotiaiden valmistavassa opetuksessa Vantaalla

Kuusivuotiaiden perusopetukseen valmistavassa opetuksessa pääpaino on suomen kielen oppimisessa. Suomi toisena kielenä (S2) -opetuksen tavoitteet, sisällöt ja menetelmät kirjataan Lapsen valmistavan opetuksen oppimissuunnitelmaan (LEOPS). Suomen kielen taidon kehittymistä edistetään tavoitteellisesti kielellisten taitojen ja valmiuksien osa-alueilla kunkin lapsen tarpeista ja edellytyksistä lähtien. Lapsen suomen kielen taitoa kehitetään kielen eri osa-alueilla, joita ovat vuorovaikutustaidot, kielen ymmärtämisen taidot, puheen tuottamisen taidot, kielen käyttötaidot, kielellinen muisti ja sanavaranto sekä kielitietoisuus.

Suomi toisena kielenä opetus ja suomen kielen oppiminen nivoutuvat kaikkiin esiopetuksen oppimiskokonaisuuksiin. Suomen kielen oppiminen on prosessi, joka tapahtuu jatkuvassa vuorovaikutuksessa ja suunnitelmallisessa toiminnassa. S2-opetukseen liittyvä ohjeistus löytyy *kieli-, kulttuuri- ja katsomustietoisien varhaiskasvatuksen käsikirjasta*.

Ryhmässä tutustutaan esiopetusvuoden aikana lapsiryhmässä esiintyviin kieliin ja opetellaan joitakin yleisimpiä fraaseja ja sanoja. Kirjojen ja kerrottujen tarinoiden kautta tutustutaan eri maiden kansansatuihin ja niiden erilaisiin versioihin. Vantaan kaupunginkirjastoista on saatavilla lastenkirjallisuutta monilla eri kielillä. Kirjaston kanssa tehtävän yhteistyön avulla voidaan tukea lapsen oman äidinkielen kehittymistä.

Oman äidinkielen tukemiseen liittyvä ohjeistus löytyy *Vantaan kieli-, kulttuuri- ja katsomustietoisien varhaiskasvatuksen käsikirjasta*.

Minä ja meidän yhteisömme

Lasten elinpiiri laajenee heidän kasvaessaan. Kodin perinteiden, toimintamallien, arvojen ja katsomusten lisäksi lapset kohtaavat toisenlaisia tapoja ajatella ja toimia. Esiopetuksen tehtävä on vahvistaa lasten valmiuksia ymmärtää yhteiskunnan monimuotoisuutta ja toimia siinä. Aihetta lähestytään historiallisesta ja

yhteiskunnallisesta sekä etiikan ja katsomusten näkökulmista. Lähiyhteisön menneisyyttä sekä ajankohtaisia asioita pohtimalla suunnataan lasten mielenkiintoa yhteiskunnallisiin asioihin. Arjen eettisten valintojen pohdinta sekä omien tunnetaitojen kehittäminen ja rakentavan käyttäytymisen harjoittelu vahvistavat lasten vuorovaikutustaitoja. Tutustuminen lähiyhteisön tapoihin sekä uskontoihin ja muihin katsomuksiin yhdessä kokonaisuuden muiden tavoitteiden kanssa tukee lasten kulttuurisen osaamisen ja vuorovaikutustaitojen kehittymistä sekä ajatteluun ja oppimiseen liittyvää laaja-alaista osaamista. Opetuksessa toimitaan yhteistyössä huoltajien kanssa kunkin perheen taustaa, katsomuksia ja arvoja kuullen.

Kokonaisuuteen liittyvät opetuksen yleiset tavoitteet
Tavoitteena on edistää lasten mielenkiintoa yhteiskunnan, erityisesti lähiyhteisön toimintaan ja vahvistaa heidän osallisuuttaan toimintaympäristössään. Lapsia ohjataan havainnoimaan nykyisyyttä ja heille luodaan mahdollisuuksia eläytyä menneisyyden tapahtumiin ja tilanteisiin. Opetuksessa tuetaan lasten eettisen kohtaamisen ja ajattelun taitoja sekä tunnetaitojen kehittymistä. Lapset tutustuvat opettajan johdolla niin omaan kuin muihinkin lapsiryhmässä tai lähiyhteisössä edustettuina oleviin katsomuksiin ja uskontoihin sekä niihin liittyviin tapoihin ja perinteisiin. Lapsia rohkaistaan kysymään ja heidän pohdintoilleen ja ihmettelylle annetaan tilaa. Kokonaisuuden työtapoina korostuvat keskustelut sekä erilaiset eläytymisen mahdollistavat menetelmät.
Yksityiskohtaisemmat tavoitteet
Lasten kanssa tutustutaan johonkin lähiympäristön henkilöön tai kohteeseen historiallisesta näkökulmasta. Aihetta lähestytään havainnollisesti ja moniaistisesti eri ilmaisutapoja hyödyntäen. Lisäksi opetuksessa voidaan käsitellä lapsia kiinnostavia muita historiallisia tapahtumia, henkilöitä, kulttuureja ja kulttuuriperintöä. Tiedon lähteenä voidaan käyttää lähiyhteisön jäseniä, esineistöä ja ympäristöä sekä hyödyntää lasten huoltajien asiantuntemusta omasta kulttuuriperinnöstään. Opetuksessa voidaan hyödyntää myös juhlaperinteitä, kertomuksia, perinneleikkejä ja vanhoja lauluja.
Lasten kiinnostusta yhteiskunnallisiin asioihin herätetään keskustelemalla heitä kiinnostavista lähiyhteisön ja yhteiskunnan ajankohtaisista asioista. Lasten kanssa tutustutaan mediaan ja kokeillaan median tuottamista leikinomaisesti. Mediatarjonnan sisältöä ja todenmukaisuutta pohditaan yhdessä lasten kanssa. Opetuksessa tutustutaan lasten oikeuksiin hyödyntäen YK:n yleissopimusta lapsen oikeuksista. Lasten kanssa laaditaan ja kehitetään esiopetusryhmän sääntöjä. Samalla autetaan lapsia ymmärtämään, että yhteisön säännöt ovat ihmisten luomia sopimuksia. Lähiympäristöä hyödynnetään niin että lapsilla on mahdollisuus aitoon osallistumis- ja vaikuttamiskokemukseen.
Esiopetukseen sisältyy koko ryhmälle yhteistä eettistä kasvatusta. Kasvatus liitetään lasten arkeen ja käytännön tilanteisiin, joihin liittyy tunteita ja eettisiä valintoja. Lapsia ohjataan tunnistamaan tunteitaan, toimimaan ystävällisesti ja vastuullisesti sekä ratkaisemaan rakentavasti lasten keskinäisiä ristiriitatilanteita. Lasten kanssa pohditaan ystävyyttä ja toisten kunnioittamista, ilon ja pelon aiheita, tyttöä ja poikana olemiseen liittyviä oletuksia sekä oikean ja väärän erottamista. Yhteisten keskustelujen lisäksi luontevia tapoja eettiseen kasvatukseen antavat esimerkiksi roolileikit sekä sadut ja median kertomukset. Opetuksessa voidaan hyödyntää sosiaalisia taitoja ja tunnetaitoja kehittäviä opetusohjelmia ja materiaaleja.

Esiopetuksen **katsomuskasvatuksessa** yhteisen tutustumisen kohteena ovat lapsiryhmässä läsnä olevat uskonnot ja katsomukset. Uskonnotuutta tarkastellaan esiopetuksessa muiden katsomusten rinnalla. Katsomuskasvatus liitetään arjen asioihin, juhliin ja ajankohtaisiin tapahtumiin, joilla on uskonnollista tai katsomuksellista merkitystä. Tavoitteena on auttaa lapsia ymmärtämään ja kunnioittamaan sekä omia että toisten lasten ja perheiden erilaisia katsomuksellisia perinteitä sekä niihin liittyviä tapoja ja käsityksiä. Lapsia rohkaistaan erilaisten elämänkysymysten pohdintaan yhdessä toisten kanssa toimien. Samalla heidän valmiutensa ymmärtää uskontoihin ja katsomuksiin liittyviä sanoja ja käsitteitä vahvistuvat. Opetuksessa hyödynnetään esimerkiksi vierailuja ja lähiympäristön tapahtumia.

Minä ja meidän yhteisömme Vantaan esiopetuksessa

Vantaalaisessa esiopetuksessa näkyy kulttuurinen ja katsomuksellinen monimuotoisuus. Lasten esittämiä kysymyksiä, jotka liittyvät erilaisiin katsomuksiin, uskontoihin ja kulttuureihin, käsitellään luontevasti esiopetuksen eri tilanteissa. Lapsi saa tukea katsomuksellisen ja kulttuurisen identiteettinsä kehittymiseen elämänkysymysten pohtimisen ja ihmettelyn sekä erilaisiin juhlaperinteisiin tutustumisen kautta. Näin vahvistetaan lasten valmiuksia ymmärtää yhteiskunnan monimuotoisuutta ja opetetaan lapsia arvostamaan kaikkien perheiden perinteitä ja tapoja. Katsomuskasvatuksessa voidaan tehdä yhteistyötä lähialueen eri uskonnollisten ja katsomuksellisten yhteisöjen kanssa.

Ryhmässä tutustutaan esiopetusvuoden aikana lapsiryhmässä esiintyviin kieliin ja kulttuureihin. Ryhmässä läsnä olevista kielistä opetellaan joitakin yleisimpiä fraaseja ja sanoja. Perheiden asiantuntemusta omasta kulttuuritaustastaan hyödynnetään esiopetuksen suunnittelussa ja toteutuksessa. Kirjojen ja kerrottujen tarinoiden kautta tutustutaan eri maiden kansansatuihin ja niiden erilaisiin versioihin. Kirjastoista on saatavilla erilaisista kulttuureista kertovia kirjoja ja muita aineistoja. Lastenkirjoja löytyy myös useilla eri kielillä.

Tietoa ja toimintamalleja kieli- ja kulttuuritietoiseen esiopetukseen ja varhaiskasvatukseen on koottu henkilökunnalle laadittuun *Vantaan kieli-, kulttuuri- ja katsomustietoisien varhaiskasvatuksen käsikirjaan*.

Tutkin ja toimin ympäristössäni

Lasten toimintaympäristö - lähiluonto ja rakennettu ympäristö sekä muut esiopetuksen oppimisympäristöt - tarjoavat runsaasti aineksia lasten oppimiselle. Erityisen tärkeää opetuksen liittäminen lasten kokemusmaailmaan ja heidän toimintaympäristöönsä on **matemaattisten taitojen** opettelussa sekä **teknologia- ja ympäristökasvatusten** toteuttamisessa. Toimintaympäristöön liittyvät havainnot, kokemukset ja tiedot, niiden jäsentäminen ja kuvaaminen auttavat lapsia kehittymään ajattelijoina ja oppijoina. Kehittyvä taito nimetä asioita sekä ymmärtää ja käyttää erilaisia käsitteitä edistää lasten monilukutaitoa. Esiopetuksen tehtävänä on tukea lasten matemaattisen ajattelun kehittymistä ja kiinnostusta matematiikkaan. Tehtävänä on myös vahvistaa lasten luonnontuntemusta ja luontosuhdetta sekä tutustua arjen teknologiaan. Esiopetuksessa tutustutaan tutkivaan oppimiseen havainnoimalla ja tutkimalla ympäristöä sekä kokeilemalla ja pääättelemällä.

Kokonaisuuteen liittyvät opetuksen yleiset tavoitteet
Esiopetuksessa vahvistetaan pohjaa lasten matemaattisen ajattelun kehittymiselle ja matematiikan oppimiselle. Lapsia ohjataan kiinnittämään huomiota arjessa ja ympäristössä ilmenevään matematiikkaan. Opetus luo mahdollisuuksia luvun, muutoksen ja ajan käsitteiden sekä tason ja avaruuden hahmottamisen ja mittaamistaitojen kehittymiselle. Opetuksen tavoitteena on tarjota oivaltamisen ja oppimisen iloa matemaattisen ajattelun eri vaiheissa oleville lapsille. Opetuksessa havainnoidaan luontoa. Lasten ympäristöherkkyyden ja luontosuhteen kehittymistä tuetaan tarjoamalla lapsille kokemuksia luonnossa liikkumisesta sekä sen tutkimisesta. Lapsia ohjataan myös havainnoimaan ympäristön teknologiaa sekä kokeilemaan ja keksimään omia ratkaisuja. Opetuksessa tutustutaan tutkivaan työtapaan. Lapsia rohkaistaan tekemään kysymyksiä ja etsimään niihin yhdessä selityksiä. Lapset opettelevat vertailemaan, luokittelemaan sekä järjestämään havaintojen tai mittausten pohjalta saatuja tietoja. Heitä rohkaistaan tekemään päätelmiä ja keksimään ratkaisuja arjen ongelmiin sekä kokeilemaan ratkaisuja. Opetuksessa harjoitellaan dokumentointia eri välinein sekä esittämään tuloksia eri tavoin.
Yksityiskohtaisemmat tavoitteet
Lapsia kannustetaan kehittämään matemaattisia taitojaan toiminnallisesti, leikkien ja eri aisteja käyttäen erilaisissa oppimisympäristöissä. Opetuksessa tutustutaan matematiikkaan ja sen osaalueisiin havainnollisesti ja yhdessä toimien. Lapsia innostetaan pohtimaan ja kuvailemaan matemaattisia havaintojaan erilaisissa arjen tilanteissa opettajan mallintamisen ja kielellistämisen avulla. Havaintoja harjoitellaan esittämään itse ja kuvien sekä erilaisten välineiden avulla. Toiminta suunnitellaan niin että siinä on paljon mahdollisuuksia luokitella, vertailla, asettaa järjestykseen asioita ja esineitä sekä löytää ja tuottaa säännönmukaisuuksia. Opetukseen kuuluu muistia kehittäviä leikkejä ja tehtäviä. Lapsia kannustetaan myös toimintaympäristöön liittyvien ongelmanratkaisutehtävien päättelyyn ja ratkaisujen etsimiseen. Lukukäsitteen kehittymistä tuetaan monipuolisesti leikkien ja työskennellen. Lapsia innostetaan havainnoimaan lukumääriä ympäristöstä sekä liittämään ne lukusanaan ja numeromerkkeihin taitojensa mukaan. Lukumääriä vertaillaan ja tutkitaan lukumäärän muutosta käytännön esimerkkejä keksien. Erityisesti opetuksessa kiinnitetään huomiota lasten lukujonotaitojen ja nimeämisen kehittämiseen. Erilaisilla harjoituksilla tuetaan lasten tason ja tilan hahmottamista. Lapsia kannustetaan tutkimaan ja kokeilemaan 2- ja 3-ulotteisuutta sekä opettelemaan sijainti- ja suhdekäsitteitä, kuten edessä, ylhäällä ja joka toinen, esimerkiksi liikuntaleikkien avulla. Lasten geometrisen ajattelun vahvistamiseksi heille järjestetään mahdollisuuksia rakenteluun, askarteluun ja muovailuun. Opettajan ohjauksessa lapset tutustuvat ympäristössä oleviin muotoihin ja harjoittelevat nimeämään niitä. Esiopetuksessa kokeillaan mittaamista keholla ja eri välineillä. Opetuksessa harjoitellaan ajankäsitteitä, kuten joskus, eilen ja aamulla. Aikajärjestystä pohditaan yhdessä esimerkiksi vuorokaudenaikoja havainnoimalla. Opetuksessa hyödynnetään muun muassa leikkejä, pelejä ja tarinoita sekä tieto- ja viestintäteknologiaa.

Esiopetuksen **ympäristökasvatus** tarjoaa lapsille luontokokemuksia sekä mahdollisuuden tutkia ja tutustua kasveihin, eläimiin ja luonnon ilmiöihin. Ympäristöä havainnoidaan eri aistein sekä havaintovälineiden avulla. Opetukseen voi kuulua myös pieniä kokeita. Havainnoista keskustellaan ja havaintotietoa harjoitellaan luokittelemaan. Samalla opetellaan luontoon liittyvien käsitteiden käyttöä ja päätelmien tekemistä sekä pohditaan syy-seuraus suhteita. Lasten luonnontuntemusta hyödynnetään opetuksessa. Lasten kanssa harjoitellaan tiedon hankintaa hakemalla yhdessä tietoa joistakin lapsia kiinnostavista asioista. Opetuksessa luodaan pohjaa kestäväälle elämäntavalle tutustumalla luonnonsuojeluun. Lapsia ohjataan huolehtimaan ympäristöstään ja sen viihtyisyydestä.

Lasten kanssa havainnoidaan ja pohditaan arjessa esiintyviä **teknologisia ratkaisuja** ja niiden ominaisuuksia ja toimivuutta. Opetuksessa tuodaan esille, että teknologia on ihmisen luovan toiminnan aikaansaamaa. Lapset tutustuvat teknologiaan keksimällä, askartelemalla ja rakentamalla itse erilaisia rakenteita ja ratkaisuja eri materiaaleja hyödyntäen. Lapsia kannustetaan kuvailemaan tekemiään ratkaisuja. Opetuksessa voidaan hyödyntää oppimisympäristöjen välineiden lisäksi esimerkiksi lasten omia leikkikaluja ja miettiä niiden toimintaperiaatteita.

Matemaattisten valmiuksien arviointi ja tukeminen Vantaan esiopetuksessa

Matematiikka koostuu isosta joukosta erilaisia tietoja ja taitoja, jotka kehittyvät vaiheittain lapsen oman tutkiskelun ja oppimisen sekä opetuksen ja siihen liittyvän harjoittelun kautta. Vantaalaisessa esiopetuksessa korostetaan arkipäivän matematiikkaa. Esiopetuksen toiminnot, kuten pelit, arkitoimintatilanteet ja sääntöleikit, sisältävät paljon tilanteita, joissa harjoitellaan ja käytetään matemaattisia taitoja. Erityisesti esiopetusvuoden syksyllä yksittäisten lasten kohdalla on tärkeä pohtia paitsi senhetkisiä taitoja myös sitä, pystyykö lapsi oppimaan, kun taitoa harjoitellaan. Matemaattisten taitojen säännöllinen havainnointi ja kehittäminen ovat myöhemmän oppimisen kannalta tärkeitä.

Ympäristökasvatus Vantaan esiopetuksessa

Vantaalaisessa esiopetuksessa luonto on helposti saavutettavissa oleva oppimisympäristö. Lähes kaikilla esiopetusryhmillä on lähimetsä kävelymatkan päässä. Tavoitteena on lapsen luontosuhteen vahvistaminen. Luonnossa lapset saavat kokemuksia ja elämyksiä yhdessä toisten kanssa, mutta metsässä on mahdollisuus myös rauhoittumiseen.

Kestävään elämäntapaan kasvattaminen perustuu Vantaan kaupungin arvoihin, joista yksi on vastuullisuus. Vantaan pitkän aikavälin ympäristötavoitteita määrittää resurssiviisauden tiekartta. Resurssiviisaus tarkoittaa kykyä käyttää luonnonvaroja vastuullisesti ja harkitusti hyvinvointia ja kestävä kehitystä edistävällä tavalla. Tiekartan toimenpiteet tarkentuvat varhaiskasvatuksen toteutussuunnitelmalla, jonka keskiössä on lasten luontosuhteen vahvistaminen: tutustutaan lähiympäristöön, pidetään luonnosta ja lähiympäristöstä huolta, kierrätetään, tehdään ekologisia valintoja sekä pohditaan syyseuraussuhteita. Lasten kanssa lajitellaan jätteitä ja kiinnitetään huomiota energian kulutukseen. Toimintayksiköt voivat osallistua Vantaan kaupungin järjestämiin EkoTeko-kilpailuihin, joissa esiopetusryhmät voivat olla aktiivisina toimijoina.

Vantaalaiset esiopetusryhmät tekevät yhteistyötä Vantaan luontokoulun kanssa. Vantaan luontokoulun toiminta tukee päiväkotien ympäristökasvatustyötä. Luontokoulun esiopetukselle suunnattuja toimintamuotoja ovat kummiluokkatoiminta, yksittäiset luonto-opetuspäivät ja kasvattajien kurssit. Luontokoulussa pääosa opetuksesta tapahtuu ulkona. Opetuksessa käytettävät menetelmät ovat toiminnallisia ja käytännönläheisiä. Opetuksen sisällöt ovat monialaisia.

Kasvan ja kehityksen

Itsestä huolehtiminen ja siihen liittyvät arjen taidot ovat osa esiopetuksen tavoitteena olevaa laajaalaista osaamista. Kehittyäkseen tällä osaamisen alueella lapset tarvitsevat kokemuksia, tietoja ja pohdintaa, joiden pohjalta heidän arvostuksensa ja taitonsa voivat vähitellen kehittyä. Esiopetuksessa tehtävää lähestytään **liikunnan, ruuan, kuluttajuuden, terveyden sekä turvallisuuden** näkökulmista. Esiopetuksen tehtävänä on luoda pohjaa terveyttä ja hyvinvointia arvostavalle ja liikunnalliselle elämäntavalle sekä kehittää lasten terveysosaamista ja turvataitoja. Lisäksi tehtävänä on edistää kestävään elämäntapaan kuuluvia ruoka-, kulutus- ja puhtaustottumuksia.

Kokonaisuuteen liittyvät opetuksen yleiset tavoitteet
Lapset saavat monipuolisia kokemuksia liikunnasta ja alkavat ymmärtää liikkumisen yhteyttä hyvinvointiin ja terveyteen. Opetus tarjoaa mahdollisuuksia lasten motoristen ja sosiaalisten taitojen kehittymiselle. Erityisesti kiinnitetään huomiota lasten yleisten oppimisedellytysten kannalta tärkeiden havaintomotoristen taitojen kehittymiseen. Lasten kanssa tutustutaan terveelliseen ruokaan ja pohditaan sen merkitystä. Lapsia ohjataan kohtuulliseen kulutukseen. Opetuksessa pohditaan terveyteen liittyviä tekijöitä sekä tuetaan lasten valmiuksia pitää huolta terveydestään. Lapset saavat tietoja turvallisuudesta liikkumisesta lähiympäristössä sekä esiopetuksen oppimisympäristöissä.
Yksityiskohtaisemmat tavoitteet
Esiopetuksen tavoitteena on innostaa lapsia liikkumaan monipuolisesti ja kokemaan liikunnan iloa. Liikkumisen ja leikkien avulla lasten yhdessä toimimisen taidot kehittyvät. Samalla heidän kehonhallintansa vahvistuu sekä heidän taitonsa hahmottaa omaan kehoaan ja sen eri osia suhteessa ympäröivään tilaan, käytettävään aikaan ja voimaan kehittyä. Ohjatun liikkumisen lisäksi huolehditaan siitä, että lapsilla on mahdollisuuksia päivittäiseen omaehtoiseen liikkumiseen sekä sisällä että ulkona. Yhteistyössä huoltajien kanssa lapsia rohkaistaan liikkumaan myös vapaa-ajalla erilaisissa tiloissa ja ulkona erilaisissa olosuhteissa. Esiopetuksessa harjoitellaan monipuolisesti ja säännöllisesti arkeen liittyviä motorisia perustaitoja eri ympäristöissä. Näitä ovat tasapaino-, liikkumis- ja välineenkäsittelytaidot. Tasapainoa harjoitellaan pysähtymisiä ja harhauttamisia sisältävien leikkien avulla tai taitoradalla leikitellen. Liikkumistaitoja edistetään kierimistä, kiipeämistä, juoksua ja hyppelyä sisältävillä harjoituksilla. Välineenkäsittelytaitoja harjoitellaan työntämällä ja vetämällä sekä käyttämällä monipuolisesti eri välineitä ja palloja. Lisäksi lapsia innostetaan harjaannuttamaan hienomotorisia taitojaan sorminäppäryyttä ja tarkkuutta kehittävien pelien ja leikkien avulla. Tavoitteena on, että toiminta antaa kaikille lapsille mahdollisuuksia osallistumiseen ja onnistumiseen sekä tukee lasten hyvinvointia ja toimintakykyä.
Esiopetuksessa ruokailutilanteita käytetään päivittäisen terveyttä edistävän syömisen ja ruokaan liittyvän

osaamisen oppimisympäristönä. Ruokailutilanteista luodaan lasten kanssa mahdollisimman viihtyisiä ja lapsia ohjataan hyviin tapoihin. Suomalaisen ruoka- ja tapakulttuurin lisäksi opetuksessa tutustutaan johonkin muuhun ruoka- ja tapakulttuuriin kotien asiantuntemusta hyödyntäen.

Lasten kanssa tarkastellaan lapsiin kohdistuvaa mainontaa sekä pohditaan **kohtuullisen kuluttamisen** merkityksestä. Esimerkiksi lasten leikeissä ja piirroksissa ilmenevät tulkinnat kulutuksesta ja mainonnasta voivat toimia esiopetuksen kuluttajakasvatuksen pohjana.

Lapsia ohjataan ymmärtämään liikunnan, levon ja hyvien ihmissuhteiden merkitystä **hyvinvoinnille ja terveydelle**. Lasten kanssa pohditaan terveyttä ja sairauksia ja niiden syitä sekä ihmisen mahdollisuuksia vaikuttaa omaan fyysiseen terveyteensä ja mielen hyvinvointiin. Hyvistä ihmissuhteista ja niiden merkityksestä mielen hyvinvoinnille keskustellaan. Kaveruutta ja toisten huomioon ottamista sekä tunteiden tunnistamista ja hallintaa harjoitellaan arjen tilanteissa. Lasten kanssa havainnoidaan nukkumisen ja liikkumisen määrää sekä mietitään niiden yhteyttä päivittäiseen virkeyteen ja hyvään oloon. Opetuksessa haetaan tietoa hygieniasta ja harjoitellaan siihen liittyviä perustaitoja osana esiopetuksen arkea.

Lapset saavat esiopetuksessa tietoa oikeudestaan **turvalliseen** elämään, arvostavaan kohteluun ja koskemattomuuteen. Lasten kanssa havainnoidaan ja pohditaan arjen toimintaympäristöihin ja esiopetuksen oppimisympäristöihin liittyviä yleisimpiä fyysisiä ja psyykkisiä vaaratilanteita. Tavoitteena on tukea lasten turvallisuuden tunnetta, antaa heille valmiuksia pyytää ja hankkia apua sekä toimia turvallisesti tavallisimmissa arjen tilanteissa. Lapsia rohkaistaan hakemaan aikuisen apua esiopetuksen ongelmatilanteissa ja kiusaamista kohdatessaan sekä kertomaan huolistaan. Opetuksessa harjoitellaan lähiliikenteessä liikkumisen sääntöjä sekä turvallista toimintaa tieto- ja viestintäteknologisissa ympäristöissä ikäkaudelle sopivalla tavalla.

Liikunta Vantaan esiopetuksessa

Liikkuminen on lapselle ominainen tapa toimia. Lapset ilmaisevat itseään liikkuen ja kehittävät motorisia taitojaan leikin lomassa. Liikunnan tulee olla lapselle positiivinen elämys. Sen tarjoamat tunnekokemukset ovat oleellisessa osassa elämänikäisen liikunnan ilon löytämisessä. Liikunta on tehokas keino vahvistaa lapsen itsetuntoa, mutta myös heikentää sitä, jos liikunnan iloa ei osata hyödyntää oikein. Esiopetuksen liikunnassa tulee tietoisesti pyrkiä pois kilpailusta ja suoritusten vertailusta.

Yhteistyö perheiden kanssa on tärkeää, sillä liikunnallinen elämäntapa ei voi syntyä vain esiopetuksen aikana. Esimerkiksi liikunnalliset vanhempaintilaisuudet tai esiopetuksen erilaiset koko perheen tapahtumat lähimetsässä tai liikunnallisten tehtäväratojen merkeissä tukevat koko perheen liikkumista. Lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelma (LEOPS) -keskusteluissa keskustellaan lapsen päivittäisestä liikunnan määrästä. Alle kouluikäisen lapsen tulisi liikkua kolme tuntia päivässä (*Iloa, leikkiä ja yhdessä tekemistä – Varhaisvuosien fyysisen aktiivisuuden suositukset*, OKM). Osa tästä toteutuu kotona ja osa esiopetuspäivän aikana. Esiopetuksessa tulee pohtia, kuinka liikkuminen mahdollistetaan arkitilanteissa päivän aikana. Erityisesti vähemmän liikkuvien lasten aktivointiin kiinnitetään huomiota.

Esiopetuksen lapset osallistuvat uimaopetukseen esiopetusvuoden aikana. Matkat tehdään päiväkodin sijainnista riippuen kävellen, joukkoliikennevälineillä tai tilausbussilla. Esiopetuksen henkilökunta vastaa lapsista koko uimahalliretken ajan, myös pukuhuoneessa toimimisesta. Opetuksesta vastaa koulutettu uimaopettaja.

Yhteistyö liikuntapalvelujen kanssa

Vantaan liikuntapalvelut tukee esiopetusta aktiivisen ja monipuolisen esiopetuksen tarjoamisessa. Liikuntapalvelut ylläpitää liikuntavälinevuokraamo, josta esiopetuksen ryhmät voivat lainata liikuntavälineitä. Uimahallit, urheiluhallit, lähiliikuntapaikat ja ulkoilureitit toimivat oppimisympäristöinä. Varhaiskasvatus, liikuntapalvelut ja urheiluseurat suunnittelevat yhteistyössä liikuntatapahtumia ja osaamisen kehittämistä. Lisäksi valtakunnallinen Liikkuva varhaiskasvatus -ohjelma tukee toimintayksiköitä liikuntamyönteisen toimintakulttuurin kehittämisessä.

Huoltajan vastaus kysymykseen "Mitä liikuntalajeja tulisi mielestänne esiopetuksen liikuntaan sisältyä?"
Uusi esiopetussuunnitelma Vantaalle –blogista.

4.4Kieleen ja kulttuuriin liittyviä erityiskysymyksiä

Kaikkien lasten esiopetuksessa noudatetaan samoja esiopetuksen opetussuunnitelman perusteiden mukaisia esiopetuksen yleisiä kasvatus- ja oppimistavoitteita. Lasten vaihtelevat kielelliset ja kulttuuriset taustat ja valmiudet otetaan esiopetuksessa huomioon. Esiopetuksen tavoitteena on tukea jokaisen lapsen kieli- ja kulttuuri-identiteettien kasvua sekä opettaa lapsia kunnioittamaan eri kieliä ja kulttuureja. Erityisenä tavoitteena on tukea kaksi- ja monikielisten lasten eri kielten taitoa.

Perusopetuslain mukaan esiopetuksessa käytettävä kieli on suomi tai ruotsi. Opetuskielenä voi olla myös saame, romani tai viittomakieli. Opetuskielenä voidaan käyttää myös muita kieliä, kun se ei vaaranna opetussuunnitelman perusteissa asetettujen tavoitteiden saavuttamista. Erillisessä ryhmässä esiopetus

voidaan antaa pääosin tai kokonaan muulla kielellä⁵⁰. Huoltajille tarkoitettu tiedotus ja keskeiset asiakirjat tulee olla saatavana perusopetuslain mukaisella esiopetuksen opetuskielellä.

Erilaiset kieli- ja kulttuuri taustat esiopetuksessa

Saamelaislasten esiopetuksen erityisenä tavoitteena on vahvistaa lasten saamelaista identiteettiä ja tietoisuutta omasta kulttuuristaan sekä antaa lapsille mahdollisuus opetella saamelaisia perinnetietoja ja taitoja. Opetuksessa voidaan hyödyntää lähiympäristöä sekä yhteistyötä huoltajien ja saamelaisyhteisön kanssa. Esiopetusta voidaan järjestää saamenkielisenä tai kaksikielisenä kielikylpyopetuksena.

Silloin kun esiopetus järjestetään jollakin kolmesta saamen kielestä, sen erityisenä tavoitteena on vahvistaa kielen ymmärtämistä ja kielen käyttötaitoja. Tavoitteena on lisätä lasten valmiuksia toimia saamenkielisessä ympäristössä, oppia saamen kieltä ja saamen kielellä.

Romanilasten esiopetuksen erityisenä tavoitteena on vahvistaa lasten identiteettikehitystä ja tietoisuutta omasta historiastaan ja kulttuuristaan. Lisäksi tuetaan kaksikielisyyttä yhteistyössä lasten perheiden kanssa. Lapsille annetaan romanikielen opetusta mahdollisuuksien mukaan. Romanikielen opetuksessa tutustutetaan lapsia romanikieleen ja -kulttuuriin, laajennetaan sana- ja ilmaisuvarantoa sekä rohkaistaan käyttämään kieltä erilaisissa kielenkäyttötilanteissa.

Viittomakieltä käyttävien lasten esiopetus toteutetaan ensisijaisesti viittomakielisessä ryhmässä tai sekaryhmässä, joka koostuu viittomakielisistä ja puhuttua kieltä käyttävistä lapsista. Viittomakielisen esiopetuksen tavoitteena on tukea ja vahvistaa lasten kieli- ja kulttuuri-identiteettiä antamalla heille mahdollisuus omaksua viittomakieltä. Tavoitteena on myös vahvistaa lasten suomalaista tai suomenruotsalaista viittomakielistä ilmaisuja ja viittomavarantoa sekä rohkaista käyttämään viittomakieltä ja lisätä lasten valmiuksia toimia erilaisissa kieliympäristöissä.

Esiopetuksessa tuetaan **vieraskielisten ja monikielisten lasten** kielitaidon sekä identiteetin ja itsetunnon kehittymistä. Suomen/ruotsin kielen taidon kehittymistä edistetään kielitaidon eri osa-alueilla lasten tarpeista ja edellytyksistä lähtien sekä ohjatusti että esiopetuksen arjessa. Erillistä suomi/ruotsi toisena kielenä -opetusta ja lasten oman äidinkielen/äidinkielten opetusta tarjotaan mahdollisuuksien mukaan. Maahanmuuttajataustaiset lapset voivat osallistua joko esiopetukseen tai perusopetukseen valmistavaan opetukseen tai molempiin.

Kieli- ja kulttuuritietoisuus Vantaan esiopetuksessa

Vantaalla *kieli-, kulttuuri- ja katsomustietoisuuden* esiopetuksen tavoitteena on tukea lasten kielellisten ja kulttuuristen identiteettien kasvua sekä ohjata lapset kunnioittamaan eri kieliä, kulttuureja, uskontoja ja katsomuksia. Näin vahvistetaan lasten valmiuksia ymmärtää yhteiskunnan monimuotoisuutta ja toimia yhteiskunnan jäsenenä.

Vantaalla esiopetusryhmän kasvattajat vastaavat suomi toisena kielenä (S2) -opetuksen suunnittelusta, toteutuksesta ja arvioinnista. Alle kouluikäisen lapsen suomi toisena kielenä (S2) -opetuksen tehtävänä on kehittää lapsen suomen kielen taitoa kielen eri osa-alueilla, joita ovat vuorovaikutustaidot, kielen

⁵⁰ Perusopetuslaki 10 § 1 mom. (1288/1999)

ymmärtämisen taidot, puheen tuottamisen taidot, kielen käyttötaidot, kielellinen muisti ja sanavaranto sekä kielitietoisuus. Säännölliset, tavoitteelliset, pedagogisesti suunnitellut suomen kielen oppimistuokit ovat tärkeä toimintatapa S2-opetuksessa. Lapsi oppi ymmärtämään ja käyttämään eri tiedon- ja taidonaloille ominaista kieltä ja sanastoa.

Vastuu lasten oman äidinkielen säilymisestä ja kehittämisestä on perheellä. Esiopetuksen henkilöstö kannustaa ja tukee perhettä vaalimaan omaa kieltään ja kulttuuriaan. Esiopetuksen henkilöstö keskustelee perheiden kanssa oman äidinkielen merkityksestä ja ohjaa, miten omaa äidinkieltä voidaan tukea ja kehittää uudessa kieliympäristössä.

Vantaalla työskentelee kieli- ja kulttuurikoordinaattoreita, joiden tehtävänä on konsultoida ja ohjata varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen henkilökuntaa kaksi- ja monikielisten lasten asioissa sekä vahvistaa jo olemassa olevaa osaamista. Kaksi- ja monikielisten lasten suomen kielen oppimiseen liittyvissä asioissa esiopetuksen opettaja on ensisijaisesti yhteydessä kieli- ja kulttuurikoordinaattoriin.

Tietoa ja toimintamalleja kieli- ja kulttuuritietoiseen varhaiskasvatukseen on koottu henkilökunnalle suunnattuun *Vantaan kieli-, kulttuuri- ja katsomustietoisen varhaiskasvatuksen käsikirjaan*.

Kaksikielinen esiopetus

Kaksikielisen esiopetuksen tavoitteena on hyödyntää lasten varhaisen kielenoppimisen herkkyykskautta tarjoamalla tavanomaista esiopetusta monipuolisempaa kielikasvatusta. Opetuksessa luodaan motivoivia kielenoppimistilanteita, joilla rakennetaan pohjaa elinikäiselle kielten opiskelulle. Tavoitteena on, että toiminta monikielisessä ympäristössä kehittää lasten kielitietoisuutta. Lasten kaksi- tai monikielistä kieliidentiteettiä tuetaan ja heille tarjotaan tilaisuuksia käyttää ja omaksua kieliä toiminnallisesti ja leikinomaisesti. Myös monenlaiset kulttuurit, joita tuodaan tietoisesti esiin ja keskusteltavaksi, kohtaavat luontevasti tällä tavoin järjestetyssä opetuksessa.

Suppeamman kaksikielisen esiopetuksen tavoitteena on herättää lasten mielenkiinto ja myönteinen asenne kieltä kohtaan. Laajamittaisessa kaksikielisessä esiopetuksessa pyritään luomaan lapsille valmiuksia toimia kaksikielisessä ympäristössä ja oppia opetuskielen lisäksi myös muulla kielellä.

Kaksikielistä opetusta voidaan toteuttaa usealla tavalla. Yhteistä toteutustavoille on se, kielet eivät ole pelkästään opetuksen ja oppimisen kohteena, vaan niitä käytetään oppimiskokonaisuuksien opetuksessa ja esiopetuksen arjen toiminnassa.

Kaksikielinen esiopetus Vantaalla

Vantaan kaupunki järjestää laajamittaista englannin kielistä esiopetusta ja ruotsin kielikylpyesiopetusta. Vantaalla tarjotaan myös kielirikasteista esiopetusta pääsääntöisesti englannin kielellä. Opetuslautakunnan päätöksellä kieli voi olla myös muu, kuin englanti. Kielirikasteisen esiopetuksen järjestämispaikoista päätetään vuosittain esiopetuspaikkojen hyväksymisen ja vahvistamisen yhteydessä. Perusperiaatteena Vantaalla esiopetuksen järjestämisessä muulla kuin perusopetuslaissa säädetyllä opetuskielellä on mahdollinen jatkumo samankieliseen perusopetukseen.

Laajamittainen kaksikielinen esiopetus

Kotimaisten kielten varhainen täydellinen kielikylpy esiopetuksessa

Ruotsinkielistä kielikylpyä voidaan järjestää suomenkielisessä esiopetuksessa ja suomenkielistä kielikylpyä ruotsinkielisessä esiopetuksessa. Lisäksi sekä suomen- että ruotsinkielisessä esiopetuksessa voidaan järjestää saamenkielistä kielikylpyä. Kotimaisten kielten varhainen täydellinen kielikylpy on ohjelma, joka alkaa esiopetuksesta ja kestää perusopetuksen loppuun. Esiopetuksen ja koulun opetuskieli sekä toinen kotimainen kieli tai saamen kieli muodostavat kokonaisuuden. Esiopetus toteutetaan pääosin kielikylpykielillä. Lasten äidinkielen tai äidinkielten taitojen kehittymistä tuetaan yhteistyössä kotien ja huoltajien kanssa. Kielikylpyopettaja käyttää johdonmukaisesti ainoastaan kielikylpykieltä. Lapsia kannustetaan kielikylpykielen monipuoliseen käyttöön, mutta heillä tulee olla mahdollisuus tulla ymmärretyksi myös äidinkielellään. Lapsia kannustetaan opetuskielisen kulttuurin lisäksi myös toisen kotimaisen kielen mukaiseen tai saamelaiseen kulttuuriin tutustumiseen. Kotimaisten kielten kielikyllyn tavoitteena on antaa lapsille valmiudet jatkaa opiskelua sekä opetuskielillä että toisella kotimaisella kielellä tai saamen kielellä. Esiopetuksen ja tulevan kielikylpykoulun välisessä yhteistyössä varmistetaan, että koulussa on käytettävissä riittävästi tietoa kouluun siirtyvien lasten kielenkehityksen vaiheesta.

Muu laajamittainen kaksikielinen esiopetus

Muussa laajamittaisessa kaksikielisessä esiopetuksessa osa toiminnasta (vähintään 25 %) toteutetaan jollakin muulla kielellä kuin perusopetuslaissa säädetyllä opetuskielillä. Jotkut lapsista voivat puhua kyseistä kieltä äidinkielenään. Toiminta suunnitellaan siten, että eri kieliryhmät saavat oppimiselleen tarvittavaa tukea. Ryhmissä voi olla myös lapsia, joille kumpikaan opetuksessa käytettävä kieli ei ole äidinkieli. Pääsääntöisesti nämä lapset ohjataan valmistavaan opetukseen, jos sellaista on saatavilla.

Kaksikielisessä esiopetuksessa toiminta suunnitellaan niin, että kahdella kielellä toteutetusta esiopetuksesta muodostuu kokonaisuus, jossa molemmat kielet ovat läsnä ja kehittyvät vähitellen opettajan mallintamisen ja lasten aktiivisen toiminnan kautta. Mikäli mahdollista, kukin opettaja käyttää vain jompaakumpaa kieltä aktiivisesti. Lapsia kannustetaan monipuoliseen kielenkäyttöön. Myös opetuskieliin liittyviä kulttuureita tuodaan lasten ulottuville. Tavoitteena on valmius jatkaa opiskelua molemmilla kielillä. Tavoite asettaa vaatimuksia oppimisympäristöille ja edellyttää yhteistyötä esiopetuksen ja perusopetuksen järjestäjän välillä lasten siirtyessä perusopetukseen.

Suppeampi kaksikielinen esiopetus

Kielirikasteinen esiopetus

Kielirikasteisella esiopetuksella tarkoitetaan esiopetusta, jossa alle 25 % toiminnasta järjestetään säännöllisesti ja suunnitellusti jollakin muulla kuin perusopetuslaissa säädetyllä opetuskielillä. Kielirikasteinen esiopetus antaa luontevia mahdollisuuksia tuoda monikielisyyttä ja kulttuurien kohtaamisia esiin esiopetuksen arjessa ja toimintakulttuurissa. Tavoitteena on, että lapset olisivat sekä kielen oppijoita että käyttäjiä. Tavoitteena voi olla siirtyminen kielirikasteiseen tai muuhun kaksikieliseen perusopetukseen.

Kielirikasteinen esiopetus

Kielirikasteisessa esiopetuksessa hyödynnetään Vantaan monipuolista ja rikasta kieliympäristöä. Kielirikasteisissa ryhmissä tutustutaan englantiin kansainvälisenä yleiskielenä ja lisäksi esiopetusyhteisön kotikieliin. Toiminnassa korostuvat tutkiva oppiminen ja lasten aloitteisiin tarttuminen. Lapset ja henkilöstö yhdessä ovat kielten tutkijoita ja oppijoita. Yhteiseen tarkasteluun tuodaan lasten elinympäristöissä ilmeneviä erilaisia kieliä ja kulttuureja. Toiminta tapahtuu laulujen, leikkien ja keskeisten sanojen ihmettelyn kautta. Arkitoimintatilanteissa harjoitellaan tervehdyksiä, kiittämistä sekä muita keskeisiä fraaseja. Kielten ja kulttuurien ympärille voidaan rakentaa erilaisia projekteja. Lisäksi huoltajien osaamista hyödynnetään mahdollisuuksien mukaan esimerkiksi monikulttuuristen tapahtumien järjestämisessä. Tavoitteena on luoda luontevia mahdollisuuksia lasten kieli- ja kulttuuritietoisuuden kehittymiselle sekä kiinnostuksen heräämiselle erilaisia kieliä ja niiden oppimista kohtaan.

Kielirikasteisen esiopetuksen toteutuksessa huomioidaan lasten oman äidinkielen keskeinen merkitys kielellisen ja kulttuurisen identiteetin kehittymiselle. Kielirikasteisen esiopetuksen laajuutta suunniteltaessa huomioidaan ryhmässä olevien lasten tarpeet ja kielelliset taustat. Sanavarannon laajentamista ja käsitteiden oppimista tuetaan kielirikasteisessa esiopetuksessa sekä opetuskielellä (suomi) että tutustumisen kohteena olevalla kielellä (englanti). Tällöin suomen kielen käsitteiden oppiminen toisenakin kielenä (S2) toteutuu tarkoituksenmukaisesti. Kielirikasteista esiopetusta suunniteltaessa ja arvioitaessa hyödynnetään *Vantaan kieli-, kulttuuri- ja katsomustietoisien varhaiskasvatuksen käsikirjaa*.

4.5 Paikallisesti päätettävät asiat

Monipuoliset työtavat

Paikallisessa opetussuunnitelmassa kuvataan,

- millaisia työtapojen valintaa ja käyttöä ohjaavia periaatteita paikallisesti käytetään
- miten henkilöstön itsearviointia sekä huoltajilta ja lapsilta saatua palautetta käytetään työtapojen kehittämisessä.

Arviointi opetuksen ja oppimisen tukena

Paikallisessa opetussuunnitelmassa tarkennetaan perusteissa kuvattuja esiopetuksen arvioinnin periaatteita ja käytäntöjä. Lisäksi paikallisessa opetussuunnitelmassa päätetään ja kuvataan,

- miten arviointia koskevan tiedon siirron käytännöt toteutetaan lapsen siirtyessä perusopetukseen tai lapsen vaihtaessa esiopetuspaikkaa
- miten henkilöstön itsearvointiin perustuvia tietoja sekä lapsilta ja huoltajilta saatua palautetta käytetään esiopetuksen laadun ylläpitämisessä ja kehittämisessä
- millaista osallistumistodistusta käytetään.

Opetuksen yhteiset tavoitteet ja oppimiskokonaisuudet

Paikalliseen opetussuunnitelmaan liitetään esiopetuksen yhteiset tavoitteet, jotta esiopetuksen yhtenäisyys voi toteutua. Lisäksi opetussuunnitelmassa kuvataan, miten lasten mielenkiinnon kohteet otetaan huomioon oppimiskokonaisuuksien toteuttamisessa. Paikallisessa opetussuunnitelmassa voidaan tarkentaa yhteisten tavoitteiden kuvauksia.

Kieleen ja kulttuuriin liittyviä erityiskysymyksiä

Paikallisessa opetussuunnitelmassa otetaan huomioon, että lasten kieli- ja kulttuuritaustat vaihtelevat. Opetussuunnitelmassa kuvataan eri kieli- ja kulttuuriryhmien opetusta sekä kaksikielistä opetusta niiltä osin kuin paikallinen esiopetuksen järjestäminen edellyttää.

Opetuksen järjestäjä antaa ohjeet, miten mahdollisiin yksikkökohtaisiin esiopetuksen opetussuunnitelmiin kirjataan tarvittavat täsmennykset, jotta kansallisesti ja paikallisesti asetetut tavoitteet voivat toteutua.

5. Lapsen kasvun ja oppimisen tuki

Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteissa käytetään perusopetuslain mukaisesta oppimisen ja koulunkäynnin tuesta esiopetukseen paremmin sopivaa nimitystä kasvun ja oppimisen tuki. Kasvun ja oppimisen tuki ja lukuun 6 sisältyvä oppilashuolto muodostavat kokonaisuuden. Tässä luvussa määrätään perusopetuslain mukaisesta oppimisen ja koulunkäynnin tuesta.

5.1 Tuen järjestämistä ohjaavat periaatteet

Esiopetukseen osallistuvat lapset kuuluvat perusopetuslain mukaisen kasvun ja oppimisen tuen piiriin. Lain mukaan lapsilla on oikeus saada riittävää tukea heti tuen tarpeen ilmetessä⁵¹. Lapsen kasvun ja oppimisen tuen kolme tasoa ovat yleinen, tehostettu ja erityinen tuki. Perusopetuslaissa säädettyjä tukimuotoja ovat esimerkiksi osa-aikainen erityisopetus, tulkitseminen ja avustajapalvelut sekä erityiset apuvälineet.

Tukimuotoja voi käyttää kaikilla tuen tasoilla sekä yksittäin että samanaikaisesti toisiaan täydentävinä.

Lapsen saaman tuen tulee olla joustavaa, pitkäjänteisesti suunniteltua ja tuen tarpeen mukaan muuttuvaa. Tukea annetaan niin kauan sekä sen tasoisena ja muotoisena kuin se on tarpeellista. Varhaisen tunnistamisen sekä kasvun ja oppimisen tuen tehtävänä on ehkäistä oppimisvaikeuksia sekä ongelmien monimuotoistumista ja syvenemistä.

Kasvun ja oppimisen tuen järjestämisen lähtökohtana ovat kunkin lapsen ja lapsiryhmän vahvuudet sekä oppimis- ja kehitystarpeet. Esiopetuksessa huolehditaan siitä, että kaikki lapset saavat onnistumisen kokemuksia oppimisessa ja ryhmän jäsenenä toimimisessa. Näin tuetaan lasten myönteistä käsitystä itsestään. Monipuolista palautetta ja oppimisesta koottua tietoa käytetään suunnitelmallisesti lasten kannustamiseen ja ohjaamiseen. Tällä tehdään oppimisen edistyminen lapsille näkyväksi.

Kasvun ja oppimisen tukeminen merkitsee yhteisöllisiä ja oppimisympäristöihin liittyviä ratkaisuja sekä lasten yksilöllisiin tarpeisiin vastaamista. Huomiota kiinnitetään erityisesti esteettömyyteen, oppimisvaikeuksien ennaltaehkäisyyn ja varhaiseen tunnistamiseen. Opettajien, erityisopettajien, esiopetuksen muun henkilöstön sekä muiden tuen ammattihenkilöiden monialainen yhteistyö lasten tuen tarpeen havaitsemisessa sekä tuen suunnittelussa ja toteuttamisessa on tärkeää. Yhteistyöhön kulloinkin osallistuvat ammattihenkilöt harkitaan tapauskohtaisesti.

Periaatteena on, että tuen tarve arvioidaan, ja sitä koskevat ratkaisut ja perusopetuslain mukaiset päätökset tehdään mahdollisimman pian esiopetuksen alettua. Usein lapsen tuen tarve on havaittu jo ennen esiopetuksen alkamista. Esiopetuksen, lapsen aiemman varhaiskasvatuksen, neuvolan ja huoltajien

⁵¹ Perusopetuslaki 30 § 1 mom. (642/2010)

yhteistyöllä turvataan lapsen hyvinvoinnin ja oppimisen jatkumoa. Tietoa lapsen mahdollisesti ennen esiopetusta saamista tukitoimista hyödynnetään esiopetuksessa.

Tuen tarvetta arvioitaessa ensimmäiseksi tarkastellaan käytettyjä toimintatapoja, opetusjärjestelyjä ja oppimisympäristöjä sekä niiden soveltuvuutta lapselle. Tarkastelun pohjalta arvioidaan, voidaanko näitä muuttamalla toteuttaa lapselle paremmin sopivia pedagogisia ratkaisuja.

Tuki annetaan lapselle ensisijaisesti omassa esiopetusryhmässä erilaisin joustavin järjestelyin, ellei lapsen etu välttämättä edellytä lapsen siirtämistä toiseen ryhmään tai yksikköön. Mikäli lapsi käyttää esiopetuksen lisäksi muita varhaiskasvatuspalveluja, esiopetuksen ja muun varhaiskasvatuksen henkilöstö tekee yhteistyötä lapsen kasvun ja oppimisen tukeen liittyvissä asioissa.

On tärkeää, että tieto lapsen tuen tarpeesta ja esiopetuksen aikana saamasta tuesta siirtyy myös perusopetukseen. Opetuksen järjestäjät vastaavat sujuvista tiedon siirron käytäntöjen luomisesta ja kehittämisestä.

Kasvun ja oppimisen tuki Vantaan esiopetuksessa

Kolmiportainen tuki Vantaan esiopetuksessa

Vantaalla kolmiportainen tuki alkaa varhaiskasvatuksessa muodostaen jatkumon esiopetukseen ja perusopetukseen. Vantaan varhaiskasvatuksessa ja esiopetuksessa on käytössä *Kehityksen ja oppimisen tuen linjaukset*, jossa on kuvattu tarkemmin kehityksen ja oppimisen tuen suunnitteluun ja järjestämiseen liittyvät rakenteet, prosessit ja vastuut sekä varhaiskasvatuksen että esiopetuksen osalta.

Käsitettä *kehityksen ja oppimisen tuki* voidaan siten käyttää *kasvun ja oppimisen tuki* -käsitteen rinnalla myös esiopetuksessa.

Tuen tarpeen arviointi esiopetukseen siirryttäessä

Vantaalla toimintatapojen, opetusjärjestelyiden ja oppimisympäristöjen arviointiin käytetään Kehityksen ja oppimisen tuen valikkoa ja esiopetusikäisen lapsen havainnointia. Ne auttavat esiopetuksen kasvattajatiimiä kehittämään työkäytäntöjään vastaamaan lasten yksilöllisiin tarpeisiin ryhmässä. Kehityksen ja oppimisen tuen valikko toimii pedagogisena työvälineenä lasten tarvitseman tuen ja opetuksen suunnittelussa ja arvioinnissa. Se haastaa kasvattajatiimit arvioimaan omaa toimintaansa, tunnistamaan muutoksen tarpeita ja etsimään kehittämisen tapoja. Kehityksen ja oppimisen tuen valikon avulla kasvattajatiimi käy keskustelua tuen tarjoamisesta lapsille mahdollisimman varhain ja ennaltaehkäisevästi. Kehityksen ja oppimisen tuen valikkoa hyödynnetään etenkin esiopetuksen toimintasuunnitelman laadinnassa, arvioinnissa ja ryhmän pedagogiikan kehittämisessä.

Lapsen tuen tarpeen arvioinnissa, suunnittelussa ja toteuttamisessa hyödynnetään lapsesta tehtyjä havaintoja, lapselle tehtyjen terveystarkastusten ja muiden arviointien tuloksia sekä aiemmin laadittua lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaa. Lisäksi henkilöstön tukena lapsen tuen tarpeen arvioinnissa ovat varhaiskasvatuksen erityisopettajat, esiopetuksen oppilashuollon psykologit ja kuraattorit sekä sosiaali- ja terveydenhuollon asiantuntijat tarpeen mukaan. Mikäli lapsen arvioidaan tarvitsevan tehostettua tai erityistä tukea esiopetuksessa, voidaan tästä tuen tarpeesta laatia pedagoginen arvio tai selvitys joko aikaisintaan esiopetusta edeltävänä keväänä tai esiopetusvuoden aikana. Pedagoginen arvio tai selvitys käsitellään

moniammatillisesti oppilashuollon ammattihenkilöiden kanssa. Myös tuen vaiheen muutoksesta keskustellaan aina oppilashuollon ammattihenkilöiden kanssa.

Tuen järjestämisen lähtökohtia

Esiopetus perustuu opetuksen eheyttämiseen. Lapsen tarvitsema kasvun ja oppimisen tuki sisällytetään opetuksen yhteisiin tavoitteisiin ja oppimiskokonaisuuksiin. Eheyttämisen tavoitteena on luoda jokaiselle lapselle hänen edellytyksiään vastaava mahdollisuus oppimiseen. Leikkiä, toiminnallisuutta sekä tieto- ja viestintäteknologian mahdollisuuksia hyödynnetään kasvun ja oppimisen tuen järjestämisessä.

Lasta tuetaan erilaisin pedagogisin tukitoimin riippuen tuen tarpeen laadusta ja laajuudesta. Pedagogisia menetelmiä käytetään joustavasti ja lasten tarpeiden mukaan kaikissa tuen vaiheissa. Pedagogisia tukitoimia ovat esimerkiksi pienryhmätoiminta, toiminnan eriyttäminen, päivä- ja viikkostrukturi, erilaisten oppimistyylien huomioiminen opetuksessa sekä puhetta tukevien ja korvaavien kommunikaatiokeinojen hyödyntäminen.

Joustavissa pienryhmissä työskentely sekä kuvitettu päivä- ja viikkostrukturi hyödyttävät kaikkia lapsia. Eriyistä huomiota kiinnitetään esteettömään viestintään. Viestinnän sujuvuutta ja ymmärrettävyyttä voidaan tukea puhetta tukevin ja korvaavin kommunikaatiokeinoin: ilmein, elein, kuvin, viittomin tai piirtämällä. Esteettömän viestinnän tavoitteena on mahdollistaa lasten yhdenvertainen osallistuminen ja lasten erilaiset tarpeet sekä nähdäksi ja kuulluksi tuleminen. Esiopetuksessa hyödynnetään monipuolisesti kaikkia aisteja tuomalla erilaisia oppimistyyliä opetukseen. Asioihin tutustutaan näkemisen, kuulemisen, liikkumisen ja kosketuksen kautta.

Esiopetuksen eriyttämisen lähtökohtana ovat kunkin lapsen vahvuudet ja kiinnostuksen kohteet sekä erilaiset tavat oppia. Opetusta eriyttämällä lapsille voidaan tarjota onnistumisen kokemuksia ja sopivia haasteita. Opetusta eriytetään tavoitteiden, sisältöjen ja menetelmien osalta kunkin lapsen kehitystason, tarpeiden ja kiinnostuksen kohteiden mukaisesti.

Lapsen tarvitsema tuki pyritään järjestämään inklusiivisesti, hänen lähipäiväkodissaan. Lapsen tukemiseen osallistuu koko kasvattajatiimi, esiopetuksen opettajan tai erityisopettajan pedagogisella ohjauksella. Päiväkodin johtajan tehtävänä on varmistaa, että lapsi saa tarvitsemansa tuen. Konsultoivat varhaiskasvatuksen erityisopettajat ohjaavat ja konsultoivat esiopetuksen henkilöstöä. Pedagogisten tukitoimien lisäksi Vantaan esiopetuksessa on käytössä rakenteellisia tukitoimia. Näitä ovat muun muassa varhaiskasvatuksen resurssierityisopettajan, kehityksen ja oppimisen tuen lastenhoitajan, taidepedagogin tai avustajan sijoittaminen ryhmään. Tämän lisäksi on käytössä integroidun, pienennetyn ja erityisryhmän palveluita sekä tulkitsemispalveluita.

Lapsen sijoittuminen esiopetusryhmään

Vantaalla lapsia ei pääsääntöisesti siirretä toiseen toimintayksikköön esiopetusvuodeksi. Jos lapsi on ollut integroidussa ryhmässä tai erityisryhmässä ennen esiopetusta, arvioidaan tapauskohtaisesti lapsen siirtyminen esiopetusryhmään. Integroidussa ryhmässä olevat esiopetusikäiset lapset osallistuvat mahdollisuuksiensa mukaan esiopetusryhmän toimintaan. Lapsi saa kokemuksen vertaisryhmässä toimimisesta omien edellytystensä mukaisesti. Toimintatapa edellyttää ryhmien opettajien välistä toiminnallista yhteistyötä.

Perusopetuksessa tarvittavan tuen tarpeen arviointi

Sujuvan koulunaloituksen edellytyksenä on lapsen tarvitseman tuen suunnittelu ennen koulun aloittamista. Osa lapsista tarvitsee koulun alkaessa tilapäistä tai jatkuvampaa tukea. Lasten tarvitseman tuen järjestäminen esiopetuksesta kouluun siirtymävaiheessa edellyttää tiivistä yhteistyötä esiopetuksen, perusopetuksen sekä oppilashuollon ammattihenkilöiden välillä. Vantaalla on käytössä Eskarista ekalle – yhteistyöprosessi, joka määrittelee kaupunkitasoiset toimintatavat esi- ja alkuopetuksen siirtymävaiheessa myös tukea tarvitsevien lasten osalta. Eskarista ekalle -yhteistyöprosessi korostaa tuen tarpeen osalta sekä moniammatillisen konsultaation hyödyntämistä tuen tarpeen arvioinnissa että esiopetuksen henkilöstön roolia tiedon kokoamisessa sekä lapsen tuen tarpeen että oppimista tukevien järjestelyjen osalta. Huoltajien osallisuus tulee toteutua tuen tarpeen arvioinnin, yhteistyön ja tiedonsiirron eri vaiheissa. Tarkemmat ohjeet prosessista löytyvät Varhaiskasvatuksen intranetista.

Tietojen siirto esiopetuksesta perusopetukseen

Pedagogista arviota ja selvitystä hyödynnetään esiopetusvuoden aikana moniammatillista konsultaatiota varten tehtävässä tiedonsiirrossa, kun arvioidaan perusopetuksen ja oppilashuollon ammattihenkilöiden kanssa lapsen tehostetun tuen, erityisen tuen tai perusopetuksen aloituksen myöhentämisen tarvetta. Tieto lapsen erityisen tuen tarpeesta siirretään perusopetukseen pedagogisella selvityksellä, ja sitä mahdollisesti täydentävillä lausunnoilla.

Keskeiset dokumentit tiedonsiirrossa perusopetukseen ovat lisäksi lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelma (LEOPS) tai lapsen henkilökohtainen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma (HOJKS). Kevään arviointikeskustelussa voidaan yhdessä huoltajien ja tarvittaessa perusopetuksen tai oppilashuollon ammattihenkilöiden kanssa koota keskeisimmät tiedot, jotka tukevat lapsen siirtymistä kouluun. Erityistä tukea tarvitsevien oppilaiden osalta toteutetaan lisäksi tiedonsiirtokeskustelu keväällä lapsen tulevassa koulussa.

Tilanteissa, joissa huoltajat eivät anna suostumusta tiedon siirtoon lapsen siirtyessä esiopetuksesta kouluun, tulee kuitenkin opetuksen järjestämisen kannalta välttämättömät tiedot siirtää eteenpäin (Perusopetuslaki 40§). Opetuksen järjestämisen kannalta välttämättömät tiedot koskevat ennen kaikkea lapsen tuen tarvetta ja tuen järjestämisen kannalta tarvittavia toimenpiteitä, ja niillä tulee olla merkitystä siirtymishetkellä. Esiopetuksen opettaja vastaa tietojen siirtämisestä. Esiopetuksen opettaja kertoo huoltajille, mitä tietoa siirtää ja millä perusteilla. Jos huoltajat edelleen vastustavat tietojen siirtoa, päiväkodin johtaja on yhteydessä palveluyksikön varhaiskasvatuspäällikköön ja lakimieheen. Esiopetuksen opettaja siirtää tiedot perusopetukseen konsultoituaan lakimiestä.

Perusopetukseen valmistavassa opetuksessa huolehditaan kokonaisvaltaisesti oppilaan hyvinvoinnista ja siihen liittyvistä seikoista, kuten kodin ja koulun yhteistyöstä, riittävästä oppilashuollollisesta tuesta sekä oppilaanohjauksesta. Näiden määrittelyssä voidaan soveltuvin osin hyödyntää perusopetuksen opetussuunnitelman perusteita. Jos perusopetukseen valmistavan opetuksen aikana selviää oppilaan tarve oppimisen ja koulunkäynnin tukeen, tuki annetaan oppilaalle parhaiten soveltuvalla tavalla. (Perusopetukseen valmistavan opetuksen perusteet 2015.)

Kasvun ja oppimisen tuki 6-vuotiaiden valmistavassa opetuksessa

Lapsella on oikeus pedagogisiin ja rakenteellisiin tukitoimiin 6-vuotiaiden valmistavassa opetuksessa. Mikäli ennen esiopetusvuotta on tiedossa, että lapsi tarvitsee tehostettua tai erityistä tukea, on syytä aina yksilöllisesti arvioida yhdessä huoltajien kanssa, hyötyykö lapsi esiopetusvuoden aikana valmistavasta

opetuksesta. Valmistavassa opetuksessa järjestettävät pedagogiset tukitoimet suunnitellaan osana lapsen valmistavan opetuksen oppimissuunnitelmaa. Päätös rakenteellisesta tukitoimesta voidaan tehdä joko ennen valmistavan opetuksen alkamista tai sen aikana. Rakenteellisten tukitoimien päätöksenteossa toimitaan *Kehityksen ja oppimisen tuen linjausten* mukaisesti.

Eskarista ekalle -yhteistyöprosessi koskee myös valmistavassa opetuksessa olevia lapsia. Tuen tarpeen arvioinnin ja tiedonsiirron osalta tehdään yhteistyötä tämän yhteistyöprosessin mukaisesti.

5.2 Yhteistyö huoltajan kanssa tuen aikana

Opetus ja kasvatusta tulee järjestää yhteistyössä huoltajien kanssa siten, että jokainen lapsi saa oman kehitystasonsa ja tarpeidensa mukaista opetusta, ohjausta ja tukea⁵². Kun lapsella on tuen tarvetta, huoltajan kanssa tehtävän yhteistyön merkitys korostuu. Esiopetuksen henkilöstön tulee tuntea säädökset ja määräykset, jotka liittyvät huoltajan kanssa tehtävään yhteistyöhön lapsen tukeen liittyvissä asioissa. Kaikille huoltajille on hyvä kertoa tuen mahdollisuudesta ja sen keskeisistä periaatteista. Lapset osallistuvat yhteistyöhön tarkoituksenmukaisella, heille sopivalla tavalla.

Esiopetuksen henkilöstön on tärkeää olla yhteydessä huoltajaan heti, kun lapsella ilmenee kehityksen tai oppimisen ongelmia tai hänen hyvinvointinsa on vaarantumassa. Huoltajalle annetaan riittävästi tietoa esimerkiksi lasta koskevien asioiden käsittelystä, tietojen saannista ja niiden luovuttamisesta sekä salassapidosta. Huoltajaa kannustetaan tukemaan osaltaan lastaan tavoitteiden saavuttamisessa. Tavoitteena on toimia yhteisymmärryksessä lapsen ja huoltajan kanssa. Huoltajien on hyvä tietää, että he tai lapsi eivät voi kieltäytyä kasvun ja oppimisen tuen vastaanottamisesta, eikä heidän suostumustaan tarvita tuen tarpeen arviointiin ja tuen suunnitteluun. Lapsi voi tarvita myös yksilökohtaisen oppilashuollon tukea. Tämä perustuu vapaaehtoisuuteen ja edellyttää huoltajan suostumusta (katso luku 6 Oppilashuolto).

Yhteistyö huoltajien kanssa tuen aikana Vantaan esiopetuksessa

Kasvun ja oppimisen tuen aikana yhteistyö korostuu. Vastuu yhteistyöstä on esiopetuksen opettajalla. Huoltajilla ja esiopetuksen henkilöstöllä on lasten kasvussa, kehityksessä ja oppimisessa omat, toisiaan täydentävät tehtävänsä.

Kodin ohella esiopetus on lapsen kasvulle ja oppimiselle tärkeä kasvuympäristö. Opetus ja kasvatusta tulee järjestää yhteistyössä huoltajien kanssa siten, että lapsi saa kehitystasonsa ja tarpeidensa mukaista opetusta, ohjausta ja tukea. Yhteistyö perustuu avoimeen ja tasa-arvoiseen vuorovaikutukseen.

Tuen antamisen käytännöistä esiopetuksessa tai valmistavassa opetuksessa keskustellaan huoltajien kanssa jo ennen esiopetukseen siirtymistä, jos lapsella on havaittu tuen tarve. Pedagogisen arvion tai selvityksen avulla tieto tuen tarpeesta ja käytössä olleista pedagogisista ja rakenteellisista toimenpiteistä tuen tarpeeseen vastaamiseksi siirretään esiopetukseen. Huoltajat saavat tutustuttavaksi tuen tarvetta ja tarvittavia tukitoimia kuvaavan pedagogisen arvion tai selvityksen.

⁵² Valtioneuvoston asetus (422/2012)

Lapsen tuen tarpeeseen vastaamisesta esiopetuksen tai valmistavan opetuksen aikana keskustellaan huoltajien kanssa lapsikohtaisten keskustelujen (LEOPS/HOJKS) yhteydessä. Jos perusopetuksen henkilöstöä tai oppilashuollon ammattihenkilöihin kuuluvia asiantuntijoita konsultoidaan lapsen tuen tarpeeseen vastaamisesta perusopetuksessa, huoltajilla tarjotaan mahdollisuus osallistua keskusteluun.

Kaikki esiopetuksesta tehtävä tiedonsiirto lapsen tuen tarpeeseen liittyen (LEOPS/HOJKS ja erityisen tuen tarpeen osalta pedagoginen selvitys) annetaan huoltajien tutustuttavaksi ennen niiden toimittamista eteenpäin.

5.3 Yleinen tuki

Laadukas esiopetus on perusta lapsen kasvuille, oppimiselle ja hyvinvoinnille. Vaikeuksia ehkäistään ennakolta esimerkiksi erilaisilla työtavoilla ja pedagogisilla menetelmillä, ryhmiä joustavasti muuntelemalla sekä opettajien keskinäisellä ja muun henkilöstön yhteistyöllä. Opetuksessa otetaan huomioon sekä ryhmän että yksittäisen lapsen tarpeet.

Yleinen tuki on ensimmäinen keino vastata lapsen tuen tarpeeseen. Tämä tarkoittaa yleensä yksittäisiä tukitoimia, joilla tilanteeseen vaikutetaan mahdollisimman varhaisessa vaiheessa. Yleistä tukea annetaan heti tuen tarpeen ilmetessä, eikä tuen aloittaminen edellytä erityisiä tutkimuksia tai päätöksiä.

Tuen tarpeiden arviointi ja tarvittavan tuen antaminen kuuluvat kaikkiin kasvatus- ja opetustilanteisiin. Tuki järjestetään esiopetuksen opettajien ja muun henkilöstön yhteistyönä. Huoltajan ja lapsen kanssa tehdään tiivistä yhteistyötä. Yleisen tuen aikana lapsen tuen tarpeisiin vastataan käyttämällä esimerkiksi hänen yksilöllisiin tarpeisiinsa soveltuvia materiaaleja ja välineitä, esiopetukseen soveltuvia opetusohjelmia ja osaaikaista erityisopetusta. Oppimissuunnitelmaa voidaan käyttää yleisen tuen aikana.

Yleinen tuki Vantaan esiopetuksessa

Huoltajien tai esiopetuksen kasvattajatiimin havaitsemiin lapsen kasvun ja oppimisen tuen tarpeisiin reagoidaan heti. Tuen tarpeet voivat vaihdella tilapäisestä jatkuvaan ja vähäisestä vahvempaan. Tukimuotoja määriteltäessä tulee huomioida kunkin lapsen oppimistyyliä sekä perheiden erilaiset kieli- ja kulttuuritaustat.

Kehityksen ja oppimisen tuen valikkoa ja esiopetusikäisen lapsen havainnointia käytetään yleisen tuen suunnittelussa, toteuttamisessa ja arvioinnissa. Yleisen tuen antamisesta ja toteutuksesta sovitaan yhdessä huoltajien ja mahdollisuuksien mukaan lapsen kanssa. Lapsen tuen tarpeet sekä yleisen tuen aikana käytettävät tukimuodot kirjataan lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelmaan tai valmistavan opetuksen oppimissuunnitelmaan.

Konsultoiva varhaiskasvatuksen erityisopettaja ohjaa ja konsultoi esiopetuksen kasvattajatiimiä yleisen tuen vaiheessa pedagogisten menetelmien tai välineiden käyttöönotossa, jos ryhmässä ei työskentele varhaiskasvatuksen erityisopettaja tai varhaiskasvatuksen resurssierityisopettaja. Lisäksi pedagogisten ratkaisujen suunnittelussa sekä oppilashuollon työntekijät että lasta mahdollisesti jo tuntevat asiantuntijat, kuten terapeutit, ovat tärkeitä yhteistyötahoja.

5.4 Tehostettu tuki

Lapselle, joka tarvitsee säännöllistä tukea tai samanaikaisesti useita tukimuotoja, on pedagogiseen arvioon perustuen annettava tehostettua tukea hänelle laaditun oppimissuunnitelman mukaisesti⁵³. Tehostettua tukea annetaan silloin, kun yleinen tuki ei riitä, niin kauan kuin lapsi sitä tarvitsee. Lapsen tehostettu tuki suunnitellaan kokonaisuutena. Se on luonteeltaan vahvempaa ja pitkäjänteisempää kuin yleinen tuki. Lapsi tarvitsee yleensä myös useampia tukimuotoja. Tehostetun tuen aikana voidaan käyttää kaikkia esiopetuksen tukimuotoja lukuun ottamatta erityisen tuen päätöksen perusteella annettavaa erityisopetusta.

Tuki järjestetään opettajien ja muun henkilöstön yhteistyönä. Opettaja antaa palautetta lapselle ja huoltajalle lapsen edistymisestä sekä kuuntelee ja ottaa huomioon heidän näkemyksensä asiasta. Opettaja seuraa lapsen oppimista ja hyvinvointia säännöllisesti yhteistyössä huoltajan kanssa tehostetun tuen aikana. Mikäli arvioinnin perusteella todetaan tuen tarpeen muuttuneen tai annettu tuki ei hyödytä lasta, päivitetään oppimissuunnitelma vastaamaan uutta tilannetta.

Tehostettua tukea annetaan pääsääntöisesti esiopetuksen loppuun saakka. Koska tuen vaikutuksia ei voida yleensä todeta lyhyessä ajassa, erityisen tuen päätöksen tekeminen esiopetuksen aikana tehostettua tukea saavalle lapselle on harvoin tarpeen.

Tehostettu tuki Vantaan esiopetuksessa

Mikäli yleinen tuki ei riitä, käynnistetään toimenpiteet tehostetun tuen järjestämiseksi lapselle. Tehostetun tuen tavoitteena on mahdollistaa säännöllisen tuen tarpeessa olevan lapsen täysipainoinen osallistuminen esiopetukseen. Tehostetun tuen aikana käytettävät pedagogiset tukitoimet kirjataan lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelmaan tai valmistavan opetuksen oppimissuunnitelmaan (LEOPS) ja lisäksi tehostetun tuen osalta arvioidaan aina rakenteellisten tukitoimien tarve. Tehostetun tuen aikana käytettäviä tukimuotoja Vantaan esiopetuksessa on kuvattu tarkemmin luvussa 5.1.

Lapsen tehostetun tuen tarve arvioidaan yhteistyössä huoltajan kanssa. Esiopetuksen opettajan vastuulla on käynnistää prosessi tehostetun tuen järjestämiseksi. Konsultoiva varhaiskasvatuksen erityisopettaja ohjaa ja konsultoi tehostetun tuen aloittamista. Tehostetun tuen aloittaminen perustuu aina pedagogiseen arvioon, jonka laatii esiopetuksen opettaja yhteistyössä konsultoivan varhaiskasvatuksen erityisopettajan kanssa. Pedagogista arviota tehtäessä yhteistyö oppilashuollon ammattihenkilöiden kanssa on tärkeää, sillä tehostetun aloittaminen perustuu tälle yhteistyölle.

Tehostetun tuen aloittaminen ja lapsen mahdollisesti tarvitsemat rakenteelliset tukitoimet esiopetuksessa tai valmistavassa opetuksessa käsitellään Alueellisessa kasvun ja oppimisen tuen (AKOT)-työryhmässä, jossa asian esittelijänä toimii toimintayksikön konsultoiva varhaiskasvatuksen erityisopettaja ja päätöksen tekijänä palveluyksikön varhaiskasvatuspäällikkö.

Tehostetun tuen pedagogiset tukitoimet otetaan käyttöön heti, kun tuen tarve ilmenee. Rakenteelliset tukitoimet otetaan käyttöön, kun palveluyksikön varhaiskasvatuspäällikkö on ne myöntänyt. Mikäli

⁵³ Perusopetuslaki 16 a § 1 mom. (642/2010)

esiopetusvuoden aikana todetaan, että tehostetun tuen tarvetta ei enää ole, tulee muutos viedä tiedoksi AKOT-työryhmään. Esiopetuksen opettaja vastaa siitä, että tieto siirtyy konsultoivalle varhaiskasvatuksen erityisopettajalle, joka vie asian edelleen tiedoksi AKOT-työryhmälle. Tällöin lapsi siirtyy yleiseen tukeen.

Tarkemmat ohjeet tehostettuun tukeen liittyvästä prosessista ja vastuista Varhaiskasvatuksen intranetissa.

Pedagoginen arvio

Tehostetun tuen aloittaminen perustuu pedagogiseen arvioon. Kirjallisessa pedagogisessa arviossa kuvataan

- lapsen kasvun ja oppimisen kokonaistilanne esiopetuksen henkilöstön, huoltajan ja lapsen näkökulmista
- lapsen saama yleinen tuki ja arvio eri tukimuotojen vaikutuksista
- lapsen kiinnostuksen kohteet, kasvuun ja oppimiseen liittyvät vahvuudet, oppimisvalmiudet ja erityistarpeet
- arvio siitä, millaisilla pedagogisilla, oppimisympäristöön liittyvillä, ohjauksellisilla, oppilashuollollisilla tai muilla tukijärjestelyillä lasta voidaan tukea
- arvio tehostetun tuen tarpeesta.

Yhteistyö lapsen ja huoltajan kanssa on tärkeää sekä lapsen tarpeiden selvittämisen että tuen suunnittelun ja onnistuneen toteuttamisen kannalta. Opettaja tai opettajat laativat yhdessä kirjallisen pedagogisen arvion. Tarvittaessa arvion laatimisessa käytetään muita asiantuntijoita. Mikäli lapsella on varhaiskasvatussuunnitelma, kuntoutussuunnitelma tai muita lapsen esiopetuksen toteuttamista tukevia suunnitelmia, hyödynnetään niitä huoltajan luvalla.

Tehostetun tuen aloittaminen, järjestäminen ja tarvittaessa palaaminen takaisin yleisen tuen piiriin, käsitellään pedagogiseen arvioon perustuen moniammatillisesti yhteistyössä oppilashuollon ammattihenkilöiden kanssa⁵⁴. Tähän käsittelyyn ei tarvita huoltajan suostumusta. Käsittelyä koskevat tiedot kirjataan opetuksen järjestäjän päättämällä tavalla, esimerkiksi kirjallisesti laadittuun pedagogiseen arvioon.

Pedagoginen arvio Vantaan esiopetuksessa

Päiväkodin johtaja vastaa siitä, että pedagoginen arvio laaditaan lapsesta, jolla on tehostetun tuen tarve. Varhaiskasvatuksesta esiopetukseen tai valmistavaan opetukseen siirtyvien lasten kohdalla, joilla on tehostetun tuen tarve, pedagogisen arvion laatii ryhmän varhaiskasvatuksen opettaja tai erityisopettaja keväällä ennen esiopetusvuoden alkua yhteistyössä konsultoivan varhaiskasvatuksen erityisopettajan kanssa. Tuen tarpeen ilmetessä esiopetuksen tai valmistavan opetuksen aikana pedagogisen arvion laatii esiopetuksen opettaja tai erityisopettaja yhteistyössä konsultoivan varhaiskasvatuksen erityisopettajan kanssa. Varhaiskasvatuksen opettaja tai esiopetuksen opettaja tai erityisopettaja konsultoi esiopetuksen oppilashuollon henkilöstöä (kuraattori ja/tai psykologi ja/tai terveydenhoitaja) laatiessaan pedagogista arviota, ja kirjaa konsultaation pedagogiseen arvioon.

⁵⁴ Laki perusopetuslain muuttamisesta 1288/2013, 16 a §

Pedagogisen arvion laatimisessa hyödynnetään lapselle aiemmin laadittua lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaa, lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelmaa tai valmistavan opetuksen oppimissuunnitelmaa huoltajan luvalla. Lisäksi pedagogisen arvion laatimisessa hyödynnetään esiopetusvuoden alussa lapsesta tehtyä Esiopetusikäisen lapsen havainnointia.

Oppimissuunnitelma tehostetun tuen aikana

Tehostetun tuen aikana lapselle järjestettävä tuki kirjataan lapsen oppimissuunnitelmaan⁵⁵. Oppimissuunnitelma on hyväksyttyyn opetussuunnitelmaan perustuva suunnitelma lapsen kasvun ja oppimisen tavoitteista, tarvittavista opetusjärjestelyistä sekä lapsen tarvitsemasta tuesta ja ohjauksesta.

Tavoitteena on turvata lapsen edellytykset saavuttaa hänelle asetetut tavoitteet. Tehostettua tukea varten tehtävä oppimissuunnitelma perustuu pedagogisessa arvioissa tuotettuun tietoon. Oppimissuunnitelma on laadittava, ellei siihen ole ilmeistä estettä, yhteistyössä lapsen ja huoltajan kanssa⁵⁶. Laatimiseen osallistuvat tarvittaessa myös muut asiantuntijat. Mikäli lapsella on varhaiskasvatussuunnitelma, kuntoutussuunnitelma tai muita lapsen esiopetuksen toteuttamista tukevia suunnitelmia, hyödynnetään niitä huoltajan luvalla. Oppimissuunnitelman laatimisen yhteydessä sovitaan tavoitteiden toteutumisen seurannasta ja suunnitelman tarkistamisen aikataulusta. Lisäksi oppimissuunnitelma tarkistetaan vastaamaan tuen tarvetta aina lapsen tilanteen muuttuessa.

Tehostettua tukea varten laadittavan oppimissuunnitelman tulee sisältää seuraavat tiedot sen mukaan kuin lapsen esiopetuksen ja tuen järjestäminen edellyttää:

Lapsen hyvinvointiin, kasvuun ja oppimisen liittyvät tavoitteet

- lapsen näkemys tavoitteistaan ja kiinnostuksen kohteistaan
- lapsen kasvuun ja oppimiseen liittyvät vahvuudet, oppimisvalmiudet ja erityistarpeet
- lapsen oppimiseen, työskentely- ja vuorovaikutustaitoihin liittyvät tavoitteet

Pedagogiset ratkaisut

- oppimisympäristöihin liittyvät ratkaisut
- lapsen tukeen liittyvät ratkaisut, kuten joustavat ryhmittelyt, samanaikaisopetus, opetusmenetelmät, työskentelytavat ja kommunikointitavat
- lapselle tarjottava osa-aikainen erityisopetus
- lapsen ohjaukseen liittyvät tavoitteet ja toimenpiteet

Tuen edellyttämä yhteistyö ja palvelut

- oppilashuollon ja muiden asiantuntijoiden antama tuki ja eri toimijoiden vastuunjako
- esiopetukseen osallistumisen edellyttämät perusopetuslain mukaiset tulkitsemis- ja avustajapalvelut, muut opetuspalvelut, erityiset apuvälineet sekä eri toimijoiden vastuunjako
- yhteistyön toteuttaminen lapsen ja huoltajan kanssa, huoltajan tarjoama tuki
- lapsen mahdollinen osallistuminen muuhun varhaiskasvatukseen ja kuvaus yhteistyöstä toiminnan järjestäjän kanssa

⁵⁵ Laki perusopetuslain muuttamisesta 1288/2013, 16 a §

⁵⁶ Perusopetuslaki 16 a § 1 mom. (642/2010)

Tuen seuranta ja arviointi

- oppimissuunnitelman tavoitteiden toteutumisen seuranta, toimenpiteiden vaikuttavuuden arviointi sekä arviointiajankohdat
- oppimissuunnitelman tarkistaminen ja sen ajankohta
- suunnitelman laatimiseen osallistuneet henkilöt

Oppimissuunnitelmassa ei kuvata lapsen henkilökohtaisia ominaisuuksia.

Oppimissuunnitelma tehostetun tuen aikana Vantaan esiopetuksessa

Kaikille Vantaalla esiopetukseen osallistuville laaditaan Lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelma (LEOPS), joka sisältää tarvittaessa tehostetun tuen suunnitelman. Pedagogista arviota, lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaa ja muita asiantuntijalausuntoja hyödynnetään huoltajan luvalla tehostettua tukea varten laadittavaan oppimissuunnitelmaan.

Lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelman tai valmistavan opetuksen oppimissuunnitelma ja sen sisältävän tehostetun tuen suunnitelman laatii esiopetuksesta vastaava opettaja tai erityisopettaja yhteistyössä huoltajien kanssa. Lapsi osallistuu suunnitelman laadintaan mahdollisuuksien mukaan. Tarvittaessa suunnitelman laadinnassa käytetään konsultoivan varhaiskasvatuksen erityisopettajan tai varhaiskasvatuksen resurssierityisopettajan asiantuntijuutta. Laadintaan voi osallistua myös muita asiantuntijoita. Yhdessä lapsen huoltajien kanssa sovitaan niistä pedagogisista ratkaisuista, joilla lasta pyritään tukemaan.

Lapsen esiopetuksen tai valmistavan opetuksen oppimissuunnitelman toteutumista seurataan säännöllisesti. Tehostettua tukea saavien lasten suunnitelma arvioidaan tarpeen mukaan esiopetusvuoden aikana. Arviointi tehdään yhteistyössä huoltajien kanssa.

5.5 Erityinen tuki

Erityistä tukea annetaan niille lapsille, joiden kasvun, kehityksen tai oppimisen tavoitteiden saavuttaminen ei toteudu riittävästi muuten. Lapsen edellytykset ovat voineet heikentyä esimerkiksi vamman tai vakavan sairauden vuoksi. Erityisen tuen tehtävänä on antaa lapselle kokonaisvaltaista ja suunnitelmallista kasvun ja oppimisen tukea sekä edistää hänen oppimisedellytyksiään. Myös erityistä tukea saavan lapsen on saatava kokea onnistumisen ja oppimisen iloa. Näin vahvistetaan hänen itsetuntoaan ja oppimismotivaatiotaan.

Lapsen erityisestä tuesta voidaan päättää joko esiopetuksen aikana tai ennen esi- tai perusopetuksen alkamista. Erityisen tuen päätös voidaan tehdä ilman sitä edeltävää pedagogista selvitystä ja oppimisen tehostetun tuen antamista, jos psykologisen tai lääketieteellisen arvion perusteella ilmenee, että lapsen opetusta ei vamman, sairauden, kehityksessä viivästyksen tai tunne-elämän häiriön taikka muun vastaavan erityisen syyn vuoksi voida antaa muuten.

Erityinen tuki muodostuu erityisopetuksesta ja muusta lapsen tarvitsemasta, perusopetuslain mukaan annettavasta tuesta⁵⁷. Erityisopetus ja lapsen saama muu tuki muodostavat järjestelmällisen kokonaisuuden. Käytettävissä ovat kaikki perusopetuslain mukaiset tukimuodot. Opetuksen järjestäjä huolehtii, että erityisen tuen toteuttamisessa on käytettävissä erityispedagogista osaamista.

⁵⁷ Perusopetuslaki 17 § 1 mom. (642/2010)

Sellaiselle lapselle, jolle on tehty erityisen tuen päätös, annetaan erityisopetusta hänelle laaditun henkilökohtaisen opetuksen järjestämistä koskevan suunnitelman mukaisesti. Erityisopetukseen sisältyvillä pedagogisilla ratkaisuilla pyritään ensisijaisesti turvaamaan lapsen oppiminen. Pedagogiset ratkaisut voivat liittyä esimerkiksi opetukseen ja työtapoihin tai valittaviin materiaaleihin ja välineisiin.

Oppimista tukevien erityisopetuksen pedagogisten ratkaisujen lisäksi erityistä tukea saavalla lapsella on oikeus myös muuhun esiopetuksen tukeen. Tällaista muuta tukea ovat esimerkiksi, yksilökohtainen oppilashuolto, tulkitsemis- ja avustajapalvelut sekä erityiset apuvälineet.

Erityinen tuki Vantaan esiopetuksessa

Erityisen tuen päätökset koskeva pääsääntöisesti pidennetyn oppivelvollisuuden päätöksen saaneita lapsia. Vantaalla rakenteelliset tukitoimet ovat saatavilla tarvittaessa jo tehostetun tuen aikana.

Erityisen tuen tarvetta arvioitaessa otetaan huomioon huoltajien, esiopetuksen opettajan tai erityisopettajan sekä lasta tutkivien ja kuntouttavien tahojen näkemys lapsen tuen tarpeesta mm. palveluiden ja apuvälineiden osalta. Erityisen tuen tehtävänä on tarjota yksilöllisesti suunniteltua ja toteutettua kasvun ja oppimisen tukea.

Erityistä tukea saavat lapset sijoittuvat pääsääntöisesti integroituihin ryhmiin tai erityisryhmään. Erityisopetuksen toteuttamisesta vastaa varhaiskasvatuksen erityisopettaja. Erityistä tukea saavien lasten osallistuminen esiopetusryhmään tulee toteuttaa kunkin lapsen edellytysten mukaan ja osallistumisen määrä ja tavat voivat vaihdella. Esiopetusryhmän toimintaan osallistumista tulee arvioida vuoden aikana, ja lisätä tai vähentää osallistumisaikaa / -kertoja lapsen tarpeiden mukaisesti.

Tarkemmat ohjeet erityiseen tukeen liittävästä prosessista ja vastuista Varhaiskasvatuksen intranetista.

Pedagoginen selvitys

Ennen erityistä tukea koskevan päätöksen tekemistä esiopetuksen järjestäjän on tehtävä lapsesta pedagoginen selvitys⁵⁸. Opetuksen järjestäjän päättämä toimielin, viranhaltija tai työntekijä hankkii

- lapsen esiopetuksesta vastaavilta opettajilta kirjallisen selvityksen lapsen oppimisen etenemisestä
- oppilashuollon ammattihenkilöiden kanssa moniammatillisena yhteistyönä tehdyn kirjallisen selvityksen lapsen saamasta tehostetusta tuesta ja lapsen kokonaistilanteesta.

Näiden kahden selvityksen perusteella esiopetuksen järjestäjä tekee arvion lapsen erityisen tuen tarpeesta. Selvitysten ja niiden pohjalta laaditun arvion muodostamaa kokonaisuutta kutsutaan pedagogiseksi selvitykseksi⁵⁹.

⁵⁸ Perusopetuslaki 17§ 3 mom. (642/2010) ja hallintolaki 34, 35 ja 36 § (434/2003) ⁵⁹
Perusopetuslaki 17§ 3 mom. (642/2010)

Kirjallisessa pedagogisessa selvityksessä kuvataan

- lapsen oppimisen eteneminen
- lapsen kasvun ja oppimisen kokonaistilannetta esiopetuksen henkilöstön, huoltajan ja lapsen näkökulmista
- lapsen saama tehostettu tuki ja arvio eri tukimuotojen vaikutuksista
- lapsen vahvuudet ja kiinnostuksen kohteet, oppimisvalmiudet sekä lapsen kehitykseen ja oppimiseen liittyvät erityistarpeet
- arvio siitä, millaisilla pedagogisilla, oppimisympäristöön liittyvillä, ohjauksellisilla, oppilashuollollisilla tai muilla tukijärjestelyillä lasta voidaan tukea
- arvio erityisen tuen tarpeesta.

Pedagogisen selvityksen laatimisessa hyödynnetään lapsesta mahdollisesti aiemmin laadittua pedagogista arviota ja lapsen oppimissuunnitelmaa. Yhteistyö lapsen ja huoltajan kanssa on tärkeää sekä lapsen tarpeiden selvittämisen että tuen suunnittelun ja onnistuneen toteuttamisen kannalta.

Pedagogisen selvityksen lisäksi erityisen tuen päätöksen valmistelemiseksi tulee tarvittaessa hankkia muita lausuntoja, kuten psykologinen tai lääketieteellinen lausunto tai vastaava sosiaalinen selvitys. Mikäli lapsella on varhaiskasvatussuunnitelma, kuntoutussuunnitelma tai muita lapsen esiopetuksen toteuttamista tukevia suunnitelmia, hyödynnetään niitä huoltajan luvalla.

Pedagoginen selvitys Vantaan esiopetuksessa

Vantaan esiopetuksessa pedagoginen selvitys laaditaan kaikista niistä lapsista, joille esitetään erityistä tukea. Varhaiskasvatuksen opettaja/esiopetuksen opettaja tai erityisopettaja vastaa pedagogisen selvityksen laatimisesta erityistä tukea varten sekä ennen esiopetuksen alkamista että esiopetuksen aikana. Konsultoiva varhaiskasvatuksen erityisopettaja auttaa tarvittaessa pedagogisen selvityksen laatimisessa. Lisäksi pedagogista selvitystä varten konsultoidaan oppilashuollon ammattihenkilöstöön kuuluvia työntekijöitä.

Esiopetuksen opettaja tai erityisopettaja toimittaa pedagogisen selvityksen ja mahdollisen lausunnon konsultoivalle varhaiskasvatuksen erityisopettajalle huoltajan kuulemista varten. Huoltajan kuulemisen jälkeen konsultoiva varhaiskasvatuksen erityisopettaja toimittaa huoltajan kuulemislomakkeen ja pedagogisen selvityksen varhaiskasvatuspäällikölle erityisen tuen päätöksen tekoa varten. Erityisen tuen päätös tuodaan tiedoksi Alueelliseen kehityksen ja oppimisen tuen (AKOT) -työryhmään. Lisäksi mahdolliset muutokset rakenteellisen tuen tarpeessa, joista erityisen tuen päätöksessä on päätetty, käsitellään AKOT-työryhmässä.

Pedagoginen selvitys kouluun siirtymisvaiheessa

Jos lapsen arvioidaan tarvitsevan erityistä tukea perusopetuksen alkaessa, laaditaan pedagoginen selvitys perusopetukseen sovitun aikataulun mukaisesti esiopetusvuoden aikana. Pedagogista selvitystä tehtäessä hyödynnetään oppilashuollon ammattihenkilöiden asiantuntemusta. Pedagogiseen selvitykseen voidaan myös liittää asiantuntijalausunto, joka antaa lisätietoa lapsen tuen tarpeesta. Tarkemmat tiedot pedagogisen selvityksen tekemiseen liittyvistä yhteistyökäytännöistä ja prosessin etenemisestä Eskarista ekalle -yhteistyöprosessissa, joka löytyy Varhaiskasvatuksen intranetista.

Erityisen tuen päätös

Erityisen tuen antamiseksi esiopetuksen järjestäjän tulee tehdä kirjallinen päätös⁵⁹. Ennen erityistä tukea koskevan päätöksen tekemistä opetuksen järjestäjän on kuultava lasta ja huoltajaa⁶⁰. Päätös tehdään hallintolain mukaisesti⁶¹. Erityisen tuen päätöksessä tulee päättää lapsen pääsääntöinen opetusryhmä, mahdolliset tulkitsemis- ja avustajapalvelut, muut tarvittavat palvelut sekä tarvittaessa lapsen esiopetuksen poikkeava järjestäminen⁶². Päätökseen on liitettävä valitusosoitus, koska huoltajat voivat hakea siihen muutosta valittamalla⁶³. Päätös on aina perusteltava⁶⁴. Päätöksen perustelut sisältyvät yleensä pedagogiseen selvitykseen ja mahdollisiin lausuntoihin.

Erityisen tuen päätös voidaan tehdä ennen esi- tai perusopetuksen alkamista tai esi- tai perusopetuksen aikana ilman sitä edeltävää pedagogista selvitystä ja oppimisen tehostetun tuen antamista, jos psykologisen tai lääketieteellisen arvion perusteella ilmenee, että lapsen opetusta ei vamma, sairauden, kehityksessä viivästymisen tai tunne-elämän häiriön tai muun vastaavan erityisen syyn vuoksi voida antaa muuten⁶⁵. Yleensä erityisen tuen päätös tehdään aikaisintaan esiopetuksen alkaessa. Ainoastaan pidennettyä oppivelvollisuutta tarvitsevalle lapselle se tulee tehdä viisivuotiaana. Jos erityisen tuen päätös tehdään esiopetuksen aikana ilman tehostetun tuen antamista, tulee sen perustua lapsen tilanteen uudelleen arviointiin esimerkiksi onnettomuuden tai vakavan sairauden seurauksena.

Perusopetuslain mukaan erityisen tuen tarpeellisuus tarkistetaan aina lapsen tuen tarpeen muuttuessa sellaisissa asioissa, joista päätetään erityisen tuen päätöksessä. Tarkistaminen esiopetuksen aikana tarkoittaa yleensä jonkin erityisen tuen päätöksessä määrätyn asian muuttamista. Tällaisia ovat esimerkiksi muutos avustajapalvelussa tai erityisissä apuvälineissä. Tarkistamista varten lapsesta tehdään uusi pedagoginen selvitys. Mikäli lapsi ei enää tarvitse erityistä tukea, tulee tuen lopettamisesta tehdä päätös. Tällöin lapselle ryhdytään antamaan tehostettua tukea. Koska tuen vaikutuksia ei voida yleensä todeta lyhyessä ajassa, erityisen tuen lopettaminen esiopetuksen aikana on harvinaista.

Erityisen tuen päätös Vantaan esiopetuksessa

Ennen erityistä tukea koskevan päätöksen tekemistä kuullaan huoltajaa ja mahdollisuuksien mukaan lasta. Konsultoiva varhaiskasvatuksen erityisopettaja vastaa huoltajien kuulemisesta yhteistyössä päiväkodin johtajan kanssa esiopetusta koskien. Huoltajan kuulemislomake ja sen liitteenä oleva asiantuntijalausunto ja pedagoginen selvitys toimitetaan varhaiskasvatuspäällikölle, joka tekee kirjallisen päätöksen erityisestä tuesta.

Erityisestä tuesta, huoltajan kuulemisesta ja pidennetystä oppivelvollisuudesta on erillinen ohje Varhaiskasvatuksen intranetissa.-

⁵⁹ Perusopetuslaki 17 § 2 mom. (642/2010)

⁶⁰ Perusopetuslaki 17 § 3 mom (642/2010)

⁶¹ Hallintolaki (434/2003)

⁶² Perusopetuslaki 17 § 2 mom. (642/2010)

⁶³ Perusopetuslaki 42 § 2 mom. (642/2010)

⁶⁴ Hallintolaki 45§ 1mom. (434/2003)

⁶⁵ Perusopetuslaki 17 § 4 mom. (642/2010)

Henkilökohtainen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma

Erityistä tukea koskevan päätöksen toimeenpanemiseksi lapselle on laadittava henkilökohtainen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma (HOJKS). Suunnitelmasta tulee ilmetä lapsen erityistä tukea koskevan päätöksen mukaisen opetuksen ja muun tuen antaminen⁶⁶. Se on kirjallinen suunnitelma lapsen esiopetuksen ja oppimisen tavoitteista, sisällöistä, käytettävistä pedagogisista menetelmistä ja lapsen tarvitsemasta tuesta.

Erityistä tukea varten tehtävä HOJKS perustuu pedagogisessa selvityksessä tuotettuun tietoon. Henkilökohtaisen opetuksen järjestämistä koskevan suunnitelman laatimisessa hyödynnetään lapselle mahdollisesti aiemmin laadittua oppimissuunnitelmaa. Mikäli lapsella on varhaiskasvatussuunnitelma, kuntoutussuunnitelma tai muita lapsen esiopetuksen toteuttamista tukevia suunnitelmia, hyödynnetään niitä huoltajan luvalla. Lapsen opettajat laativat suunnitelman yhteistyössä lapsen ja huoltajan kanssa, ellei siihen ole ilmeistä estettä. Laatimiseen osallistuvat tarvittaessa myös muut asiantuntijat.

Erityistä tukea varten laadittavan HOJKSin tulee sisältää seuraavat tiedot sen mukaan kuin lapsen esiopetuksen ja tuen järjestäminen edellyttää:

Lapsen hyvinvointiin, kasvuun ja oppimisen liittyvät tavoitteet

- lapsen näkemys tavoitteistaan ja kiinnostuksen kohteistaan
- lapsen kasvuun ja oppimiseen liittyvät vahvuudet, oppimisvalmiudet ja erityistarpeet
- lapsen oppimiseen, työskentelytaitoihin sekä kehitykseen liittyvät tavoitteet, kuten tiedolliset, sosiaaliset, motoriset, kielelliset ja emotionaaliset tavoitteet

Pedagogiset ratkaisut

- oppimisympäristöihin liittyvät ratkaisut
- lapsen tukeen liittyvät ratkaisut, kuten joustavat ryhmittelyt, samanaikaisopetus, opetusmenetelmät, työskentelytavat ja kommunikointitavat
- lapselle tarjottava erityisopetus
- lapsen ohjaukseen liittyvät tavoitteet ja toimenpiteet

Tuen edellyttämä yhteistyö ja palvelut

- oppilashuollon ja muiden asiantuntijoiden antama tuki ja eri toimijoiden vastuunjako
- erityistä tukea koskevan päätöksen mukaiset tulkitsemis- ja avustajapalvelut, muut opetuspalvelut, erityiset apuvälineet sekä eri toimijoiden vastuunjako
- yhteistyön toteuttaminen lapsen ja huoltajan kanssa, huoltajan tarjoama tuki
- lapsen mahdollinen osallistuminen muuhun varhaiskasvatukseen ja kuvaus yhteistyöstä toiminnan järjestäjän kanssa
- kuvaus lapsen esiopetuksen kuljetusten järjestelyistä ja vastuista sekä kuljetusta odottavan lapsen ohjatusta toiminnasta ja valvonnasta

Tuen seuranta ja arviointi

⁶⁶ Perusopetuslaki 17 a § (642/2010)

- lapsen ja huoltajan kanssa yhdessä tehtävä arvio lapsen hyvinvoinnin ja oppimisen kokonaistilanteesta
- HOJKSin tavoitteiden toteutumisen seuranta ja toimenpiteiden vaikuttavuuden arviointi sekä arviointiajankohdat
- HOJKSin tarkistaminen ja sen ajankohta
- suunnitelman laatimiseen osallistuneet henkilöt

Henkilökohtaisessa opetuksen järjestämisestä koskevassa suunnitelmassa ei kuvata lapsen henkilökohtaisia ominaisuuksia. HOJKSiin voidaan liittää huoltajan antamat yksilöidyt tiedonsiirtoluvat.

HOJKS tulee tarkistaa tarvittaessa, kuitenkin vähintään kerran lukuvuodessa, lapsen tarpeiden mukaisesti⁶⁷. Sitä muutetaan aina lapsen tuen tarpeen tai opetuksen tavoitteiden muuttuessa. Jos erityisen tuen antaminen päätetään lopettaa, lapselle laaditaan oppimissuunnitelma tehostetun tuen antamiseksi.

Henkilökohtainen opetuksen järjestämisestä koskeva suunnitelma (HOJKS) Vantaan esiopetuksessa

Kaikille erityisen tuen päätöksen saaneille lapsille laaditaan henkilökohtainen opetuksen järjestämisestä koskeva suunnitelma (HOJKS). Lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaa, muita asiantuntijalausuntoja sekä lapselle laadittua pedagogista selvitystä hyödynnetään huoltajan luvalla HOJKS:n laadinnassa. Päiväkodin johtajan vastaa siitä, että erityisen tuen päätöksen saaneille lapsille on laadittu HOJKS.

Lapsen esiopetuksen opettaja tai erityisopettaja vastaa HOJKS:n laatimisesta, toteutuksesta ja arvioinnista yhteistyössä lapsen kasvatukseen ja opetukseen osallistuvien asiantuntijatahojen kanssa. HOJKS laaditaan aina yhteistyössä huoltajien kanssa. Huoltajat ovat myös mukana HOJKS:n toteutumisen seurannassa ja arvioinnissa. Lapsi osallistuu suunnitelman laadintaan mahdollisuuksien mukaan.

HOJKS:n toteutumista seurataan säännöllisesti. Erityistä tukea saavien lasten suunnitelma tulee arvioida vähintään kaksi kertaa esiopetusvuoden aikana. Arviointi tehdään yhteistyössä huoltajien kanssa. Arvioinnin pohjalta suunnitelmaa tarkistetaan lapsen tarpeiden mukaisesti.

Pidennetty oppivelvollisuus

Jos perusopetukselle säädettyjä tavoitteita ei lapsen vammaisuuden tai sairauden vuoksi ilmeisesti ole mahdollista saavuttaa yhdeksässä vuodessa, alkaa oppivelvollisuus vuotta perusopetuslaissa säädettyä aikaisemmin⁶⁸. Oppivelvollisuus päättyy, kun perusopetuksen oppimäärä on suoritettu tai kun pidennetyn oppivelvollisuuden piirissä olevan oppilaan oppivelvollisuuden alkamisesta on kulunut 11 vuotta. Esiopetus voi pidennetyn oppivelvollisuuden piirissä olevalle lapselle annettavassa esiopetuksessa kestää yhden tai kaksi vuotta⁶⁹. Tarkoitus on vahvistaa lapsen valmiuksia niin, että hän selviytyisi opiskelustaan perusopetuksessa mahdollisimman hyvin.

⁶⁷ Perusopetuslaki 17 a § (642/2010)

⁶⁸ Perusopetuslaki 25 § 2 mom. (628/1998)

⁶⁹ Perusopetuslaki 9 § 2 mom. (628/1998)

Pidennetyn oppivelvollisuuden piiriin kuuluvat vaikeasti vammaiset lapset. Myös vaikea sairaus voi olla syynä pidennettyyn oppivelvollisuuteen⁷⁰. Päätös pidennetystä oppivelvollisuudesta tehdään pääsääntöisesti ennen oppivelvollisuuden alkamista. Lapselle tehdään tällöin myös päätös erityisestä tuesta. Lapselle laaditaan HOJKS esiopetuksen alkaessa. Lapsella on oppivelvollisuuden alkamista edeltävänä vuonna oikeus saada esiopetusta⁷¹. Pidennetyn oppivelvollisuuden piirissä olevalla lapsella tämä oikeus esiopetukseen alkaa sen vuoden syyslukukauden alussa, jolloin lapsi täyttää viisi vuotta. Päätös oppivelvollisuuden pidentämisestä tarvitaan ennen esiopetuksen alkua, jotta oikeus siihen voi toteutua.

Lapsen ohjautuminen riittävän varhain tuen piiriin edellyttää yhteistyötä eri hallintokuntien välillä. Lapsen huoltajalle tulee antaa ajoissa tietoa pidennetyn oppivelvollisuuden eri vaihtoehtoista ja valinnan vaikutuksista. Huoltaja päättää, osallistuuko lapsi oppivelvollisuutta edeltävään esiopetukseen. Esiopetuksen kesto ja perusopetuksen aloittaminen tulee suunnitella lapsen edistymisen, tuen tarpeen ja kokonaistilanteen perusteella.

Pidennetyn oppivelvollisuuden piirissä olevien lasten esiopetus voidaan järjestää vaihtoehtoisesti kolmella eri tavalla:

- Lapsi aloittaa oppivelvollisuutta edeltävässä esiopetuksessa sinä vuonna, kun hän täyttää viisi vuotta, jatkaa toisen vuoden oppivelvollisuuden suorittamiseen kuuluvassa esiopetuksessa ja aloittaa tämän jälkeen perusopetuksen.
- Lapsi aloittaa pidennettyyn oppivelvollisuuteen kuuluvan esiopetuksen sinä vuonna, kun hän täyttää kuusi vuotta ja opiskelee esiopetuksessa yhden vuoden, minkä jälkeen hän aloittaa perusopetuksen.
- Lapsi aloittaa pidennettyyn oppivelvollisuuteen kuuluvan esiopetuksen sinä vuonna, kun hän täyttää kuusi vuotta ja opiskelee esiopetuksessa kaksi vuotta. Tällöin lapsi aloittaa perusopetuksen vuotta säädettyä myöhemmin⁷³ eli sinä vuonna, kun hän täyttää 8 vuotta. Perusopetuksen myöhemmästä aloittamisesta on tehtävä erillinen hallintopäätös.

Pidennetty oppivelvollisuus Vantaan esiopetuksessa

Kun lapselle on asiantuntijalausunnossa suositeltu pidennettyä oppivelvollisuutta, järjestetään huoltajan kuuleminen koskien sekä pidennettyä oppivelvollisuutta että erityistä tukea. Vantaalla pidennetyn oppivelvollisuuden päätöksenteossa tehdään yhteistyötä varhaiskasvatuksen ja perusopetuksen välillä. Päätöksen pidennetystä oppivelvollisuudesta tekee palveluyksikön varhaiskasvatuspäällikkö.

Pidennetty oppivelvollisuus toteutetaan Vantaalla varhaiskasvatuksen järjestämässä esiopetuksessa yhdestä kahteen vuoteen riippuen pidennetyn oppivelvollisuuden aloittamisen ajankohdasta ja lapsen yksilöllisistä tarpeista.

Pidennetystä oppivelvollisuudesta ja erityisestä tuesta sekä huoltajien kuulemisesta on erillinen ohje Varhaiskasvatuksen intranetissa.

⁷⁰ Hallituksen esitys Eduskunnalle koulutusta koskevaksi lainsäädännöksi (HE 86/1997)

⁷¹ Perusopetuslaki 17 § 4 mom. (642/2010) ja 26 a § 2-3 mom. (1040/2014) ⁷³

Perusopetuslaki (628/1998) 27 §

5.6 Perusopetuslaissa säädetyt tukimuodot

Osa-aikainen erityisopetus

Lapsella, jolla on vaikeuksia oppimisessaan tai koulunkäynnissään, on oikeus saada osa-aikaista erityisopetusta muun esiopetuksen ohessa⁷². Osa-aikaista erityisopetusta annetaan lapsille, joilla on esimerkiksi kielellisiin, matemaattisiin tai motorisiin taitoihin liittyviä vaikeuksia, vaikeuksia oman toiminnan ohjauksessa, tarkkaavaisuudessa tai vuorovaikutustaidoissa. Osa-aikaisen erityisopetuksen tavoitteena on vahvistaa lapsen oppimisedellytyksiä ja ehkäistä kehityksen ja oppimisen vaikeuksia. Osa-aikaista erityisopetusta annetaan kaikilla tuen tasoilla.

Osa-aikaista erityisopetusta annetaan joustavin järjestelyin samanaikaisopetuksena, pienryhmässä tai yksilöopetuksena. Osa-aikaisen erityisopetuksen toteuttamistavoista esiopetuksessa tiedotetaan kaikille huoltajille. Sen toteuttamista suunnitellaan ja sen tarvetta ja vaikutuksia arvioidaan opettajien keskinäisenä yhteistyönä sekä yhdessä lapsen ja huoltajan kanssa. Osa-aikaisen erityisopetuksen tavoitteet ja sisällöt nivelletään lapsen saamaan muuhun opetukseen.

Osa-aikainen erityisopetus Vantaan esiopetuksessa

Osa-aikainen erityisopetus on joustava tuen järjestämisen muoto, joka on mahdollista järjestää kaikilla tuen tasoille. Esiopetuksessa ja valmistavassa opetuksessa tehtävä jatkuva havainnointi auttaa esiopetuksen opettajaa tai erityisopettajaa tunnistamaan tarpeet, joihin osa-aikaisella erityisopetuksella voidaan vastata. Myös yhteistyö oppilashuollon kuraattorien ja psykologien sekä mahdollisten muiden lasta jo tuntevien asiantuntijoiden kanssa auttaa tunnistamaan ja suunnittelemaan osa-aikaisen erityisopetuksen järjestämistä. Osa-aikaista erityisopetusta annetaan mahdollisimman pian tarpeen ilmettyä, ja suunnitellaan osana lapsen esiopetuksen järjestämistä. Osa-aikaisen erityisopetuksen järjestäminen sekä tavoitteiden että toimintatapojen osalta suunnitellaan yhdessä huoltajien kanssa. Osa-aikaisen erityisopetuksen toteuttamistapa kirjataan lapsen esiopetuksen tai valmistavan opetuksen oppimissuunnitelmaan (LEOPS) tai henkilökohtaiseen opetuksen järjestämistä koskevaan suunnitelmaan (HOJKS). Osa-aikaisen erityisopetuksen tavoitteista ja toimintatavoista sovittaessa on tärkeää myös sopia, milloin osa-aikaisen erityisopetuksen järjestämisen tarvetta ja järjestämistapaa arvioidaan ja tarpeen mukaan tarkennetaan.

Osa-aikaisen erityisopetuksen järjestämisessä hyödynnetään aina varhaiskasvatuksen erityisopettajan osaamista. Jos ryhmässä ei työskentele varhaiskasvatuksen erityisopettajaa tai varhaiskasvatuksen resurssierityisopettajaa, niin konsultoiva varhaiskasvatuksen erityisopettaja konsultoi ja ohjaa esiopetuksen opettajaa osa-aikaisen erityisopetuksen järjestämisessä.

Opetukseen osallistumisen edellyttämät palvelut ja erityiset apuvälineet

Lapsella on oikeus saada maksutta opetukseen osallistumisen edellyttämät tulkitsemis- ja avustajapalvelut, muut opetuspalvelut ja erityiset apuvälineet kaikilla tuen tasoilla⁷³. Tarkoituksena on turvata lapselle kasvun

⁷² Perusopetuslaki 16 § 2 mom. (642/2010)

⁷³ Perusopetuslaki 31 § 1 mom. (477/2003)

ja oppimisen perusedellytykset, esteettömyys ja mahdollisuus vuorovaikutukseen kaikissa oppimisympäristöissä.

Lapselle järjestetään tarvittaessa tulkitsemista esimerkiksi kuulovamman tai kielellisen erityisvaikeuden takia. Hän voi tarvita myös puhetta tukevia ja korvaavia kommunikaatiokeinoja, kuten erilaisia symbolijärjestelmiä. Viittomakieltä käyttävien lasten kommunikaation tukena voidaan tarvittaessa käyttää viittomakielen tulkkia tai viittomakielentaitoista avustajaa. Eriasteisesti kuulovammaisten lasten kohdalla tulkkauksen menetelmä saattaa olla myös jokin muu kuin viittomakielen tulkkaus. Lapsen kielellisen erityisvaikeuden takia käytetään puhevalmiiden tulkkia tai puhetta tukevia ja korvaavia menetelmiä hallitsevaa avustajaa. Myös opettaja voi tukea lasta kommunikoinnissa viittomien tai muiden symbolien avulla.

Avustajan antama tuki edistää lapsen itsenäistä selviytymistä ja omatoimisuutta sekä myönteisen itsetunnon kehittymistä. Avustajan antama tuki voidaan suunnata yksittäiselle lapselle tai opetusryhmälle. Opettajan tehtävänä on suunnitella, opettaa, antaa tukea sekä arvioida lapsen ja koko ryhmän oppimista ja työskentelyä. Avustaja ohjaa ja tukee lasta päivittäisissä tilanteissa ja tehtävien suorittamisessa opettajan tai muiden tuen ammattihenkilöiden ohjeiden mukaisesti. Opettajat ja avustajat suunnittelevat ja arvioivat työtään yhdessä sekä tarvittaessa esiopetuksen muun henkilöstön kanssa.

Erityisten apuvälineiden tarve voi liittyä näkemiseen, kuulemiseen, liikkumiseen tai muuhun fyysiseen tarpeeseen. Se voi liittyä myös oppimisen erityistarpeisiin. Tällöin käytetään esimerkiksi erilaisia tietoteknisiä sovelluksia, äänikirjoja, matematiikan havainnollistamisen välineitä tai keskittymistä tukevia apuvälineitä. Lapsen kanssa työskentelevät perehtyvät riittävästi opetukseen osallistumisen edellyttämien apuvälineiden käyttöön sekä ohjaavat lasta ja huoltajaa näiden käytössä yhteistyössä tuen muiden ammattihenkilöiden kanssa. Apuvälineitä käytetään suunnitelmallisesti, niiden käyttöä ja tarvetta arvioidaan säännöllisesti.

Lapsen kanssa työskentelevät suunnittelevat yhdessä opetukseen osallistumisen edellyttämien palvelujen ja apuvälineiden käytön eri oppimistilanteissa hyödyntäen tarvittaessa muita asiantuntijoita. Lapsen tukeminen voi edellyttää erityisosaamista, jota esiopetusyksikön omalla henkilöstöllä ei ole riittävästi. Tällöin hyödynnetään esimerkiksi oppimis- ja ohjauskeskusten lapsille tarjoamia palveluja ja henkilöstölle suunnattua koulutusta ja konsultaatiota.

Opetuksen järjestäjä päättää tulkitsemis- ja avustajapalveluista sekä muista opetuspalveluista ja erityisistä apuvälineistä. Lapsen palveluiden ja apuvälineiden tarve ja määrä arvioidaan lapsen opettajien ja oppilashuollon henkilöstön yhteistyönä hyödyntäen lapsen ja huoltajan antamia tietoja sekä mahdollisten esiopetuksen ulkopuolisten asiantuntijoiden lausuntoja. Tehostettua tukea saavan lapsen palveluiden ja apuvälineiden tarve arvioidaan pedagogisessa arvioissa. Erityistä tukea saavan lapsen palveluiden ja erityisten apuvälineiden tarve arvioidaan pedagogisessa selvityksessä ja niistä päätetään erityisen tuen päätöksessä. Yleistä ja tehostettua tukea saavalle lapselle tehdään lapsen tarvitsemista palveluista ja erityisistä apuvälineistä hallintopäätös. Palveluiden ja apuvälineiden käyttö kuvataan oppimissuunnitelmassa tai HOJKSissa.

Opetukseen osallistumisen edellyttämät palvelut ja erityiset apuvälineet Vantaan esiopetuksessa

Avustajapalvelun järjestämisen osalta toimitaan *Kehityksen ja oppimisen tuen linjausten* mukaisesti eli avustaja rakenteellisenä tukitoimena käsitellään alueellisessa kehityksen ja oppimisen tuen työryhmässä (AKOT).

Tilanteissa, joissa lapsi tarvitsee omien erityistarpeidensa vuoksi tulkitsemispalvelua, oppimis- ja ohjauskeskuksen palveluja tai apuvälinettä oppimisensa tueksi, tarve arvioidaan yksilöllisesti ja moniammatillisesti. Konsultoiva varhaiskasvatuksen erityisopettaja ja päiväkodin johtaja ovat mukana suunnittelemassa opetukseen osallistumisen edellyttämien palveluiden järjestämistä ja erityisten apuvälineiden käyttöä. Tarkemmat ohjeet näiden palveluiden ja erityisten apuvälineiden järjestämisestä ja päätöksenteosta ovat Varhaiskasvatuksen intranetissa.

5.7 Paikallisesti päätettävät asiat

Paikallisessa opetussuunnitelmassa päätetään ja kuvataan tuen järjestämisen käytännöt mahdollisimman konkreettisesti opetuksen järjestäjän määrittämällä tavalla. Opetussuunnitelmassa voidaan käyttää perusteiden tekstiä soveltuvin osin.

Paikallisessa opetussuunnitelmassa kuvataan:

Kasvun ja oppimisen tuen järjestäminen

- tuen käytännön järjestämiseen liittyvät keskeiset paikalliset linjaukset
- ennaltaehkäisevän työn ja varhaisen puuttumisen toimintamallit
- toiminta nivelvaiheissa ja tiedonsiirtoon liittyvät käytänteet
- kasvun ja oppimisen tuen tarpeiden suunnitelmallinen seulonta tuen järjestämiseksi, arviointi tuen aikana sekä seuranta
- yhteistyö, vastuut ja työnjako esiopetuksesta vastaavan hallinnon sisällä sekä muiden hallintokuntien kanssa
- yhteistyö oppilashuollon palveluista vastaavien ja muiden tarvittavien asiantuntijoiden kanssa tuen tarpeen arvioinnissa, tuen suunnittelussa, järjestämisessä sekä käytännön toteuttamisessa
- huoltajien kanssa tehtävän yhteistyön keskeiset toimintaperiaatteet kasvun ja oppimisen tuen kysymyksissä
- kasvun ja oppimisen tukeen liittyvät toimivaltuudet eri hallintopäätöksissä

Yleinen tuki

- yleisen tuen käytännön järjestäminen
- yhteistyö, vastuut ja työnjako eri toimijoiden kesken
- yhteistyö huoltajan ja lapsen kanssa

Tehostettu tuki

- tehostetun tuen käytännön järjestäminen
- pedagogisen arvion laadintaan liittyvät käytänteet
- toimintatavat lapsen tehostetun tuen aloittamisessa, toteuttamisessa ja päättämisessä

- oppimissuunnitelman laadintaan, arviointiin ja tarkistamiseen liittyvät käytänteet
- yhteistyö, vastuut ja työnjako eri toimijoiden kesken pedagogisen arvion ja oppimissuunnitelman laadinnassa, tehostetun tuen järjestämisessä sekä tuen vaikutusten seurannassa ja arvioinnissa
- menettelytavat ja yhteistyö lapsen ja huoltajan kanssa pedagogisen arvion ja oppimissuunnitelman laadinnassa, tehostetun tuen järjestämisessä

Erityinen tuki

- erityisen tuen käytännön järjestäminen
- pedagogisen selvityksen laadintaan liittyvät käytänteet
 - huoltajan ja lapsen kuulemiseen liittyvä menettely
 - erityisen tuen päätöksen tekeminen
 - erityisen tuen päätöksen tarkistaminen
 - toimintatavat, kun erityinen tuki päätetään lopettaa ja tuki jatkuu tehostettuna tukena
 - HOJKSin laadintaan, arviointiin ja tarkistamiseen liittyvät käytänteet
 - yhteistyö, vastuut ja työnjako eri toimijoiden kesken pedagogisen selvityksen ja HOJKSin laadinnassa, erityisen tuen järjestämisessä sekä tuen vaikutusten seurannassa ja arvioinnissa
 - menettelytavat mahdollisten asiantuntijalausuntojen käytössä
 - menettelytavat ja yhteistyö lapsen ja huoltajan kanssa pedagogisen selvityksen ja HOJKSin laadinnassa, erityisen tuen järjestämisessä sekä tuen vaikutusten seurannassa ja arvioinnissa
 - pidennetyn oppivelvollisuuden piirissä olevien lasten kohdalla
 - lapsen ohjautuminen pidennetyn oppivelvollisuuden piiriin, monialainen yhteistyö prosessissa
 - opetuksen käytännön järjestäminen
 - yhteistyö muun varhaiskasvatuksen kanssa sekä muu yhteistyö, eri toimijoiden vastuut ja työnjako
 - yhteistyö huoltajan ja lapsen kanssa

Perusopetuslaissa säädetty tukimuodot

- tuen käytännön järjestäminen
- yhteistyö, vastuut ja työnjako eri toimijoiden kesken
- huoltajalle ja lapselle tiedottamiseen ja huoltajan ja lapsen kanssa tehtävään yhteistyöhön liittyvät toimintatavat

Paikallisessa opetussuunnitelmassa määritellään tulkitsemis- ja avustajapalveluihin sekä muihin opetuspalveluihin ja erityisiin apuvälineisiin liittyvät⁷⁴ hallinnolliset käytänteet ja päätöksenteko opetuksen järjestäjän päättämällä tavalla.

6. Oppilashuolto

Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteissa käytetään oppilas- ja opiskelijahuoltolain käsitteistön sijasta esiopetuksen opiskeluhuollosta nimitystä oppilashuolto, opiskelijasta käsitettä lapsi, oppilaitoksesta nimitystä esiopetusyksikkö tai esiopetus. Koulutuksen järjestäjään viitataan käsitteellä opetuksen järjestäjä⁷⁵.

⁷⁴ Perusopetuslaki 31 § 1 mom. (477/2003)

⁷⁵ Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki (1287/2013) 1 § 3 mom.

Lasten kehitysympäristön ja esiopetuksen toimintaympäristön muutosten myötä oppilashuollosta on tullut yhä tärkeämpi osa esiopetuksen perustoimintaa. Oppilashuolto liittyy kiinteästi esiopetuksen tehtävään edistää lapsen kasvun, kehityksen ja oppimisen edellytyksiä. Oppilashuoltotyötä ohjaa lapsen edun ensisijaisuus⁷⁶.

Lapsella on oikeus saada maksutta oppilashuolto, jota opetukseen osallistuminen edellyttää⁷⁷. Esiopetuksen oppilashuolto koskee myös pidennetyn oppivelvollisuuden piirissä olevia lapsia. Oppilashuollolla tarkoitetaan lapsen hyvän oppimisen, hyvän psyykkisen ja fyysisen terveyden sekä sosiaalisen hyvinvoinnin edistämistä ja ylläpitämistä sekä niiden edellytyksiä lisäävää toimintaa esiopetussyhteisössä. Oppilashuoltoa toteutetaan ensisijaisesti ennaltaehkäisevänä koko esiopetussyhteisöä tukevana yhteisöllisenä oppilashuoltona. Tämän lisäksi lapsilla on oikeus yksilökohtaiseen oppilashuoltoon⁷⁸. Monialainen yhteistyö on oppilashuollossa keskeistä. Oppilashuoltotyötä ohjaavat luottamuksellisuus, kunnioittava suhtautuminen lapseen ja huoltajaan sekä heidän osallisuutensa tukeminen.

Esiopetuksen oppilashuollosta ja siihen liittyvistä suunnitelmista säädetään oppilas- ja opiskelijahuoltolaissa. Tässä luvussa määrätään oppilashuollon keskeisistä periaatteista, opetustoimeen kuuluvan oppilashuollon tavoitteista sekä paikallisen opetussuunnitelman ja yksikkökohtaisen oppilashuoltosuunnitelman laatisemista. Esiopetuksen toteuttamiseen kuuluvasta kasvun ja oppimisen tuesta määrätään perusteiden luvussa 5⁷⁹.

Oppilashuolto Vantaan esiopetuksessa

Esiopetuksen oppilashuoltoon sisältyvät ennaltaehkäisevä yhteisöllinen ja yksilökohtainen oppilashuolto. Esiopetuksessa lasten hyvinvointia tuetaan yhteistyössä esiopetuksen henkilöstön, huoltajien ja lasten kanssa. Lisäksi esiopetuksen oppilashuolto kuuluu esiopetuksen psykologien ja kuraattorien sekä lasten neuvoloiden henkilöstön tehtäviin. Hyvinvointityössä mukana voivat olla myös muut yhteistyötahot.

Vantaan esiopetuksen oppilashuollon käytänteet on koottu varhaiskasvatuksen henkilöstölle suunnattuun *Vantaan esiopetuksen oppilashuollon käsikirjaan*.

Perusopetukseen valmistava opetus ohjaa tunnistamaan eri kulttuureja yhdistäviä hyvän elämän arvoja ja periaatteita. Opiskelu vahvistaa opiskelijan taitoja toimia kulttuurisesti monimuotoisessa yhteiskunnassa sekä kartuttaa oppilaan kulttuurienvälistä toimintakykyä. Opetus kannustaa vuorovaikutukseen eri kulttuuriryhmien välillä ja kantaväestön kanssa. Perusopetukseen valmistavassa opetuksessa edistetään hyviä etnisiä suhteita. Syrjintää, rasismia, väkivaltaa tai kiusaamista ei sallita missään muodossa eikä keneltäkään.

Perusopetukseen valmistavassa opetuksessa huolehditaan kokonaisvaltaisesti oppilaan hyvinvoinnista ja siihen liittyvistä seikoista, kuten kodin ja koulun yhteistyöstä, riittävästä oppilashuollollisesta tuesta sekä oppilaanohjauksesta.

(Perusopetukseen valmistavan opetuksen opetussuunnitelman perusteet 2015.)

⁷⁶ YK:n Yleissopimus lapsen oikeuksista 1989

⁷⁷ Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki (1287/2013) 9 § 4 mom.

⁷⁸ Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki (1287/2013) 3 § 1 - 2 mom.

⁷⁹ Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki (1287/2013) 6 §

Oppilashuolto Vantaan 6-vuotiaiden valmistavassa opetuksessa

Valmistavan opetuksen oppilashuoltoa toteutetaan osana esiopetuksen oppilashuoltoa. Valmistavan opetuksen oppilashuollon tavoitteena on tukea lapsen fyysisen, psyykkisen ja sosiaalisen kehityksen edellytyksiä sekä luoda kieltä ja kulttuuria tukeva terveellinen kasvu- ja oppimisympäristö.

6.1 Monialainen oppilashuollon yhteistyö

Oppilashuolto järjestetään monialaisessa yhteistyössä opetustoimen ja sosiaali- ja terveystoimen kanssa siten, että siitä muodostuu toimiva ja yhtenäinen kokonaisuus⁸⁰. Oppilashuoltoa toteutetaan yhteistyössä lapsen ja hänen huoltajansa kanssa ottaen huomioon lapsen ikä ja edellytykset⁸¹. Esiopetusyhteisön tai lasten hyvinvoinnissa havaittuihin huolenaiheisiin etsitään ratkaisuja yhdessä huoltajan kanssa.

Esiopetuksessa oppilashuolto on esiopetusyhteisössä työskentelevien ja oppilashuoltopalveluista vastaavien työntekijöiden tehtävä. Ensisijainen vastuu esiopetusyhteisön hyvinvoinnista on esiopetuksen henkilökunnalla⁸². Oppilashuollon palveluita ovat psykologi- ja kuraattoripalvelut sekä terveydenhoitopalvelut, jotka järjestetään terveydenhuoltolain mukaisina ikäryhmälle suunnattuina neuvolapalveluina⁸³. Näiden asiantuntijoiden tehtävät liittyvät niin lapseen, lapsen kehitysympäristöihin kuin yhteistyöhön. Palveluja tarjotaan siten, että ne ovat helposti saatavilla⁸⁵. Palvelut järjestetään lain edellyttämässä määrääjässä⁸⁴.

Lapsen huoltajalle annetaan tieto käytettävissä olevasta oppilashuollosta ja heitä ohjataan hakemaan tarvitsemiaan oppilashuollon palveluja⁸⁵. Lapsen ja huoltajan osallisuus oppilashuollossa, suunnitelmallinen yhteistyö ja oppilashuollosta tiedottaminen lisäävät oppilashuollon tuntemusta ja edesauttavat palveluihin hakeutumista. Eri ammattiryhmiin kuuluvien työntekijöiden keskinäinen konsultaatio on tärkeä työmenetelmä oppilashuollossa.

Oppilashuollon tavoitteet, tehtävät ja toteuttamisen periaatteet muodostavat esiopetuksesta toisen asteen koulutukseen ulottuvan jatkumon. Esiopetuksen ja muun varhaiskasvatuksen sekä perusopetuksen välinen vuorovaikutus on tärkeää pohdittaessa oppilashuollon toimintaa. Yhtenäiset käytännöt tukevat eri kehitysvaiheissa lapsen terveyttä, hyvinvointia ja oppimista. Oppilashuollon monialaisen yhteistyön rakenteita, muotoja ja toimintatapoja kehitetään esiopetusyhteisössä ja eri yhteistyötahojen kanssa. Kehittämistyö edellyttää oppilashuollon suunnitelmallista arviointia⁸⁶.

Monialainen oppilashuollon yhteistyö Vantaan esiopetuksessa

⁸⁰ Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki (1287/2013) 9 § 1 mom.

⁸¹ Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki (1287/2013) 18 § 1 mom.

⁸² Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki (1287/2013) 4 § 1 ja 2 mom.

⁸³ Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki (1287/2013) 3 § 3 mom. ja terveydenhuoltolaki (1326/2010) 15 § ⁸⁵

Eduskunnan sivistysvaliokunnan mietintö 14/2013 vp.

⁸⁴ Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki (1287/2013) 15 § ja 17 §

⁸⁵ Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki (1287/2013) 11 § 1 - 2mom.

⁸⁶ Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki (1287/2013) 25 §

Vantaalla esiopetuksen oppilashuollossa tehdään moniammatillista ja poikkihallinnollista yhteistyötä. Vantaalaisen oppilashuollon tavoitteena on ennaltaehkäisy, varhainen tukeminen ja asioihin puuttuminen tilanteen vaatimalla tavalla ja intensiteetillä.

Oppilashuoltoa toteutetaan yhteistyössä lasten ja huoltajien kanssa. Oppilashuoltoa ohjaavat luottamuksellisuus sekä lapsen ja huoltajan kunnioittaminen. Oppilashuollosta ja siihen liittyvistä toimintatavoista tulee antaa riittävästi tietoa huoltajille sekä esiopetusvuoden alkaessa että esiopetusvuoden aikana.

Monialainen yhteistyö on perusopetukseen valmistavan opetuksen oppilashuollossa tärkeää. Oppilashuolto järjestetään opetus-, sosiaali- ja terveystoimen yhteistyönä siten, että siitä muodostuu toimiva kokonaisuus. Oppilashuoltoa toteutetaan yhteistyössä oppilaan, huoltajan sekä tarvittaessa muiden yhteistyökumppaneiden kuten perheen kotoutumissuunnitelmasta vastaavan tahon kanssa. Oppilashuollon toimintatavoista ja palveluista tiedotetaan suunnitelmallisesti. Huoltajille annetaan tietoa myös suomalaisen koulutusjärjestelmän sekä sosiaali- ja terveydenhuollon toimintatavoista ja saatavuudesta. (Perusopetukseen valmistavan opetuksen opetussuunnitelman perusteet 2015.)

Monialainen oppilashuolto 6-vuotiaiden valmistavassa opetuksessa Vantaalla

6-vuotiaiden valmistavassa opetuksessa toimitaan monialaisen oppilashuollon osalta samoin kuin esiopetuksessa. Valmistavassa opetuksessa olevien lasten oppilashuollossa tulee kiinnittää erityistä huomiota siihen, että huoltajille annetaan riittävästi tietoa esiopetuksen oppilashuollosta sekä suomalaisen varhaiskasvatus-, koulu-, sosiaali- ja terveydenhuoltojärjestelmien toimintatavoista ja käytännöistä. Vieraskielisten huoltajien kanssa toimittaessa tulee huolehtia siitä, että he ymmärtävät lapsen ja huoltajien oikeudet esiopetuksen oppilashuoltopalveluihin. Tarvittaessa käytetään tulkkipalveluita.

Oppilashuoltoryhmät

Opetuksen järjestäjä asettaa oppilashuollon ohjausryhmän ja yksikkökohtaiset oppilashuoltoryhmät. Yksittäistä lasta koskevat asiat käsitellään tapauskohtaisesti koottavassa asiantuntijaryhmässä. Jokaisella kolmella ryhmällä on omat tehtävät ja niiden perusteella määräytyvä kokoonpano⁸⁷. Kaikki oppilashuoltoryhmät ovat monialaisia, mikä tarkoittaa, että ryhmässä on opetushenkilöstön lisäksi ikäryhmälle suunnattuja terveydenhoitopalveluja sekä psykologi- ja kuraattoripalveluja edustavia jäseniä sen mukaan kuin käsiteltävä asia edellyttää.

Oppilashuollon ohjausryhmä vastaa opetuksen järjestäjäkohtaisen oppilashuollon yleisestä suunnittelusta, kehittämisestä, ohjauksesta ja arvioinnista. Sille asetetut tehtävät voi hoitaa myös muu tehtävään soveltuva ryhmä. Ohjausryhmä voi olla myös kahden tai useamman opetuksen järjestäjän yhteinen. Sama ryhmä voi olla myös useamman koulutusmuodon, kuten esi- ja perusopetuksen, yhteinen.

Yksikkökohtainen oppilashuoltoryhmä vastaa esiopetuksen oppilashuollon suunnittelusta, kehittämisestä, toteuttamisesta ja arvioinnista. Jos esiopetus järjestetään koulun yhteydessä, voi koulukohtainen oppilashuoltoryhmä toimia myös esiopetuksen oppilashuoltoryhmänä. Ryhmää johtaa opetuksen

⁸⁷ Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki (1287/2013) 14 § 1 - 4mom.

järjestäjän nimeämä edustaja. Opetuksen järjestäjä ja oppilashuollon palveluja tuottavat tahot päättävät yhdessä ryhmän kokoonpanosta, tehtävistä ja toimintatavoista. Oppilashuoltoryhmä voi tarvittaessa kuulla asiantuntijoita. Ryhmän keskeinen tehtävä on yhteisön hyvinvoinnin ja turvallisuuden edistäminen sekä muun yhteisöllisen oppilashuollon toteuttaminen ja kehittäminen.

Asiantuntijaryhmä kootaan yksittäisen lapsen tai lapsiryhmän tuen tarpeen selvittämiseksi ja oppilashuollon palvelujen järjestämiseksi. Ryhmän kokoa se esiopetushenkilöstön tai oppilashuollon palveluiden edustaja, jolle asia työtehtävien perusteella kuuluu⁸⁸. Ryhmän monialainen kokoonpano perustuu tapauskohtaiseen harkintaan ja käsiteltävään asiaan. Ryhmä nimeää keskuudestaan vastuuhenkilön. Asiantuntijoiden nimeäminen ryhmän jäseniksi ja muiden yhteistyötahojen tai lapsen läheisten osallistuminen ryhmän työskentelyyn edellyttää huoltajan suostumusta.

Oppilashuoltoryhmät Vantaan esiopetuksessa

Esiopetuksen oppilashuoltoryhmien kokonaisuus muodostuu Vantaan esiopetuksessa ohjausryhmästä, sekä yhteisöllisistä hyvinvointiryhmistä (YHR). Lapsikohtaisia asioita käsittelevä monialainen asiantuntijaryhmä kootaan tapauskohtaiseen harkintaan perustuen.

Esiopetuksen oppilashuollon ohjausryhmä

Vantaalla esiopetuksen oppilashuollon ohjausryhmänä toimii esiopetuksen, perusopetuksen ja toisen asteen yhteinen opiskeluhuollon ohjausryhmä. Ohjausryhmä vastaa myös esiopetuksen oppilashuollon ohjauksesta ja arvioinnista.

Esiopetuksen yhteisölliset hyvinvointiryhmät (YHR)

Yhteisölliset hyvinvointiryhmät muodostetaan pienaluetasoisesti pienalueen johtajatiimien jakojen mukaisesti. Pienalueen johtajatiimistä yksi päiväkodin johtaja toimii hyvinvointiryhmän puheenjohtajana vähintään kahden lukuvuoden ajan. Hyvinvointiryhmään kuuluu kunnallisten ja yksityisten esiopetusta järjestävien päiväkotien johtajat, esiopetuksen opettajien edustajat, psykologi, kuraattori sekä terveydenhoitajien, huoltajien ja perusopetuksen edustaja. Ryhmän tehtävänä on suunnitella, kehittää, toteuttaa ja arvioida pienalueen esiopetuksen oppilashuoltoa. Ryhmä keskittyy yhteisöllisen oppilashuollon asioiden, ilmiöiden ja osaamisen jakamiseen. Ryhmä voi tarvittaessa kutsua muita asiantuntijoita tai edustajia ryhmän kokouksiin. Ryhmässä ei käsitellä yksittäisten lasten asioita.

Monialainen asiantuntijaryhmä

Lapsikohtaisia asioita käsittelevä monialainen asiantuntijaryhmä kootaan tapauskohtaiseen harkintaan perustuen yksittäisen lapsen ja / tai perheen tuen tarpeen selvittämiseksi, oppilashuollon järjestämiseksi sekä näitä täydentäviin muihin mahdollisiin palveluihin ohjaamiseksi. Ryhmän kokoa huoltajan luvalla se esiopetushenkilöstön tai esiopetuksen oppilashuollon edustaja, jolle asia työtehtävien perusteella kuuluu. Ryhmä nimeää keskuudestaan vastuuhenkilön. Yksittäisen lapsen asian käsittelystä laaditaan yksilökohtainen oppilashuoltokertomus, jota päivitetään tarvittaessa vuoden aikana.

6.2 Yhteisöllinen oppilashuolto

Oppilashuolto on tärkeä osa esiopetuksen toimintakulttuuria. Yhteisöllisessä oppilashuoltotyössä seurataan, arvioidaan ja kehitetään esiopetusyhteisön ja ryhmien hyvinvointia. Lisäksi huolehditaan esiopetusympäristön terveellisyydestä, turvallisuudesta ja esteettömyydestä⁸⁹. Yhteisöllisten

⁸⁸ Hallituksen esitys eduskunnalle oppilas- ja opiskelijahuoltolaiksi 67/2013

⁸⁹ Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki (1287/2013) 4 § 1 mom.

toimintatapojen kehittämisessä tehdään yhteistyötä varhaiskasvatuksen, neuvolan sekä muiden kunnan lasten hyvinvointia edistävien viranomaisten ja toimijoiden kanssa.

Lasten ja huoltajien osallisuus ja kuulluksi tuleminen on yhteisöllisessä oppilashuollossa tärkeää ja hyvinvointia vahvistavaa. Yhteisöllinen oppilashuolto luo esiopetuksessa edellytyksiä yhteenkuuluvuudelle, huolenpidolle ja avoimelle vuorovaikutukselle. Osallisuutta lisäävät toimintatavat edesauttavat myös ongelmien ennalta ehkäisyä, niiden varhaista tunnistamista ja tarvittavan tuen järjestämistä.

Lapsella on oikeus turvallisiin oppimisympäristöihin⁹⁰, joihin kuuluvat niin fyysinen, psyykinen kuin sosiaalinenkin turvallisuus. Opetuksen järjestämisen lähtökohtana on lasten ja henkilökunnan turvallisuuden varmistaminen kaikissa tilanteissa. Rauhallinen ilmapiiri edistää työrauhaa. Opetuksen järjestäjä laatii suunnitelman lasten suojaamiseksi väkivallalta, kiusaamiselta ja häirinnältä osana yksikkökohtaista oppilashuoltosuunnitelmaa. Opettaja, päiväkodin johtaja tai rehtori ilmoittaa esiopetuksessa tai matkalla esiopetukseen tai kotiin tapahtuneesta häirinnästä, kiusaamisesta tai väkivallasta tilanteeseen osallistuneiden huoltajille⁹¹.

Rakennuksesta sekä opetustiloista ja -välineistä huolehtiminen ylläpitää ympäristön terveellisyyttä ja turvallisuutta. Turvallisuuden edistämiseen kuuluvat myös esiopetuksen kuljetuksia, tapaturmien ehkäisyä ja tietoturvallisuutta koskevat toimintatavat. Kun esiopetus järjestetään koulussa, otetaan myös esiopetus huomioon kouluympäristön terveellisyyden ja turvallisuuden sekä yhteisön hyvinvoinnin tarkastuksissa⁹⁴.

Yhteisöllinen oppilashuolto Vantaan esiopetuksessa

Yhteisöllisellä oppilashuollolla edistetään positiivista vuorovaikutusta esiopetusryhmässä ja -yhteisössä. Tällöin keskiössä ovat ryhmän lasten ja aikuisten väliset positiiviset kohtaamiset, leikillisuus ja aktiivinen toimijuus. Yhteisössä rakennetaan ja ylläpidetään ilmapiiriä, jossa kaikilla esiopetusyhteisön jäsenillä on hyvä ja turvallinen olo, tunne tasavertaisuudesta sekä kokemus kiusaamattomuudesta. Yhteisöllisellä oppilashuollolla tuetaan ryhmäytymistä ja ryhmädynamiikkaa sekä varmistetaan kaikkien lasten liittyminen ryhmään. Kulttuurien välinen vuorovaikutus nähdään arvokkaana ja monet kulttuurit tulevat tutuiksi esiopetusyhteisössä. Erityisesti ryhmän lasten kielet ja kulttuurit huomioidaan ja tehdään näkyviksi esiopetusyhteisössä.

Terveystä ja terveellisyydestä keskustellaan esiopetusyhteisössä luontevasti erilaisissa arkitoimintatilanteissa. Terveellisiä elämäntapoja voidaan myös tehdä näkyväksi pedagogisen dokumentoinnin kautta. Esimerkiksi lasten liikkumisen dokumentoinnin kautta lasten kanssa voidaan konkreettisesti tutkia liikkumista ja keskustella sen merkityksestä terveydelle. Dokumentoinnin pohjalta päästään kehittämään yksilö- ja ryhmätasolla lasten liikkumistottumuksia yhdessä lasten ja perheiden kanssa.

Yhteisöllisellä oppilashuollolla edistetään lasten osallisuutta. Esiopetusyhteisössä rakennetaan toimintakulttuuria, jossa jokainen ryhmän jäsen tulee kuulluksi ja kohdatuksi. Esiopetuksen ryhmässä tuetaan lasten aktiivista toimijuutta, jolloin lapsia rohkaistaan ilmaisemaan näkemyksiään sekä rakentamaan yhdessä muiden lasten ja aikuisten kanssa esiopetusryhmän toimintakulttuuria. Samalla harjoitellaan vastuunottoa omista teoista ja valinnoista.

Yhteisöllistä oppilashuoltoa kehitetään ja toteutetaan yhdessä esiopetuksen henkilöstön, lasten, huoltajien sekä moniammatillisten yhteistyötahojen kanssa. Huoltajat otetaan mukaan yhteisöllisen oppilashuollon suunnitteluun, toteuttamiseen, kehittämiseen ja arviointiin. Vanhempainilaisuuksien ja –toimikuntien lisäksi huoltajilla on

⁹⁰ Perusopetuslaki 29 § 1 mom. (1267/2013)

⁹¹ Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki (1287/2013) 13 § 2 mom. ja perusopetuslaki 29 § 3 ja 7 mom. (1267/2013) ⁹⁴

Terveystenhuoltolaki (1326/2010) 16 § 2 mom. ja valtioneuvoston asetus neuvolatoiminnasta, koulu- ja opiskeluterveydenhuollosta sekä lasten ja nuorten ehkäisevästä suun terveydenhuollosta (338/2011) 12 §

mahdollisuus osallistua mm. palvelujen muotoiluun sekä erilaisiin tapahtumiin ja niiden järjestämiseen. Huoltajien edustajat ovat mukana myös yhteisöllisissä hyvinvointiryhmissä. Vantaan esiopetuksen oppilashuollon psykologit ja kuraattorit osallistuvat aktiivisesti yhteisölliseen oppilashuoltotyöhön sekä alue- että toimintayksikkötasolla. Psykologit ja kuraattorit käyvät seuraamassa esiopetusryhmien toimintaa tarpeen mukaan ja kehittävät yhteistyössä muun henkilöstön kanssa uusia yhteisöllisiä toimintamalleja. Lisäksi he osallistuvat tarvittaessa esiopetuksen vanhempaintilaisuuksiin ja järjestävät vanhempain- ja lastenryhmiä.

Yhteisöllinen oppilashuolto on osa perusopetukseen valmistavan opetuksen yhteisöllistä toimintakulttuuria ja ensisijainen tapa toteuttaa oppilashuoltoa. Yhteisöllinen oppilashuolto on ennalta ehkäisevää ja sen tehtävänä on vahvistaa osallisuuden, huolenpidon ja turvallisuuden ilmapiiriä perusopetukseen valmistavassa opetuksessa. Kouluyhteisössä arvostetaan jokaisen yksilöllisyyttä eikä syrjintää, väkivaltaa, kiusaamista tai rasismia hyväksyttyä. Oppilaita ohjataan arvostamaan sekä omaa että ympäristön kulttuurista, kielellistä ja katsomuksellista monimuotoisuutta. (Perusopetukseen valmistavan opetuksen opetussuunnitelman perusteet 2015.)

Yhteisöllinen oppilashuolto Vantaan 6-vuotiaiden valmistavassa opetuksessa

Yhteisölliset hyvinvointiryhmät mahdollistavat ajankohtaisten ilmiöiden käsittelyn oppilashuollon näkökulmasta. Yhteisöllinen hyvinvointiryhmä voi kutsua kokouksiinsa ulkopuolisia asiantuntijoita esimerkiksi silloin, kun käsiteltävänä on kielellisiin, kulttuurisiin tai katsomuksellisiin teemoihin liittyviä kysymyksiä.

Huoltajilla on oikeus osallistua yhteisöllisen oppilashuollon suunnitteluun ja arviointiin. Kaksi- ja monikielisille perheille tulee tarjota tasavertaiset mahdollisuudet osallistua yhteisölliseen oppilashuoltoon. Tarvittaessa käytetään tulkkipalveluja.

6.3 Yksilökohtainen oppilashuolto

Yksilökohtaisella oppilashuollolla tarkoitetaan

- lapselle annettavia terveydenhoitopalveluja, jotka järjestetään terveydenhuoltolain mukaisina ikäryhmälle suunnattuina neuvolapalveluina
- oppilashuollon psykologi- ja kuraattoripalveluja
- yksittäistä lasta koskevaa monialaista oppilashuoltoa⁹².

Yksilökohtaisen oppilashuollon tavoitteena on seurata ja edistää lapsen hyvinvointia ja oppimista sekä kokonaisvaltaista kasvua, kehitystä ja terveyttä. Esiopetuksen oppilashuollolla on tärkeä merkitys varhaisen tuen turvaamisessa ja ongelmien ehkäisyssä. Lasten yksilölliset edellytykset, voimavarat ja tarpeet otetaan huomioon sekä oppilashuollon tuen rakentamisessa että esiopetuksen arjessa.

⁹² Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki (1287/2013) 5 § 1 mom.

Yksilökohtainen oppilashuolto esiopetuksessa perustuu aina huoltajan suostumukseen⁹³. Huoltajan osallisuutta tuetaan ja mielipiteitä kuullaan lapsen yksilökohtaisen oppilashuollon toteuttamisessa. Lapsen osallisuus, omat toivomukset ja mielipiteet otetaan huomioon häntä koskevissa toimenpiteissä ja ratkaisuissa hänen ikänsä, kehitystasonsa ja edellytystensä mukaisesti⁹⁴. Vuorovaikutus on avointa, kunnioittavaa ja luottamuksellista. Oppilashuoltotyö järjestetään niin, että lapsi voi kokea tilanteen kiireettömänä ja hän tulee kuulluksi. Työssä noudatetaan tietojen luovuttamista ja salassapitoa koskevia säännöksiä.

Asian käsittely myös yksittäisen lapsen tueksi koottavassa asiantuntijaryhmässä ja ryhmän kokoonpano perustuu huoltajan suostumukseen. Huoltajan yksilöidyllä kirjallisella suostumuksella asian käsittelyyn voi osallistua tarvittavia oppilashuollon yhteistyötahoja tai lapsen läheisiä⁹⁵. Ryhmän jäsenillä on lisäksi oikeus pyytää neuvoa lapsen asiassa tarpeelliseksi katsomiltaan asiantuntijoilta⁹⁶.

Yksittäistä lasta koskevan asian käsittelystä asiantuntijaryhmässä laaditaan oppilashuoltokertomus. Ryhmän vastuuhenkilö kirjaa yksilökohtaisen oppilashuollon järjestämiseksi ja toteuttamiseksi välttämättömät tiedot oppilashuoltokertomukseen. Kirjauksia voivat tehdä myös muut asiantuntijaryhmän jäsenet. Kertomus laaditaan jatkuvaan muotoon, joka etenee aikajärjestyksessä. Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki edellyttää, että kertomukseen kirjataan seuraavat asiat⁹⁷:

- yksittäisen lapsen nimi, henkilötunnus, kotikunta ja yhteystiedot sekä huoltajan tai muun laillisen edustajan nimi ja yhteystiedot
- kirjauksen päivämäärä sekä kirjauksen tekijä ja hänen ammatti- tai virka-asemansa
- kokoukseen osallistuneet henkilöt ja heidän asemansa
- asian aihe ja vireille panija
- lapsen tilanteen selvittämisen aikana toteutetut toimenpiteet kuten arviot, tutkimukset ja selvitykset
- toteutetut toimenpiteet kuten yhteistyö eri tahojen kanssa sekä aiemmat ja nykyiset tukitoimet
- tiedot asian käsittelystä ryhmän kokouksessa, tehdyt päätökset ja niiden toteuttamissuunnitelma
- toteuttamisesta ja seurannasta vastaavat tahot.

Jos sivulliselle annetaan oppilashuoltokertomukseen sisältyviä tietoja, asiakirjaan on lisäksi merkittävä, mitä tietoja, kenelle ja millä perusteella tietoja on luovutettu⁹⁸.

Oppilashuoltokertomukset sekä muut oppilashuollon tehtävissä laaditut tai saadut yksittäistä lasta koskevat asiakirjat tallennetaan oppilashuoltorekisteriin. Opetuksen järjestäjä vastaa henkilötietojen käsittelystä ja ylläpitää edellä mainittua rekisteriä. Oppilashuoltorekisteriin tallennetut tiedot, jotka koskevat yksittäistä lasta tai muuta yksityistä henkilöä, ovat salassa pidettäviä⁹⁹.

⁹³ Eduskunnan sivistysvaliokunnan mietintö 14/2013 vp.

⁹⁴ Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki (1287/2013) 18 § 1 mom.

⁹⁵ Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki (1287/2013) 19 § 1 ja 2 mom.

⁹⁶ Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki (1287/2013) 19 § 3 mom. ja laki viranomaisen toiminnan julkisuudesta (621/1999) 26 § 3 mom.

⁹⁷ Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki (1287/2013) 5 § 2 mom. ja 20 § 1, 3 - 4 mom.

⁹⁸ Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki (1287/2013) 20 § 5 mom.

⁹⁹ Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki (1287/2013) 21 § 1 mom. ja 22 § 1 mom

Terveysthuollon henkilöstö ja psykologit kirjaavat yksilökohtaisen oppilashuoltotyön säädetyksi potilaskertomukseen ja muihin potilasasiakirjoihin. Oppilashuollon kuraattorit kirjaavat asiakastiedot kuraattorin asiakaskertomukseen¹⁰⁰.

Lapsen yksilökohtaisen oppilashuollon järjestämiseen ja toteuttamiseen osallistuvilla on salassapitovelvollisuuden estämättä oikeus saada toisiltaan ja luovuttaa toisilleen sekä oppilashuollosta vastaavalle viranomaiselle sellaiset tiedot, jotka ovat välttämättömiä yksilökohtaisen oppilashuollon järjestämiseksi ja toteuttamiseksi¹⁰⁴. Lisäksi heillä on oikeus saada ja luovuttaa toisilleen sekä lapsen opettajalle, rehtorille tai päiväkodin johtajalle ja opetuksen järjestäjälle lapsen opetuksen asianmukaisen järjestämisen edellyttämät välttämättömät tiedot¹⁰¹. Tiedon luovuttaja joutuu harkitsemaan esimerkiksi sitä, onko kysymys sellaisesta tiedosta, joka on välttämätön lapsen tai muiden lasten turvallisuuden varmistamiseksi. Luovutettava tieto voi koskea muun muassa sellaista lapsen sairautta, joka tulee ottaa opetustilanteissa huomioon. Vaikka tiedon luovuttamiselle olisikin edellä todettu lain tarkoittama peruste, yhteistyön ja luottamuksen turvaamiseksi pyritään aina ensisijaisesti hankkimaan huoltajan suostumus salassa pidettävän tiedon luovuttamiseen.

Jos lapsi siirtyy toisen opetuksen järjestäjän opetukseen, aikaisemman opetuksen järjestäjän on pyydettävä lapsen huoltajan suostumus siihen, että uudelle opetuksen järjestäjälle voidaan siirtää oppilashuollon asiakasrekisteristä sellaiset salassa pidettävät tiedot, jotka ovat tarpeellisia oppilashuollon jatkuvuuden kannalta¹⁰². Sen sijaan opetuksen järjestämisen kannalta välttämättömät tiedot toimitetaan salassapidon estämättä viipymättä toiselle esi- tai perusopetuksen järjestäjälle. Vastaavat tiedot voidaan antaa myös uuden esi- tai perusopetuksen järjestäjän pyynnöstä¹⁰³.

Yksilökohtainen oppilashuolto Vantaan esiopetuksessa

Yksilökohtaisen oppilashuollon tavoitteena on seurata ja edistää lapsen hyvinvointia ja oppimista sekä kokonaisvaltaista kasvua, kehitystä ja terveyttä yhdessä lapsen ja huoltajien kanssa. Ongelmia ennaltaehkäistään yhdessä huoltajien kanssa avoimeen yhteistyöhön, kunnioitukseen ja luottamukseen perustuen. Yksilökohtaisen oppilashuollon järjestäminen ja konkreettiset käytänteet on kuvattu tarkemmin Vantaan esiopetuksen oppilashuollon käsikirjassa.

Esiopetukseen osallistuvalla lapsella on oikeus neuvolan terveydenhoitajan, esiopetuksen psykologin ja kuraattorin palveluihin. Nämä yksilökohtaiset oppilashuoltopalvelut ovat perheille vapaaehtoisia. Lapsen toivomukset ja mielipiteet huomioidaan häntä koskevissa toimenpiteissä ja ratkaisuissa.

Esiopetusikäisten terveydenhoitopalvelut toteutetaan sosiaali- ja terveystoimessa äitiys- ja lasten neuvoloissa. Terveysthoitajat työskentelevät omaterveydenhoitaja -periaatteella eli sama terveydenhoitaja hoitaa sekä raskauden ajan että lapsen kehityksen seurannan kouluikänsä asti.

Oppilashuollon psykologi- ja kuraattoripalvelut järjestetään opiskeluhuollon yksikön kautta esiopetukselle kohdennettuina palveluina. Aikaisemmat asiakkuudet esimerkiksi perheneuvolassa tai psykologipalveluissa, jatkuvat esiopetusiässä pääsääntöisesti niissä palveluissa, joissa asiakkuus on syntynyt. Oppilashuoltona järjestettävien tukitoimenpiteiden kanssa pohditaan usein rinnakkain myös kolmiportaaisen tuen muotoja.

¹⁰⁰ Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki (1287/2013) 20 § 2 mom., laki potilaan asemasta ja oikeuksista (785/1992) 12 § ja laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista (812/2000) ¹⁰⁴ Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki (1287/2013) 23 § 2 mom.

¹⁰¹ Perusopetuslaki 40 § 2 mom. (1288/2013)

¹⁰² Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki (1287/2013) 23 § 3 mom.

¹⁰³ Perusopetuslaki 40 § 4 mom. (1288/2013)

Oppilashuoltotyötä ohjaa oppilaan edun ensisijaisuus. Yksilökohtaista oppilashuoltoa toteutetaan oppilaan ja tarvittaessa huoltajan suostumuksella. Psykologi- ja kuraattoripalvelut sekä kouluterveydenhuollon palvelut ovat oppilaan saatavilla ja ne järjestetään lain edellyttämässä määrääjässä. Oppilaan yksilölliset edellytykset, voimavarat ja tarpeet otetaan huomioon valmistavan opetuksen arjessa sekä tarvittavan tuen suunnittelussa ja toteutuksessa. Työssä turvataan oppilaan ja huoltajan osallisuus, työskentelyn luottamuksellisuus sekä kunnioittava vuorovaikutus. Osallisuuden varmistamiseksi huolehditaan tarvittavista tulkitsemispalveluista. (Perusopetukseen valmistavan opetuksen opetussuunnitelman perusteet 2015.)

Yksilökohtainen oppilashuolto 6-vuotiaiden valmistavassa opetuksessa Vantaalla

Vaikka lapsella ei olisi voimassa olevaa oleskelulupaa, hänellä on oikeus valmistavan opetuksen aikana määräaikojen puitteissa annettaviin yksilökohtaisiin oppilashuoltopalveluihin (psykologi- ja kuraattoripalvelut, lasten neuvolapalvelut) ja niissä tarvittaviin tulkkipalveluihin. Kieli- ja kulttuurikoordinaattori voi osallistua lapsen yksilökohtaiseen oppilashuoltoon huoltajan luvalla.

6.4 Oppilashuoltosuunnitelmat

Esiopetuksessa opetussuunnitelma tulee myös oppilashuollon osalta laatia yhteistyössä kunnan sosiaali- ja terveydenhuollon tehtäviä hoitavien viranomaisten kanssa¹⁰⁴. Valmistelutyössä tehdään yhteistyötä huoltajien ja tarvittaessa myös muiden viranomaisten ja yhteistyökumppaneiden kanssa.

Paikallisella tasolla oppilashuollon suunnitelmien kokonaisuus muodostuu kolmesta suunnitelmasta, jotka yhdessä ohjaavat oppilashuollon suunnittelua ja toteutusta. Suunnitelmat valmistellaan monialaisessa yhteistyössä. Suunnitelmat ovat

- kunnan lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma, johon kirjataan oppilashuoltoa koskeva osuus¹⁰⁵
- paikalliseen opetussuunnitelmaan sisältyvä kuvaus oppilashuollosta¹⁰⁶
- yksilökohtainen oppilashuoltosuunnitelma¹⁰⁷.

Lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma sekä muut kunnan lasten ja nuorten hyvinvointia, terveyttä ja turvallisuutta koskevat linjaukset otetaan huomioon valmisteltaessa paikallisen opetussuunnitelman oppilashuoltoa koskevaa osuutta sekä yksilökohtaisia oppilashuoltosuunnitelmia.

Vantaan esiopetuksen oppilashuoltoa ohjaavat suunnitelmat

Vantaan esiopetuksen oppilashuollon oppilashuoltosuunnitelmat muodostuvat neljästä kokonaisuudesta:

1. *Vantaan esiopetuksen opetussuunnitelman oppilashuollon osuudet sisältävät ne kaupunkikohtaiset esiopetuksen*

¹⁰⁴ Perusopetuslaki 15 § 2 mom. (477/2003)

¹⁰⁵ Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki (1287/2013) 12 § ja lastensuojelulaki (417/2007) 12 § 1 mom.

¹⁰⁶ Perusopetuslaki 14 § 2 mom. (477/2003)

¹⁰⁷ Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki (1287/2013) 13 §

opetussuunnitelman sisällöt ja linjaukset, jotka koskevat kaikkia esiopetuksen järjestämispaikkoja. Esiopetuksen oppilashuollon sisältöjä konkretisoidaan tarkemmin *Vantaan esiopetuksen oppilashuollon käsikirjassa*.

2. Kaupunkitasoiseen lastensuojelulain edellyttämään *lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelmaan* sisällytetään oppilas- ja opiskelijahuoltolaissa ja valtakunnallisessa esiopetuksen opetussuunnitelman perusteissa määritellyt asiat. Suunnitelman tarkoitus on tukea toimintaa, jossa lapsi tai nuori on keskiössä. Lapsen, nuoren ja perheen tarvitsema apu muodostuu usein eri toimijoiden ja ammattilaisten palveluista. Keskeistä on huomioida arkiympäristön ja siinä olevien toimijoiden merkitys hyvinvoinnin tukemisessa.

3. Alueellisella tasolla esiopetuksen oppilashuoltoa ohjaavat *Vantaan esiopetussuunnitelma* sekä sitä tarkentava *pienaluekohtainen oppilashuoltosuunnitelma*. Yhteisölliset hyvinvointiryhmät laativat syksyllä pienaluekohtaisen oppilashuoltosuunnitelman lukuvuoden työskentelylle. Suunnitelma tarkistetaan vuodenvaihteen jälkeen ja sen toteutumista arvioidaan ennen lukuvuoden päättymistä.

4. Toimintayksikkö- ja lapsiryhmätasolla esiopetuksen oppilashuoltoa suunnitellaan ja arvioidaan mm. *toimintasuunnitelmien, turvallisuussuunnitelman* sekä *Kiusaamisen ehkäisyn ja puuttumisen -suunnitelman* kautta.

6.5 Paikallisesti päätettävät asiat ja yksikkökohtaisen oppilashuoltosuunnitelman laadinta

Opetussuunnitelmaan sisältyvä kuvaus oppilashuollosta

Opetussuunnitelmassa kuvataan esiopetuksen oppilashuollon paikallisen toteuttamisen tavoitteet ja toimintatavat. Siinä määritellään opetussuunnitelman yhteys lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelmaan sekä yksikkökohtaisten oppilashuoltosuunnitelmien laadintaa ohjaavat linjaukset. Oppilashuoltosuunnitelmien laadintaa ohjaaviin linjauksiin on tarkoituksenmukaista sisällyttää suunnitelmien perusrakenne ja osa suunnitelmiin sisältyvistä asioista, jolloin turvataan suunnitelmien riittävä yhdenmukaisuus kaikissa yksiköissä. Yhteisiä osuuksia täsmennetään ja täydennetään yksikkökohtaisesti.

Yksikkökohtainen oppilashuoltosuunnitelma

Opetuksen järjestäjä vastaa siitä, että oppilashuollon toteuttamista, arviointia ja kehittämistä varten laaditaan yksikkökohtainen oppilashuoltosuunnitelma¹⁰⁸. Suunnitelma on laadittava yhteistyössä esiopetuksen henkilöstön, huoltajien ja lasten kanssa. Oppilashuoltosuunnitelma voi olla myös kahden tai useamman esiopetusyksikön yhteinen. Suunnitelma tarkistetaan vuoden kuluessa siitä, kun kunnan lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma on tarkistettu. Lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma hyväksytään kunkin kunnan kunnanvaltuustossa ja tarkistetaan vähintään kerran neljässä vuodessa¹⁰⁹.

Oppilashuoltosuunnitelmaa laadittaessa sovitaan menettelytavoista, joilla esiopetuksen henkilöstö, lapset ja huoltajat sekä tarvittavilta osin yhteistyötahot perehdytetään suunnitelmaan. Samalla sovitaan suunnitelmasta tiedottamisesta edellä mainituille.

Yksikkökohtaiseen oppilashuoltosuunnitelmaan sisällytetään seuraavat asiat:

¹⁰⁸ Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki (1287/2013) 13 §

¹⁰⁹ Lastensuojelulaki (417/2007) 12 § 1 mom.

1. Oppilashuollon kokonaistarve ja käytettävissä olevat oppilashuoltopalvelut ¹¹⁰

Oppilashuoltosuunnitelmassa esitetään arvio esiopetusyksikön oppilashuollon kokonaistarpeesta ja käytettävissä olevista oppilashuoltopalveluista niiden yhdenvertaisen saatavuuden varmistamiseksi ja toiminnan tarkoituksenmukaiseksi kohdentamiseksi. Oppilashuollon kokonaistarve ja käytettävissä olevien oppilashuoltopalvelujen määrä ilmoitetaan sen mukaisena, mitkä ne ovat suunnitelmaa valmisteltaessa. Arviota voidaan tarpeiden muuttuessa tarkistaa.

Arvio oppilashuollon kokonaistarpeesta tukee esiopetuksen käytettävissä olevien resurssien kohdentamista yhteisölliseen ja yksilökohtaiseen oppilashuoltotyöhön sekä oppilashuollon yhteistyöhön. Arviossa huomioidaan oppilashuollon seurannassa, kehittämisessä ja toteuttamisessa vaadittava opetushenkilöstön ja oppilashuollon palveluiden asiantuntijoiden työpanos. Arviossa hyödynnetään monipuolisesti lasten terveyttä ja hyvinvointia sekä elinoloja koskevaa seurantatietoa. Lisäksi huomioidaan esiopetusyhteisön ja -ympäristön tarpeet, asuinalueen erityispiirteet sekä tehostettua ja erityistä tukea tarvitsevien lasten määrä esiopetuksessa. Arvion valmistelussa otetaan huomioon myös lapsilta ja huoltajilta sekä esiopetuksen ja oppilashuollon henkilöstöltä saatava tieto.

- Oppilashuoltosuunnitelmaan sisällytetään arvio esiopetuksen käytettävissä olevista oppilashuoltopalveluista, joita ovat ikäryhmälle tarkoitetut neuvolapalvelut sekä psykologi- ja kuraattoripalvelut. Lisäksi suunnitelmassa kuvataan oppilashuollon palveluiden järjestäminen ja sen edellyttämä työn- ja vastuunjako sekä palvelujen toteuttamisessa tarvittava monialainen yhteistyö
- oppilashuollon palvelujen kohdentaminen yksittäisiin lapsiin, yhteisöön ja yhteistyöhön liittyviin tehtäviin sekä oppilashuollon kehittämiseen ja seurantaan.

2. Yhteisöllinen oppilashuolto ja sen toimintatavat ¹¹¹

Oppilashuoltosuunnitelmassa kuvataan yhteisöllisen oppilashuollon kokonaisuus, josta ilmenee

- yhteisöllisen oppilashuollon järjestäminen ja sen toimintatavat esiopetusyhteisön ja -ympäristön terveellisyyden, turvallisuuden ja hyvinvoinnin edistämiseksi.

Tämän lisäksi oppilashuoltosuunnitelmassa kuvataan

- yksikkökohtaisen oppilashuoltoryhmän kokoonpano ja toimintatavat
- oppilashuollon yhteistyö muun varhaiskasvatuksen ja perusopetuksen kanssa sekä erityisesti esiopetuksen siirtymävaiheissa
- yhteistyö esiopetuksen ulkopuolisten lasten ja nuorten hyvinvointia edistävien tahojen kanssa yhteisöllisen oppilashuollon kehittämisessä
- tapaturmien ehkäiseminen sekä ensiavun järjestäminen ja hoitoonohjaus
- esiopetuksen kuljetusten odotusaikoja ja turvallisuutta koskevat ohjeet
- suunnitelma lasten suojaamiseksi väkivallalta, kiusaamiselta ja häirinnältä
- toiminta äkillisissä kriiseissä ja uhka- ja vaaratilanteissa.

Seuraavassa määritellään kahden viimeksi mainitun suunnitelman tarkempi sisältö:

a. Suunnitelma lasten suojaamiseksi väkivallalta, kiusaamiselta ja häirinnältä ¹¹²

¹¹⁰ Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki (1287/2013) 13 § 2 mom. 1-kohta

¹¹¹ Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki (1287/2013) 13 § 2 mom. 2-kohta

¹¹² Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki (1287/2013) 13 § 2. mom. ja perusopetuslaki 29 § 3 mom. (1267/2013)

Lasten suojaamiseksi väkivallalta, kiusaamiselta ja häirinnältä laaditaan suunnitelma. Siinä otetaan huomioon sekä lasten keskinäiset että lasten ja aikuisten väliset vuorovaikutussuhteet esiopetuksessa. Suunnitelmassa kuvataan

- kiusaamisen, väkivallan ja häirinnän ehkäiseminen ja siihen puuttuminen
- edellä mainittujen asioiden käsittely yhteisö-, ryhmä- ja yksilötasolla
- yksilöllinen tuki, tarvittava hoito, muut toimenpiteet ja jälkiseuranta sekä teon tekijän että sen kohteena olevan osalta
- yhteistyö huoltajien kanssa
- yhteistyö tarvittavien viranomaisten kanssa
- suunnitelmaan perehdyttäminen ja siitä tiedottaminen henkilöstölle, lapsille, huoltajille ja yhteistyötahoille
- suunnitelman päivittäminen, seuranta ja arviointi.

b. Toiminta äkillisissä kriiseissä ja uhka- ja vaaratilanteissa

Oppilashuoltosuunnitelmassa määritellään toiminta äkillisissä kriiseissä ja uhka- ja vaaratilanteissa.

Kriisisuunnitelma valmistellaan yhteistyössä tarvittavien viranomaisten kanssa ottaen huomioon muut uhka-, vaara- ja kriisitilanteita koskevat ohjeistukset kuten pelastussuunnitelma¹¹³. Suunnitelmassa kuvataan

- kriisitilanteiden ehkäisy, niihin varautuminen ja toimintatavat äkillisissä kriisitilanteissa
- johtamisen periaatteet, yhteistyö sekä työn- ja vastuunjako kriisitilanteissa ja niihin varautumisessa
- sisäisen ja ulkoisen sekä esiopetuksen ja opetuksen järjestäjän välisen tiedottamisen ja viestinnän periaatteet
- psykososiaalisen tuen ja jälkihoidon järjestäminen,
- suunnitelmaan perehdyttäminen ja siitä tiedottaminen henkilöstölle, lapsille, huoltajille ja yhteistyötahoille
- toimintavalmiuksien harjoittelu
- suunnitelman arviointi ja päivittäminen.

3. Yksilökohtaisen oppilashuollon järjestäminen¹¹⁴

Oppilashuoltosuunnitelmassa kuvataan yksilökohtaisen oppilashuollon kokonaisuus, josta ilmenee

- yksilökohtaisen oppilashuollon järjestäminen lapsen kehityksen, hyvinvoinnin ja oppimisen seuraamiseksi ja edistämiseksi sekä yksilöllisten tukitoimien toteuttamiseksi.

Tämän lisäksi oppilashuoltosuunnitelmassa kuvataan

- yhteistyö tehostetun ja erityisen tuen sekä sairaalaopetuksen yhteydessä
- lapsen sairauden vaatiman hoidon, erityisruokavalion tai lääkityksen järjestäminen esiopetuksessa
- esiopetuksen oppilashuollon tuki lapsen elämäntilanteesta johtuvissa vaikeuksissa, kuten perhe- ja lähisuhdeväkivalta tai päihde- ja mielenterveysongelmat
- asiantuntijaryhmän kokoaminen ja suostumuksen hankkiminen sekä ryhmän yhtenäiset menettelytavat yksittäistä oppilasta koskevan asian käsittelyssä
- oppilashuoltokertomusten laatiminen ja säilytys

¹¹³ Pelastuslaki (379/2011) 15 § ja valtioneuvoston asetus pelastustoimesta (407/2011) 1 ja 2 §

¹¹⁴ Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki (1287/2013) 13 § 2. mom.

- yhteistyö esiopetuksen ulkopuolisten palvelujen ja yhteistyökumppaneiden kanssa, kuten perheneuvola, lastensuojelu ja erikoissairaanhoido.

4. *Oppilashuollon yhteistyön järjestäminen lasten ja huoltajien kanssa*¹¹⁵

Oppilashuoltoa toteutetaan yhteistyössä lasten ja huoltajien kanssa. Oppilashuoltosuunnitelmassa kuvataan esiopetuksen oppilashuollon toimintatavat lasten ja huoltajien osallisuuden edistämiseksi sekä yhteistyön järjestämiseksi. Suunnitelmassa kuvataan

- lapsen ja huoltajan osallisuus yhteisöllisen ja yksilökohtaisen oppilashuollon suunnittelussa, toteuttamisessa ja arvioinnissa sekä
- yhteisöllisen ja yksilökohtaisen oppilashuollon periaatteista ja menettelytavoista tiedottaminen huoltajille ja yhteistyötahoille.

5. *Oppilashuoltosuunnitelman toteuttaminen ja seuraaminen*¹¹⁶

Opetuksen järjestäjä seuraa esiopetuksen oppilashuoltosuunnitelman toteutumista¹¹⁷.

Oppilashuoltosuunnitelmassa kuvataan toimenpiteet suunnitelman toteuttamiseksi ja seuraamiseksi¹¹⁸. Näitä ovat seurannasta vastuussa oleva taho esiopetuksessa, seurattavat asiat ja käytettävät menetelmät tietojen kokoamiseksi sekä seurannan aikataulu. Lisäksi kuvataan seurantatietojen käsittely ja hyödyntäminen esiopetuksen oppilashuollon kehittämisessä sekä keskeisistä tuloksista tiedottaminen lapsille, huoltajille ja tarvittaville yhteistyötahoille.

Oppilashuoltosuunnitelman toteuttaminen ja seuraaminen on osa opetuksen järjestäjän omavalvontaa koskevaa tehtävää. Opetuksen järjestäjä vastaa yhteistyössä opetustoimen ja sosiaali- ja terveystoimen oppilashuoltopalveluista vastuussa olevien viranomaisten kanssa oppilashuollon kokonaisuuden omavalvonnan toteutumisesta¹¹⁹.

7. Erityiseen maailmankatsomukseen tai kasvatusopilliseen järjestelmään perustuva esiopetus

Valtioneuvosto voi myöntää rekisteröidylle yhdistykselle tai säätiölle luvan esiopetuksen järjestämiseen¹²⁰. Järjestämisluvassa opetuksen järjestäjälle voidaan määrätä erityiseen maailmankatsomukseen tai kasvatusopilliseen järjestelmään perustuva erityinen koulutustehtävä.

Erityiseen maailmankatsomukseen tai kasvatusopilliseen järjestelmään perustuvassa esiopetuksessa toiminnan, kasvatuksen ja opetuksen tulee noudattaa esiopetukselle asetettuja yleisiä tavoitteita sekä oppimiskokonaisuuksien toteuttamiselle asetettuja yhteisiä tavoitteita. Esiopetuksessa noudatetaan näitä esiopetuksen opetussuunnitelman perusteita sitouttamatta lapsia tiettyyn opetuksen taustalla olevaan

¹¹⁵ Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki (1287/2013) 13 § 2. mom.

¹¹⁶ Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki (1287/2013) 13 § 2. mom.

¹¹⁷ Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki (1287/2013) 13 § 4 mom.

¹¹⁸ Hallituksen esitys eduskunnalle oppilas- ja opiskelijahuoltolaiksi 67/2013

¹¹⁹ Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki (1287/2013) 26 § 1 mom.

¹²⁰ Perusopetuslaki 7 § (628/1998)

maailmankatsomukseen tai kasvatusjärjestelmän taustalla olevaan arvo- ja kasvatustilafilosofiseen järjestelmään. Poikkeamista ja painotuksista määrätään järjestämisluvassa ja valtioneuvoston asetuksessa¹²¹.

Eriyiseen maailmankatsomukseen tai kasvatusopilliseen järjestelmään perustuva esiopetus Vantaalla

Vantaalla esiopetuksen järjestämisluva voidaan myöntää toimijalle, jolla on jatkumo perusopetukseen Vantaalla. Vantaalla järjestetään erityiseen kasvatusopilliseen järjestelmään perustuvaa esiopetusta yksityisten palveluntuottajien toimesta. Yksityiset palveluntuottajat sitoutuvat noudattamaan Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteita ja Vantaan esiopetuksen opetussuunnitelmaa. Näiden asiakirjojen lisäksi he noudattavat omia opetussuunnitelmiaan, joissa on kuvattu pedagogiikkaan liittyvät erityispiirteet tarkemmin.

7.1 Paikallisesti päätettävät asiat

Esiopetuksen paikallinen opetussuunnitelma voi olla järjestäjäkohtainen tai yksikkökohtainen tai näiden yhdistelmä opetuksen järjestäjän päätöksen mukaisesti. Eriyiseen maailmankatsomukseen tai kasvatusopilliseen järjestelmään perustuva paikallinen esiopetuksen opetussuunnitelma voi olla omaleimainen opetuksen järjestämisluvan ja valtioneuvoston asetuksen asettamissa rajoissa. Paikallinen opetussuunnitelma ei voi olla ristiriidassa esiopetusta koskevan lainsäädännön tai esiopetuksen opetussuunnitelman perusteiden kanssa.

Opetuksen järjestäjä päättää ja kuvaa opetussuunnitelmassa sen lisäksi, mitä perusteasiakirjassa aiemmin määrätään,

- mitkä ovat erityiseen maailmankatsomukseen liittyvät esiopetuksen arvoperustaa täydentävät näkökulmat ja miten nämä näkökulmat näkyvät esiopetuksen toimintakulttuurissa, työskentelytavoissa ja oppimiskokonaisuuksien painotuksissa
- mitkä ovat miten erityiseen kasvatusopilliseen järjestelmään liittyvät pedagogiset periaatteet ja ratkaisut sekä miten nämä periaatteet ja ratkaisut näkyvät esiopetuksen toimintakulttuurissa, työskentelytavoissa ja oppimiskokonaisuuksien painotuksissa.

¹²¹ Valtioneuvoston asetus (422/2012) 3 § ja 10 §